

Fredagen den 1 juni

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollen för den 23 maj.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 131 till justitieutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 25, finansutskottets betänkande nr 29 och skatteutskottets betänkande nr 44.

§ 4 Äktenskapslagstiftningen m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående lagutskottets betänkanden nr 20 och 21.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Under de veckor och dagar som föregått riksdagsdebatten om propositionen 32 har vi riksdagsmän utsatts för ett sannskyldigt bombardemang av upprop, broschyrer och skrivelser, där man i grälla färger utmålat alla de olyckor som kommer att drabba familjen och gällande samhällsordning om propositionen går igenom.

Men den känsla man närmast får när man tar del av innehållet i propositionen och utskottsbetänkandet är väl en spänd förväntans upplösning i intet. I varje fall är förslagen verkligen inte synnerligen långt gående. Därmed menar jag naturligtvis inte att jag inte är beredd att godta åtminstone det mesta i propositionen — fast jag vill förutskicka att jag har för avsikt att följa reservanterna i reservationerna 11 och 19. Jag är tacksam för de förbättringar som föreslås.

Men därom har många andra talat före mig. Det är bara en alldeles speciell fråga jag vill något beröra därför att jag har ett visst förflutet i den. I den gamla andra kammaren har jag ett par gånger motionerat om införande av borgerlig vigsel eller ett motsvarande förfarande såsom det rättsligt bindande instrumentet för äktenskaps ingående. Jag lyckades inte få gehör för mina tankar i riksdagen då och har därför inte på många år tagit upp frågan igen, för jag anser det ganska meningslöst att år efter år komma tillbaka med samma fråga när jag vet att utgången är given. Dessutom har ju utredningar pågått om reform av giftermålsbalken, och det kunde vara skäl att avvakta och se resultatet av de utredningarna.

Direktiven till familjelagssakkunniga och dess förslag till reglering av förfarandet som skall konstituera äktenskapets rättsliga giltighet gav mig också förhoppningar om att ett radikalt förslag skulle kunna förväntas.

Tanken att den juridiska sidan av äktenskapets verkningar är en fråga

Fredagen den

1 juni 1973

Äktenskapslagstiftningen m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

som hör till det civilrättsliga området och att den etiska eller religiösa innebörd kontrahenterna därjämte inlägger i äktenskapets ingående är en sak som envar får tillgodose efter eget gottfinnande har emellertid inte fått någon plats i propositionen. Inte heller i utskottsbetänkandet. I båda uttalar man en sympati – tämligen sval sådan – för det förslag som familjelagssakkunniga lade fram om ett anmälningsförfarande, men själva kärnfrågan har man inte gått in på. Nu var familjelagssakkunnigas förslag kanske inte helt idealiskt, och invändningarna att det inte står i full överensstämmelse med FN-konventionen väger naturligtvis tungt. Men med litet god vilja och fantasi skulle man väl ändå ha kunnat finna en form för ett borgerligt registreringsförfarande i vittnens närvaro, t. ex. något i stil med det franska systemet, som skulle ha varit väl förenligt med konventionen.

Nu blir det alltså vid det gamla, att icke juridiskt utbildade officianter med rättsligt bindande verkan bekräftar avtal mellan två parter som får ganska långt gående rättsliga verkningar, verkningar som inte kan upphävas annat än under medverkan av domstol. Genom den obligatoriska medlingens avskaffande försvinner den sista resten av kyrkligt inflytande på detta område utöver vad den enskilde själv väljer att underkasta sig. Och till på köpet utsträcker man nu vigselrätten till frikyrkosamfundet ytterligare och aviserar att samma liberalisering med kyrkomötets benägna biträde skall ske visavi statskyrkan. I och för sig lägger jag mig naturligtvis inte i på vilka grunder en religiös officiant avgör vilka han vill eller kan viga, förutsatt att den religiösa ceremonin inte binder på annat sätt än i den mån parternas religiösa uppfattning gör det för dem självklart.

Man har i debatten anfört som skäl för att behålla det nuvarande systemet en flerhundraårig tradition. Nåja, det dröjde fasligt länge i vårt land liksom i Norden i övrigt innan kyrkan fick ett så fast grepp över människorna att de underkastade sig kyrkans inblandning i vad som tidigare betraktats såsom en självklar civilrättslig transaktion. Men så småningom lyckades alltså kyrkan genomdriva den religiösa vigseln som en nödvändig beståndsdel i äktenskapets ingående. Först i vårt århundrade har den ganska ovilligt tvungits respektera att det finns andra uppfattningar om formerna för äktenskaps ingående, och därigenom fick vi den borgerliga vigseln.

Våra gamla bröllopsceremonier har djupa rötter i gammalhednisk tradition. Och den hade mycket litet att göra med religiösa föreställningar. Som Troels Lund påpekar i sitt stora verk om dagligt liv i Norden på 1500-talet, så var äktenskapet en affärstransaktion i syfte att tillgodose och bevara inte bara familjens utan släktens ekonomiska intressen. Då skulle transaktionen också vara fördelaktig, för annars lönade det sig ju inte att göra affärer. Och då fanns det minsann inte mycken plats för vare sig kärlek eller religion. Men den katolska kyrkan lyckades genom tåligt och ihärdigt myglande – låt mig kalla det så – befästa sin ställning och göra den kyrkliga vigseln till ett i vart fall nödvändigt tillbehör. Att man därvid svalde en del ceremonier som hörde samman med gammalhednisk tradition hör väl också till saken. Fortfarande var det nämligen trolovningen, handslaget, överlämnandet av fäste-

gåvorna samt de ofta mycket burleska och grovkorniga ceremonier som följde med överlämnandet av bruden som var det centrala och det bindande både i det allmänna medvetandet och i fråga om de rättsliga verkningarna.

Det är för övrigt intressant att konstatera att när reformationen kom så intog Luther först den hållningen, att äktenskapets ingående var en världslig angelägenhet med vilken kyrkan inte hade att skaffa. Som den realpolitiker han var fann han dock snart att om han skulle kunna konkurrera med den katolska kyrkan fick han lov att slå den på dess egen mark, och snart blev han en mer än ivrig främjare av kyrkans makt även här. Om jag inte missminner mig dröjde det dock ända in på 1700-talet innan ett äktenskap måste bekräftas med kyrklig vigsel för att bli rättsligt giltigt även i Sverige.

Troels Lund anmärker som en kuriositet att i Danmark förblev det länge efter det att kyrklig vigsel hade blivit obligatorisk ett privilegium för adeln att inte behöva blanda in kyrkan och prästerna i sådana angelägenheter. Troligen förhöll det sig på samma sätt i Sverige.

Vi avskaffar nu i giftermålsbalken paragrafen om trolovning, eftersom den för länge sedan förlorat den betydelse den en gång hade som ett rättsligt bindande instrument, varmed äktenskapet de jure var instiftat. Det finner jag konsekvent. Vore det då inte också konsekvent att slutligen göra boskillnad mellan religion och juridik och låta en borgerlig ceremoni bli den som gör ett civilrättsligt avtal bindande och att överlämna vad övrigt är till dem som har behov därav?

Jag hoppas i vart fall att när förskräckelsen över den reform vi nu kommer att besluta om lagt sig och man börjar inse, att det i själva verket är fråga om åtgärder i syfte att slå vakt kring den form av familjebildning -- med eller utan vigsel -- som av flertalet uppfattas som riktig och naturlig, skall tiden också bli mogen för den framtida slutliga omarbetningen av giftermålsbalken och att man då skall ta steget fullt ut med ett radikalare grepp på den här frågan.

Herr talman! För dagen har jag inget yrkande.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Det lagstiftningsförslag vi nu diskuterar har fångat stort intresse både före och under riksdagsbehandlingen. Detta vittnar om den vikt man tillmäter frågan. Jag har personligen den uppfattningen att vi nu behandlar frågor som berör inte bara enskilda människor utan samhället i dess helhet.

Jag noterar med tacksamhet det uttalande som statsrådet gjorde i sitt inledningsanförande i onsdags och som även gjorts i propositionen. Han säger nämligen att familjen är av grundläggande betydelse både för familjemedlemmarna själva och för samhället och att sammanhållning inom familjen kan tillgodose föräldrarnas och barnens behov av trygghet och samhörighet med andra.

Då statsrådet höll sitt inledningsanförande sade han också att det förslag som nu föreligger är avsett att ge en större frihet åt enskilda människor. Man skall kunna handla efter de etiska normer osv. som man har gjort till sina. Det uttalandet verkar ju väldigt bra, och jag har

ingenting att erinra mot det, men jag skulle vilja ställa frågan: Hur skapas dessa etiska normer som en människa handlar efter? Många som finner stöd i religiösa urkunder osv. kan kanske därifrån också få dessa etiska normer, men även de påverkas av den dagsituation i vilken de lever. Jag tror sålunda att det är av mycket stor betydelse, inte minst vid ett sådant tillfälle som detta, vilka uttalanden som görs i de här frågorna. Sådana uttalanden är på något sätt normskapande för både vårt släkte och det kommande släktet, och därför tycker jag att det är väsentligt vad som sägs.

Nu har man i propositionen konstaterat att det är inte mindre än drygt 90 procent som i dag väljer äktenskapet som den lämpligaste formen för samlevnad. Det ger, menar man, den trygghet för familjen som är erforderlig. Då är det också betydelsefullt att man gör sådana uttalanden som bestyrker att det förhåller sig så. Herr Nelander och jag har lagt fram en motion, där vi säger att förslaget kanske skulle ha vunnit ytterligare på om statsrådet uttalat sig ännu starkare för att äktenskapet med det skydd som det ger i form av lagstiftning är den bästa formen för samlevnad.

Vi är i huvudsak eniga om att det behövs en reform av det här slaget, och jag har inte några stora erinringar att göra mot förslaget. Däremot tror jag att det hade varit väsentligt att få hela lagförslaget i ett sammanhang. Nu är detta ett delförslag, som skall följas av ett andra förslag. Jag tror att det både för att få en helhetssyn och för att få en bättre harmonisering med övriga nordiska länder hade varit lyckligt, om man kunnat avvakta och skapa ett samlat förslag. Av det skälet kommer jag att rösta på reservationen 1 för att ge uttryck åt vad jag själv innerst inne känner, även om jag vet att den reservationen icke kan vinna riksdagens bifall.

I vår motion har vi tre yrkanden. Det första gäller en utökad vigselrätt inom trossamfund utanför svenska kyrkan. Det yrkandet har i sin helhet tillstyrkts, och det noterar vi med stor tacksamhet.

Det andra yrkandet gäller familjerådgivningen. Medlingsinstitutet är ju borttaget, och det tror jag accepteras med tacksamhet av de allra flesta. Men då är det nödvändigt med en effektiv familjerådgivning, som kan biträda med att söka reda ut de konfliktsituationer som kan uppstå i samlevnaden mellan två människor. Nu har man sagt att medlarna skall finnas kvar en tid, och det kanske är förmånligt från den synpunkten att de har satt sig in i de här frågorna. För mig ligger i själva begreppet *medlare* någonting negativt så till vida att det förutsätter att det redan har uppstått en konfliktsituation. Man skulle önska att hjälpen från en medmänniska komme i god tid så att det inte behövde uppstå någon konflikt, och det behövs säkert en hel del handledning, rådgivning osv.

Nu finns de utbyggda familjerådgivningsbyråerna inte överallt i vårt land; vi har endast ett fåtal i förhållande till vad som behövs. Dessutom har de hittills haft en verksamhet som inte precis legat på det konfliktupplösande planet – den har legat mer på andra plan. Jag tror att det är väsentligt att man så snabbt som möjligt kan skapa en effektiv familjerådgivning. Utskottet har sagt en hel del mycket beaktansvärda ord om detta i sitt uttalande, och jag skall väl nöja mig med det. Men jag

vill ändå nämna att jag tycker att väldigt mycket behöver göras för att om möjligt hjälpa sådana som kommer i konflikt.

Det tredje yrkandet, som har ställts av många, är att det bör vara en betänketid. Enligt föreslagen lydelse har makar rätt till omedelbar äktenskapsskillnad då de är överens om att äktenskapet skall upplösas. Om det finns barn som är under 16 år eller om makarna inte är överens skall dock skilsmässan föregås av en betänketid på minst sex månader. I vårt yrkande har vi sagt att det kanske inte behövs så lång betänketid men förslagsvis tre månader.

Det har sagts från en del håll att det är förmynderskap att man inte skulle få skilsmässa direkt. Jag är inte alldeles övertygad om det. I en kris är det alltid två parter. Sällan är båda parter lika starka: En part är starkare och en part är svagare. Om man medger ett sådant handlingssätt som det här är fråga om blir det säkert ökad frihet för den starkare, men det är inte säkert att det blir ökad frihet för den svagare.

Vi har två motiv för detta yrkande. Det ena är att vi skulle undvika att skilsmässa sker i affekt, i ett slags chocktillstånd då man upplevt någon så väsentlig sak, att det med detsamma fattas kanske oöverlagda beslut som man sedan får ångra. Jag tycker att detta är väsentligt och att det finns starka skäl för att man i alla fall skall ha en lagstadgad möjlighet att tänka över. Jag tror också att i allmänhet konkretiseras inte alla sanningar och fakta om en sak förrän man börjar handla. Man kan fantisera om en sak länge, men då man går till handling konkretiseras ofta också de konsekvenser som denna handling medför. Den dag ett par makar går för att be om skilsmässa, då först konkretiseras alla fakta och konsekvenser för dem. Är då ett beslut fattat som inte går att upphäva, så är det som det är. Sedan kan man hålla på och ångra hur mycket som helst; då får man vidta nya åtgärder ifall möjligen äktenskapet skulle lappas ihop. Jag tycker nog att redan detta är ett starkt motiv för en betänketid.

Det andra fallet, som jag också finner väsentligt, är om det finns barn över 16 år. Då skulle ett sådant här beslut kunna få fattas av föräldrarna utan tanke på barnen. Det är klart att det är bara två parter så att säga inneslutna i detta beslut, och till syvende og sist måste det vara de som fattar beslutet. Men skall detta verkligen kunna ske helt utan hänsyn till ett par ungdomar som visserligen nått 16-årsåldern men som genom ett sådant här beslut finner hela sin existensram sönderbruten? Ty det blir den när far och mor bryter samlevnaden – då blir det ju en helt ny livssituation för barnen i detta hem.

I många andra avseenden är vi medvetna om att vi skall söka åstadkomma samråd, och vi anser att barnen t. o. m. i skolan skall ha en viss möjlighet att medverka i uppläggningsen av skolarbetet och i skapandet av skolans miljö. Men här skulle man ställa ungdomarna helt vid sidan om avgörandet -- de får inte vara med och bestämma. Jag tror emellertid att de fäder och mödrar är få som, om man skall ge sig in på en sådan här allvarlig historia, inte lyssnar till vad deras pojke och deras flicka säger och hur de reagerar inför detta.

Det kan förekomma fall då ett sådant här beslut för den unge pojken eller den unga flickan blir livsavgörande. Jag tror det var i Familjespeglens som man häromsistens hade intervjuer med ungdomar som råkat på glid i

Fredagen den
1 juni 1973

*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

livet, och jag förvånade mig över i hur många fall de härledde detta till det främlingskap, den alienation som de upplevt i samband med att far och mor hade brutit samlevnaden. Hela det skydd och det stöd som de förut hade haft och upplevt som en trygghet vek plötsligt undan.

Det är många sådana här funderingar som kan göras – jag vet att det också kan dras fram andra argument. Men jag har velat framföra dessa synpunkter eftersom de för mig personligen varit mycket väsentliga då jag funderat över de här frågorna. Jag vill för min del särskilt tillstyrka reservationen 14 beträffande betänketid och reservationen 10 beträffande familjerådgivning, båda fogade till lagutskottets betänkande nr 20.

Fru NILSSON i Sunne (s):

Herr talman! När vi har kommit så här långt i behandlingen av detta ärende har väl det allra mesta blivit sagt. Det kan dock kanske vara på sin plats att för en sekund återvända till utgångspunkten – till vad det i grunden är som vi skall ta ställning till här om en liten stund, vad det egentligen är som skiljer oss åt och som har vållat en över åtta timmar lång debatt. Jag har försökt att i görligaste mån analysera debatten såväl här i kammaren som tidigare under den omfattande utskottsbehandlingen, och jag har kommit fram till att i själva sakfrågan är vi i stort sett ense.

Vi är eniga om att vi behöver en modernisering av vår giftermålsbalk och vi är, såvitt jag har kunnat bedöma, i stort sett eniga om att målsättningen för denna skall vara att tillhandahålla lösningar på praktiska problem men att lagstiftningen i övrigt skall respektera människors frihet att själva utforma sitt personliga liv och att bestämma de etiska normer som skall gälla för deras familjeliv.

Vi är även i stort sett eniga om att äktenskapet är den normala och naturliga formen av familjebildning för praktiskt taget alla människor, varför vi också bör skapa regler som getts en sådan utformning att de kan accepteras av praktiskt taget alla.

Vi är också eniga om en annan grundläggande värdering som går som en röd tråd genom hela propositionen och nu också genom lagutskottets betänkande nr 20, nämligen barnets bästa.

Såvitt jag kunnat bedöma är vi alltså i stort sett eniga om målet, och det är endast om vägarna att nå detta mål som våra meningar går något isär och våra värderingar kanske skiljer sig. Jag tänker då bl. a. på det krav som framställts från denna talarstol om att äktenskapet skall prioriteras framför andra samlevnadsformer, medan utskottsmajoritetens förespråkare – dit jag alltså hör – har ställt sig bakom propositionens propåer om neutralitet när det gäller olika samlevnadsformer. Ingen skall förlora på att gifta sig eller vinna på att skiljas, heter det bl. a. i propositionen.

Här kommer också barnets bästa in i bilden. Alla barn skall självfallet ha samma levnadsbetingelser, oavsett om deras föräldrar har valt äktenskapet eller någon annan samlevnadsform. Den väg som propositionen i stället har valt för att, skall jag kalla det popularisera äktenskapet – och som också utskottsmajoriteten har ställt sig bakom – är att förenkla formerna för såväl ingående som upplösande av äktenskapet. Ett exempel på detta är bl. a. tillhandahållandet av ett förenklat formulär för den

Fredagen den
1 juni 1973*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

borgerliga vigseln som ett alternativ för dem som så önskar och som endast skall innehålla de konstitutiva momenten. Jag delar där helt Grethe Lundblads här i kammaren deklarerade uppfattning att det för många kontrahenter som har ett eller kanske flera havererade äktenskap bakom sig kan vara svårt att för andra eller kanske tredje gången avge ett löfte om livslång varaktighet.

Det är väl annars beträffande skilsmässoförfarandet som menings-
skiljaktigheterna har varit störst. Utskottsmajoriteten har där ställt sig bakom propositionens förslag om slopande av hemskillnadsinstitutet och förslaget att möjligheter till omedelbar äktenskapsskillnad skall finnas då makarna är ense och då det inte finns några underåriga barn. Här ligger också i botten grundförutsättningen för hela lagförslaget, nämligen att vi skall respektera människors frihet att själva utforma sina personliga liv. Har två vuxna människor kommit överens om att gå skilda vägar, så skall samhällets engagemang inskränka sig till att tillhandahålla de praktiska lösningarna härför. Finns det däremot barn i familjen kommer den andra grundförutsättningen in i bilden, nämligen barnets bästa. Då stipuleras en betänketid på sex månader, bl. a. för att man skall få tid att lösa de praktiska problem som kan vara för handen med utgångspunkt just i barnets bästa. Låt mig här bara tillägga, för att inga missförstånd skall råda, att ett hänsynstagande till barnets bästa ingalunda betyder att ett söndrigt äktenskap under alla förhållanden skall bestå för barnens skull. Det är inte alls säkert att det är förenligt med barnens bästa. Däremot torde en avdramatisering av skilsmässoförfarandet vara det som för alla parter, såväl föräldrar som barn, i längden är att föredra. Det har nu etablerats en modesats om "lyckligt skilda". Även om jag ställer mig tvivlande till att det finns några lyckliga skilsmässor i och för sig, så tror jag i alla fall att det vore synnerligen angeläget om denna reform kunde bidra till att fler skilsmässor blev något mindre olyckliga.

Jag vill till sist, herr talman, i likhet med vad herr Hammarberg gjort tidigare i den här debatten, uttala min stora tillfredsställelse med det mycket positiva uttalande för de homosexuellas problem som finns i utskottets skrivning. I den svåra och, jag tror för de allra flesta av oss, ofattbara situation som denna minoritetsgrupp befinner sig i, måste ett uttalande av detta slag -- som jag förmodar att riksdagen om en liten stund ställer sig bakom -- te sig mycket uppmuntrande. Att riksdagen som sin mening uttalar att "en samlevnad mellan två parter av samma kön är från samhällets synpunkt en fullt acceptabel samlevnadsform", måste för dessa grupper innebära ett stort steg framåt i deras strävanden att nå en likaberättigad och jämlik tillvaro.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! I ett pluralistiskt samhälle, där många olika åskådningar bryts mot varandra, är det självklart att lagstiftningen på äktenskapets område är sekulariserad och att den inte kan bindas upp vid någon bestämd trosuppfattning, och självfallet inte heller vid någon annan uppfattning. Det betyder i klartext att äktenskapslagstiftningen är en samhällelig angelägenhet. Det finns tillräckligt med erfarenheter från utlandet av hur det kan gå om man gör på ett annat sätt. Jag vill bara

hänvisa till vad som sker i Israel, där man överlåtit denna lagstiftning åt de olika trossamfundet och där det är nästan omöjligt att legalisera ett förhållande mellan personer med olika religioner. Det blir också oerhörda problem vid en skilsmässa.

Detta betyder naturligtvis inte att trosuppfattningarna i ett samhälle är utan betydelse för den lagstiftning som genomförs. De har framför allt sin betydelse när det gäller de sociala och ekonomiska förhållanden man har att se till i detta avseende. Det är från religiösa utgångspunkter självklart att varje människa i frihet får utforma sina förhållanden, också på detta område. Jag har därför svårt att förstå den debatt som föregått beslutet och som på många håll varit mycket hetsig.

I många länder har man ordnat äktenskapets ingående genom att införa ett obligatorisk civiläktenskap – fröken Bergegren berörde det. Man har då gjort den religiösa vigseln frivillig, dvs. till någonting som var och en fått vara med om om man velat. Ingenting hindrar att man går den vägen. Men när vi i Broderskapsrörelsen tog upp denna fråga försökte vi få till stånd en annan lösning, och anledningen var närmast att vi ville undvika de dubbelceremonier det här kan bli fråga om: att först gå till borgmästaren och sedan till prästen eller någon annan inom frikyrkosamfundet, som det väl närmast gäller. Vi har inom frikyrkosamfundet erfarenheter av en sådan ordning från en tidigare lagstiftning, och den uppmuntrade oss inte att gå vidare på den vägen. Man borde alltså finna en utväg för att ordna upp också den juridiska sidan vid en kyrklig vigsel. Men det är ändå viktigt, sade vi oss, att man skiljer dessa saker åt.

Familjelagssakkunniga föreslog registrering av äktenskapet, och vi hade ingenting särskilt emot det; vi tyckte det kunde vara en väg att gå. När detta nu av olika anledningar inte blivit regeringens förslag, får man också godta den väg som föreslås i propositionen. Vad som emellertid blivit resultatet av denna behandling – och det är väsentligt -- är att man har kvar den gemensamma ceremonin.

Vi hade också ett annat krav – att man skulle komma ifrån vigselkyldigheten för svenska kyrkans präster. Vi har haft tillräckligt många olustiga processer kring problemet att en präst har vägrat att viga frånskilda. Det borde man försöka komma ifrån. Vi vet att det som legat i vägen är sambandet mellan stat och kyrka och det förhållandet att prästerna är statstjänstemän. Nu säger emellertid regeringen att kyrkomötet skall få ett förslag i den här frågan, och vi kan se fram mot en lösning. Därmed, herr talman, skulle alla dessa olyckliga processer vara ett minne blott, och ingen kan sörja över det.

Vidare har vi framfört ett önskemål om att vigselrätten för frikyrkopastorer skulle utvidgas. Den har, som vi vet, varit begränsad på så sätt att en av kontrahenterna skall vara medlem i den kyrka där vigselförrättaren är pastor. Vi har frågat oss: Varför denna inskränkning? För en tid sedan fattade riksdagen ett beslut, som vi tycker är en halvmesyr, om att någon av kontrahenterna skall tillhöra ett trossamfund. Det är enligt vår uppfattning bara en halv lösning. Vi menar att den som har fått vigselrätt också skall ha rätt att viga de människor som vill anlita honom eller henne. Utskottet har beslutat bifalla den här delen av en motion som jag väckt i frågan, och jag hälsar naturligtvis detta med stor tillfredsställelse.

Alla äktenskap håller tyvärr inte livet ut, och vi kan beklaga att skilsmässofrekvensen stiger, men vi råar inte över det. Varje människas frihet att själv handla i hithörande frågor gör att samhället självfallet inte kan skapa någon tvingande lagstiftning härvidlag. Vad vi kan göra är att skapa vissa juridiska regler, framför allt på den ekonomiska sidan. De reglerna kommer vi till längre fram, när vi skall behandla den andra etappen i den här lagstiftningen.

Samhället kan emellertid gå in på rådgivningssidan. Samhället har sedan lång tid tillbaka haft den obligatoriska medlingen. Det är nog riktigt, såsom det har anförts i debatten, att ingen begråter det obligatoriet när det nu försvinner och vi får en frivillig medling. Man har ju att göra med vuxna människor, och det är nog ganska hopplöst och meningslöst att tvinga på vuxna människor en medling som de inte vill vara med om.

I detta sammanhang hälsar jag med tillfredsställelse att bestämmelserna om skuld försvinner. Jag tror att mycket uppslitande saker har kommit fram vid domstolsförfarandena, som inte har varit till nytta på något sätt utan snarare har rivit ned än byggt upp det som skulle vara ett nytt förhållande. Jag är alltså glad över att skuldbegreppet försvinner.

Hemskillnadsåret upphör, och ingen begråter heller detta, men kvar har vi bestämmelsen om att det – om makarna inte är ense eller om de har barn under 16 år – skall finnas en betänketid på 6 månader. Däremot behövs ingen betänketid när makarna är ense. I de allra flesta fall är det självfallet ganska meningslöst med en sådan här betänketid. Den har redan funnits. Man springer inte i väg och begär skilsmässa utan att ha tänkt sig för både en och två gånger.

Vad jag i min motion 1797 har sagt – och som många hållit med mig om – är att det kanske ändå behövs en liten tröskel för att förhindra förhastade beslut. Läser man propositionen, finner man att även regeringen befarar detta, och i propositionen sägs att makarna inte får skilsmässa omedelbart, utan att domstolsproceduren ändå tar en viss tid. Därför finns det i realiteten en sådan betänketid.

Jag är litet osäker på den punkten, därför att detta beror på hur mycket domstolen har att göra. Det kan naturligtvis till slut bli så, att kontrahenterna bara går upp till domstolen och får ett beslut, nästan på stubben. Jag tycker det är olyckligt att öppna den vägen helt, och jag har därför i motionen föreslagit en betänketid av 3 månader. Det finns också en reservation, nr 14, som följer den linjen, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

I motionen 1797 har jag också tagit upp frågan om utseende av medlare. Jag menar att kommunen bör få sköta detta i första omgången; även om länsstyrelsen har att fatta det formella beslutet, bör det vara kommunen som föreslår medlare. Eftersom kommunen ligger närmast människorna och har lättast att bedöma vilka medlare som är dugliga och lämpliga, bör den handha detta. Utskottet har gått mig till mötes på den punkten och föreslår skrivelse till regeringen i saken.

Jag har också yrkat att minst en av medlarna bör vara förtrogen med religiösa föreställningar omkring äktenskap och familjeliv. Även på den punkten delar föredragande statsrådet i propositionen min åsikt. Vad jag

Fredagen den
1 juni 1973

*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

har velat är att en bestämmelse om detta skall flyttas upp i lagtexten. Anledningen därtill är att det inte skall komma bort vid hanteringen.

Nu skriver emellertid utskottet ganska starkt på den punkten och stryker under vad föredragande statsrådet har anfört, och dessutom kommer utseendet av medlare att vila på kommunen. Därför får man väl förutsätta att frågan blir lättare att bevaka.

Jag skrev i motionen också att man bör tänka på att det i vissa kommuner finns många invandrare, varför det bör utses någon medlare som är förtrogen med den problematiken. Utskottet håller med mig även på den punkten. I själva verket är det på det sättet, att man kan utse relativt många medlare i en kommun – naturligtvis beroende på kommunens storlek – och att man därvid inte behöver ängsligt snegla på antalet, t. ex. att medlarna skall vara bara två.

Jag har liksom flera andra här i riksdagen hyst en viss fruktan – i utskottsbetänkandet används det ordet, och jag kan gärna använda det här också – för att familjerådgivningsbyråerna inte kan byggas upp i önskvärd takt. Det är så förfärligt lätt i vårt samhälle att säga att en annan sak är mycket bättre, t. ex. att familjerådgivningen skulle vara mycket bättre än medlingen. Vi kan hålla med om detta, men tar vi bort den ena saken utan att se till att den andra frågan får sin lösning, blir resultatet inte vad man hade tänkt sig. Utskottet instämmer på den punkten och skriver alltså till Kungl. Maj:t om den saken. Det lär väl därför bli så – jag hoppas och förutsätter att det blir det – att socialutredningen, som har den här saken om hand, behandlar denna fråga med förtursrätt när utredningens principbetänkande är färdigt, vilket väl blir relativt snart. Det är alltså viktigt att familjerådgivningsbyråerna snabbt byggs upp i vårt land, så att man verkligen kan komma människor till hjälp i detta avseende.

Jag har också, herr talman, tagit upp frågan om de frivilliga rådgivningsbyråerna. Jag har inte gjort detta från annan utgångspunkt än att här skall finnas valmöjligheter för människor. Vi har valmöjligheter när det gäller att ingå äktenskap och vi har kvar valmöjligheter när det gäller medlingen; det bör alltså finnas valmöjligheter också när det gäller rådgivningsbyråerna. Det finns sådana som är startade av kristna organisationer, och de bör få ett ekonomiskt stöd för sin verksamhet, så att man får en uppbyggnad av verksamheten som ger denna frivillighet, denna valmöjlighet.

Några av utskottets ledamöter har reserverat sig till förmån för min motion. Jag skall göra dem ledsna genom att inte yrka bifall till den reservationen. Anledningen är att jag tycker att utskottets skrivning är klar på denna punkt. Fröken Andersson i Lerum, som talade för utskottet i denna fråga, sade att hon utgår från att socialutredningen tar upp frågan, och hon betygade också sin uppskattning av dessa byråer. När socialutredningen tar upp frågan om rådgivningsbyråerna måste den naturligtvis samtidigt ta upp den ekonomiska sidan. Vare sig man röstar på utskottets hemställan eller på reservationen kommer man inte ett steg närmare frågans lösning. Jag betraktar reservationen på denna punkt närmast som ett sätt att försöka markera att man är välvilligare inställd än andra. Utskottets värderade ordförande, herr Wiklund i Stockholm, är

också ledamot av socialutredningen, och jag förutsätter att han har möjlighet att driva frågan där.

Herr talman! Jag ser av räkneverket att jag har dragit över den tid som jag har antecknat mig för med två minuter och det är därför tid att sluta. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan utom på punkten 25, där jag yrkar bifall till reservationen 14.

Fru FR/ENKEL (fp):

Herr talman! Låt mig understryka att äktenskapet bör ha en central roll i familjebildningen, och reformer i familjerätten bör genomföras så att äktenskapet som en för det stora flertalet lämplig sammanlevnadsform bevaras. Det är glädjande att kunna konstatera att det i detta betänkande inte finns något som strider mot denna folkpartiets grundsyn. Men låt mig, herr talman, ändå ta upp ett par saker.

Jag måste instämma i utskottets uttalande att medlingen bör bli frivillig och att den även i framtiden bör garanteras vara kostnadsfri. Men att behålla medlingen, även om det blir som en frivillig institution, innebär som jag ser det, en fara därigenom att den mycket angelägna familjerådgivningen på det sättet ytterligare kan fördröjas. Jag finner det, precis som de tre föregående talarna, ytterst angeläget att medlingsförfarandet så snart som möjligt ersätts av möjligheter till en familjerådgivning – i första hand naturligtvis för alla sammanboende med barn. Men alla bör ha rätt till sådan rådgivning, och detta inte endast då en skilsmässa aktualiseras.

Familjerådgivningen bör utvidgas till att omfatta även dem som står i begrepp att gifta sig. Detta kan ske genom att en äktenskaps- och föräldraskola skapas som en möjlighet och rättighet för alla människor.

Propositionen säger ingenting alls om föräldrautbildning. Folkpartiets kvinnoförbund tog upp denna, i sitt remissyttrande, och jag vet att många andra remissinstanser också gjorde det. I äktenskaps- och föräldraskolan skulle man t. ex. kunna ge den upplysning om gällande äktenskapsregler som flera talare i onsdags efterlyste. Man sade att unga människor som stod i begrepp att ingå äktenskap fick dålig upplysning; den saknas enligt min mening helt. Efter en väl utbyggd äktenskapskola och föräldrautbildning skulle familjerådgivningen komma att uppfattas som en naturlig instans att vända sig till, då man råkar i svårigheter med sitt äktenskap eller över huvud taget får problem inom familjen.

Det är inte första gången som jag från denna talarstol beklagar att familjerådgivningen alltjämt har karaktären av försöksverksamhet. Det är flera år sedan jag första gången tillsammans med Elvy Olsson från centerpartiet motionerade om att den skulle göras obligatorisk. Man får verkligen hoppas att socialutredningen nu fort kommer fram med ett förslag till en obligatorisk familjerådgivning. Jag anser också att de frivilliga familjerådgivningsbyråerna nu är ett viktigt komplement och därför yrkar jag bifall till reservationen 10.

Beträffande det borgerliga vigsselformuläret vill jag understryka att det är viktigt att vi får tillgång till ett förenklat formulär. Det finns människor som, trots att de omfattar trohetsidealet, inte vill lova något som de är medvetna om att de kanske inte kan hålla. Vill man värna om

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

äktenskapet skall man ge dem möjligheter att välja ett enklare formulär. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag på denna punkt. Även om äktenskapsfrekvensen kommer att öka, om vi får detta enklare vigselformulär, finns det dock människor som kommer att välja en annan form av samlevnad. Därför finner jag det angeläget att båda föräldrarna gemensamt kan få ha vårdnaden om barn födda utom äktenskapet. Detta skulle, som jag ser det, bidra till att utjämna skillnaden mellan barn födda i äktenskap och barn födda av föräldrar som inte önskar äktenskap. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 19.

I detta anförande instämde herr Möller (fp).

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! När de sakkunniga som skulle se över den familjerättsliga lagstiftningen tillkallades 1969, upplevdes det som angeläget och nödvändigt, angeläget därför att allt fler väljer andra samlevnadsformer än äktenskap, samlevnadsformer som till stor del saknar regler och där det lätt blir så att eventuella barn kommer i kläm. En hel del av utredningens förslag till reformering var bra, men jag beklagar två av förslagen. Utredningen hade ej fullständiga förslag i vad gäller de ekonomiska rättsverkningarna utan har skjutit på den delen. Det andra är att utredningen ej utfört någon undersökning om vilka anledningar som ligger till grund för att allt fler nu avstår från att gifta sig utan väljer en annan samlevnadsform.

Även utskottet uttalar en indirekt kritik när det säger sig inte veta orsakerna härtill. Jag beklagar ännu en gång att vi inte har ett sådant undersökningsmaterial. Nu tror alla att det beror på någonting, men ingen vet. Många tror att det beror på ekonomiska konsekvenser, på att äktenskapet skulle vara ekonomiskt missgynnat. Eftersom jag anser det vara viktigt att samhället är helt neutralt ekonomiskt gentemot olika samlevnadsformer, är det också angeläget att det blir helt kartlagt hur situationen är och om den är diskriminerande för den ena eller andra samlevnadsformen. Om så är fallet måste ändringar ske.

Det talas mycket om familjen och dennas betydelse i samhället. Jag tänker då på den traditionella familjen, mor och far som är gifta med varandra och deras barn. Jag är väl medveten om att det i dag inte är den vanligaste familjeformen i Sverige, men jag utgår ändå ifrån den, och jag tror också att det är just den formen som ger stabilitet och att den, om den fungerar väl, utgör en trygghet för dem som tillhör familjen, inte minst barnen.

Därför finner jag det angeläget att man finner så enkla former som möjligt för äktenskapets ingående, så att ingen avstår därför att man tycker att det är krångligt och därför att ceremonierna är för högtidliga. Jag är tilltalad av en enkel form – helst en registrering om det hade gått. Men jag har blivit övertygad om att det för närvarande inte är möjligt att komma fram på den vägen utan därför förordar jag den enklare form som nu föreslås.

att jag tror på äktenskapet och vill bevara det för framtiden, främst för barnens skull. Men naturligtvis skulle de som önskar en större ceremoni även få ha en sådan. I samlevnaden mellan två människor möter ofta svårigheter, inte minst i vår stressade tid. Det kan vara stressade arbetsförhållanden, otillräcklig barntillsyn, ringa eller ofta inga kunskaper om barnuppfostran. Som fru Fränkel förut sade har vi ju ingen föräldrautbildning, och jag liksom fru Fränkel tycker att det är förvånande att inte propositionen tar upp något om detta. Det kan föreligga ekonomiska svårigheter, vilka rätt ofta kan vara beroende på att de unga makarna saknar kunskaper om hushållsekonomi. Plötsligt befinner sig de unga makarna i en situation som de inte bemästrar, och då har de ofta ingen att tala ut med, ingen som kan ge råd, för vi vet att familjerådgivningen ännu inte fungerar så väl därför att den ännu inte är utbyggd. Vi har den bara på försök och dessa har pågått under många år. Jag beklagar att familjerådgivningen ännu inte kunnat få en fastare form. I och för sig kan jag förstå utskottet när detta skriver på ett positivt sätt om familjerådgivningen men ändå uttalar sig pessimistiskt. Man säger att det kommer att dröja innan den blir utbyggd – inte minst på grund av ekonomiska skäl.

Alla vi som talar om och vill bevara familjen som institution måste också så snabbt som möjligt söka finna former för och pengar till denna utbyggnad av familjerådgivningen. Vi måste få fram resurser som hjälper människorna att klara av sin vardagssituation.

Som medlare tror jag mig ha en viss erfarenhet av att det är just de saker jag talat om som ligger i botten när tankarna på skilsmässa uppkommer. Men i det skedet är det i regel för sent att rädda äktenskapet. Därför finner jag som så många andra som har talat i debatten här att det är helt riktigt att avskaffa den obligatoriska medlingen men att den tills vidare får vara kvar som någonting frivilligt. Jag tycker att de resurser som används till medling skall läggas på familjerådgivning.

Om makarna sedan kommer fram till att det ändå för dem båda är bäst att gå skilda vägar, då tycker jag vi skall respektera det och att samhället ej skall ge pekpinna genom att t. ex. säga att ni nog behöver tänka över det här litet grand. Jag tror mig veta att makar i den situationen i de allra flesta fall har haft ganska lång betänketid – i regel under årtal. Därför är tanken på tre eller sex månaders ytterligare betänketid de flesta gånger någonting ganska oförståeligt för de inblandade. För många är det direkt kränkande att behöva vänta på skilsmässan. Av det jag här har sagt framgår att jag kommer att rösta på utskottsmajoritetens förslag.

Ingående av äktenskap är en frivillig form av gemenskap mellan två människor. När problem i samlevnaden uppstår måste det finnas råd och hjälp att tillgå. Finner makarna att äktenskapet ej skall fortsätta kvarstår fortfarande frivilligheten – samhället skall inte leka förmyndare över självständiga människor.

Slutligen skall jag, herr talman, utan att argumentera angående möjligheten för ogifta föräldrar att utöva vårdnaden gemensamt, uttala att jag delar den åsikt som framförs i reservationen 19, vilken jag yrkar bifall till.

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över den breda enigheten om familjens betydelse liksom enigheten om de reformer som föreslås. Det är på mindre punkter som meningarna går isär. Mest är de av den arten att en del vill skynda litet långsammare.

I detta anförande instämde fröken Eliasson (c) och herr Korpås (c).

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Får jag först säga att jag i frågan om de frivilliga familjerådgivningsbyråerna tycker att det är en viss skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas skrivning. Utskottsmajoriteten har ju tagit den ställningen att statsbidrag för närvarande inte bör utgå till den verksamheten, medan reservanterna menar att det är nödvändigt att i större omfattning än nu lämna ekonomiskt stöd till dessa byråer. Detta är en principiell skillnad.

Jag har emellertid, herr talman, begärt ordet av en annan anledning, nämligen på grund av ett yttrande i en replik av herr Sjöholm under debatten i onsdags, vilket jag inte då kunde bemöta på grund av kammarens debattordning. Herr Sjöholm gjorde gällande att jag skulle ha menat att Rumänien var ett idealland när det gällde äktenskapslagstiftning. Förvisso har jag inte sagt det. Jag har nämnt att det finns länder med olika samhällssystem som löser dessa frågor på olika sätt. Som ett intressant exempel tog jag det kommunistiska Rumänien som har utformat sin äktenskapslagstiftning på ett helt annat sätt än de kommunistiska representanterna i riksdagen vill lösa dessa frågor på i Sverige. Jag vill emellertid klart säga att Rumänien för mig inte framstår som något idealland, vare sig i fråga om äktenskapslagstiftning eller i något annat avseende.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi talar numera mycket om ångerveckor. Herr Winberg har nu haft en ångerhelg på sig för att korrigera vad han sade före Kristi Himmelsfärdsdag. Det kan kanske vara bra. Men att herr Winberg skyller på debattreglerna begriper jag inte, därför att herr Winberg var uppe flera gånger efter mig och kunde då ha gjort ett tillrättaläggande.

Jag sade i onsdags att de här i kammaren som förmenar vuxna rättskapabla människor att själva bestämma i sina personliga angelägenheter, om de vill skilja sig när det inte finns barn, vill därmed öka samhällets inflytande över den enskilde. Detta har, som jag ser det, en socialistisk prägel. Sedan steg då herr Winberg upp och talade om hur man har det i Rumänien. Då var det väl inte konstigt att jag kopplade på detta. Det hade varit en lapsus av mig att inte göra det.

Vi tilltror den enskilda människan förmågan att bestämma själv i sina personliga angelägenheter – djupt personliga angelägenheter som det här är fråga om. Men ni andra anser inte att människor har den förmågan, utan samhället måste ställa och styra för dem. Det strider väl mot den lära som herr Winberg är ute och talar om på möten m. m. Och det är, som jag ser det, en förmyndarmentalitet som har tydliga socialistiska inslag.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om någon ångervecka, inte ens några ångerdagar. Jag begärde ordet i onsdags omedelbart när herr Sjöholm hade haft sin replik, men fick icke ordet då.

Sedan vill jag bara i principfrågan säga att vi som vill att man skall ha betänketid ser det som ett skydd för den svagare individen i ett partsförhållande. Därför menar vi att det inte finns anledning för samhället att direkt tillhandahålla ett system som gör att det kan bli fråga om äktenskapsskillnad omedelbart, något som den svagare parten kanske sedan ångrar.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har visat sig att herr Winberg behöver betänketid för vad han säger i kammaren. Men jag tror inte att vuxna rättskapabla människor i övrigt behöver ha det i sina personliga angelägenheter.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Denna debatt har nu pågått åtskilliga timmar. Många aspekter har givits på detta delförslag till ny äktenskapslagstiftning vilket skall ingå i en ny giftermålsbalk.

Statsrådet Lidbom angav i sitt inledningsanförande i onsdags att han räknade med att den slutliga utformningen av en ny giftermålsbalk skulle kunna bli färdig i slutet av 1970-talet.

Det nu framlagda förslaget utgår från ett delbetänkande av familjelagsakkunniga. Det var ett betänkande som i sina grundtankar byggde på de snäva direktiv som angavs för familjelagssakkunnigas arbete. Förändringar i giftermålsbalken är en stor och allvarlig fråga. Stor och allvarlig på det sättet, att äktenskapet hittills utgjort grunden för den minsta enheten i samhället, familjen och hemmet.

För mig liksom för de många människorna utgör äktenskapet en väsentlig grundsten i och för samhället. Det är den vanligaste samlevnadsformen som det gäller att värna och vårda också inför framtiden. Äktenskapet är inte endast en juridisk angelägenhet, en juridisk formalitet.

Äktenskapet bygger på en livslång gemenskap mellan man och kvinna. Den samhörigheten, samlevnaden och gemenskapen, utgör grunden för hela familjebildningen. Det innebär att äktenskapet vilar på en djupare etisk grund än lag i allmänhet gör. Äktenskapet utgör basen för det gemensamma hemmet. Hemmets betydelse och värde har särskild vikt för familjen i den föränderliga värld som vi lever i i dag, för den trygghet som man och hustru och barn och ungdom behöver.

I det framlagda förslaget har regeringen med frångående av utredningens förslag bevarat vigseln som den högtidliga akt som stadfäster äktenskapet – ”att makar är skyldiga varandra trohet och bistånd och att de skall i samråd verka för familjens bästa”. Detta är att hälsa med tillfredsställelse med hänsyn till den betydelse äktenskapet har för vederbörande kontrahenter.

Så till mina erinringar mot det framlagda förslaget.

I motionen 1790 har jag tillsammans med herrar Johansson i Skärstad

Nr 106

Fredagen den

1 juni 1973

Äktenskapslagstiftningen m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

och Magnusson i Nennesholm yrkat avslag på propositionen 32. När jag den 10 april skrev motionen hade jag starka betänkligheter mot det framlagda förslaget från flera synpunkter. Utskottsbehandlingen bekräftar att det är flera än vi som har starka erinringar mot förslaget. Utskotts-
betänkandet upptar nämligen inte mindre än 21 reservationer och 7 särskilda yttranden. Det är på sitt sätt belysande för hur pass komplicerad denna fråga ändock är.

Med tanke på att varje paragraf och varje formulering kommer att direkt beröra en mängd människor – parter i äktenskapet, sammanboende, makars barn och familjer osv. – är det angeläget att det blir en bred uppslutning bakom de framlagda förslagen och att de kan ha sin grund i en allmän folkmening.

Är det nu så? Har man fått denna uppslutning bakom det framlagda förslaget? Reservationernas antal och de särskilda yttrandenas utformning tyder inte på det. Tvärsom visar de att det i väsentliga frågor både i utskottet och bland remissinstanserna har rått starkt delade meningar som talar sitt eget språk. Vid utskottsbehandlingen, där det i reservationen 1 yrkats avslag på propositionen, har man givit uttryck för starka betänkligheter. Det särskilda yttrandet nr 1 av center- och folkpartiledamöterna visar ingen entusiasm för propositionen – tvärtom är man ytterst tveksam. Men sedan man avlämnat alla brasklappar – och givit synpunkter på det fortsatta utredningsarbetets bedrivande – är man beredd att i princip godta propositionen. Detta är ändock en märklig slutledning – det särskilda yttrandet motiverar avslag på propositionen, men man har inte följt upp den linjen i det särskilda yttrandet. Jag vet inte vad orsaken är – om inte modet har räckt till, om man inte är säker på sin egen ståndpunkt eller om man, som sker så ofta i dag, har fallit offer för inställningen att man "skall vara med sin tid", och därför inte vågar ta ställning i en sådan viktig fråga som detta ändock är.

I en tillvaro av starka förändringar är det angeläget att hemmens och familjens ställning stärks på allt sätt. Självfallet har samhällets insatser inom familje- och socialpolitiken stor betydelse för hemmens materiella möjligheter. Äktenskapet och makarnas gemensamma insatser för hemmet samt "andan" i hemmet är också av utomordentlig betydelse. Med kännedom om detta är det angeläget att äktenskapet ges status som samlevnadsform. Detta gäller utöver de etiska grundvalarna också de ekonomiska frågorna. De ekonomiska frågorna skall närmare prövas i en fortsatt utredning. Dessa frågor är en väsentlig del av grunderna i lagstiftningen om äktenskapet.

När väsentliga delar av giftermålsbalken är föremål för modernisering och förändringar bör alla dessa frågor prövas i ett sammanhang. Det är intressant att se hur en rad starka remissinstanser också hävdar den meningen. Jag kan peka på redovisningen av remissyttrandena i propositionen, där det bl. a. sägs att Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, Falu tingsrätt, LO, Advokatsamfundet, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Samarbetsorganet Sveriges kyrkliga och ekumeniska familjerådgivningsbyråer, Katolska biskopsämbetet och Svenska kyrkans lekmanförbund kyrkobröderna "betraktar det dock som en brist av allvarlig karaktär att äktenskaps ekonomiska rättsverkningar kommer att

behandlas först i ett senare skede av utredningsarbetet. Frånvaron av förslag i dessa delar sägs väsentligt försvåra bedömandet av det föreliggande förslaget.”

I propositionen redovisas vidare vad LO anfört på följande sätt: ”LO uttrycker inledningsvis sin förvåning över att de sakkunniga framlagt ett förslag till lagstiftning om ingående och upplösning av äktenskap utan att samtidigt lägga fram ett fullständigt förslag till reglering av äktenskapets ekonomiska rättsverkningar. LO:s principiella inställning är att förslaget inte bör göras till föremål för lagstiftning förrän familjelagssakkunniga helt slutfört sitt utredningsuppdrag, så att remissinstanserna kan överblicka konsekvenserna av lagstiftningen i dess helhet.”

Vill man ge äktenskapet bättre status, måste de ekonomiska villkoren få en utformning som stärker äktenskapet. Där kommer just dessa remissinstansers synpunkter in i bilden.

I vår motion, herr talman, har vi anfört att möjligheterna till skilsmässa bör bli föremål för ytterligare prövning. Det framlagda förslaget innebär ju bl. a. att om makarna icke har barn under 16 år erfordras ingen betänketid. Man kan få skilsmässa direkt enligt propositionens förslag. Det finns reservationer till utskottsbetänkandet angående betänketid.

Two synpunkter helt kort på den här frågan! För det första: Är det inte nödvändigt med en viss betänketid när människorna utsätts för så mycken press av olika slag, när de nöts mot varandra och lätt hamnar i en situation där de bara ser det som är svårt och besvärligt och kanske säger förhastade ord till varandra som gör att de kommer snett? Då kan det behövas tid för eftertanke och ro, så att man får fundera igenom sin situation.

Albert Engström har i en av sina noveller tagit upp det här probelemt på ett sätt som jag tycker det finns anledning att erinra om. Han berättar om en fiskare från Roslagen i sjönöd som frågade sig, om han skulle klara sig i hamn med livhanken i behåll. Den mannen fick anledning och tid att tänka över sin situation och sitt liv. Hans tankar gick till hustrun, som han hade levt tillsammans med i 38 år utan att egentligen veta alltför mycket om, den kvinna som han delat livet med. Denne Roslagsfiskare behövde den upplevelsen, något av en domedag med sig själv, för att upptäcka både värdet av och vågar man säga kärleken och gemenskapen i äktenskapet.

Kanske är det ändå på det sättet i vardagen, i den grå tristess som människor ofta lever i där, att vi glömmer varandras förtjänster, hänsynen och toleransen. Då kan det behövas betänketid, herr talman, innan skilsmässa lagfästes.

Den andra aspekten på skilsmässa är vad jag skulle vilja kalla den svagare partens rätt. Den måste beaktas och bevakas inom äktenskapslagstiftningen. Verkligheten är ofta den att gifta kvinnor har utfört sitt arbete i hemmet med fostran och vårdnaden av barnen, och den insatsen har gett dem full sysselsättning. De saknar emellertid yrkesutbildning i vanlig mening och är ofta i en ålder där det är svårt att få kompletterande utbildning och arbete. När dessa kvinnor ställs inför en skilsmässa, som mannen kanske kräver därför att han har hittat en yngre partner, hamnar

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstiftningen m. m.

de i ett ytterst besvärligt läge. Där har vi frågan om den svagare partens rätt, som det finns anledning att beakta. Trygghet måste skapas för denna grupp kvinnor genom rättsregler som innebär att man inte glömmer dem och deras situation i tillvaron.

Förslaget om en översyn av äktenskapslagstiftningen med delvis nya inslag har mött starka betänkligheter i våra nordiska grannländer. Jag kan här erinra om debatterna i Köpenhamn 1971 och i Oslo nu senast 1973. Jag deltog i båda debatterna, och det gjorde också statsrådet Lidbom. Om också inte avtal finns, bör vi ändå ta tillbörlig hänsyn till våra nordiska grannländer när det gäller utformningen av en äktenskapslagstiftning. Jag kan inte komma förbi att det är motiverat och nödvändigt att vi tar denna hänsyn.

Herr statsrådet Lidbom uttalade här i kammaren i onsdags i en replik att det pratats strunt om det nordiska samarbetet i dessa frågor. Herr statsrådets ord föll faktiskt så. Jag måste fråga vem det är som har pratat strunt här egentligen, eftersom man uttalar sig på det sättet. Det skorrade litet illa i mina öron med hänsyn till att man skall försöka finna vägar till en gemensam lagstiftning i Norden. När man säger att det är svårt att nå enighet på detta område så vill jag framhålla, att det väl inte bara är den svenska regeringens meningar och de synpunkter som anläggs från ett utskott som har betydelse i detta sammanhang. Vi måste ta hänsyn till berättigade önskmål och synpunkter också från våra grannländer, om man skall kunna få en samnordisk lagstiftning. Vi vet ändå att den lagstiftning vi har i dag är samnordisk, och den vilar på gemensamma etiska grundvalar.

För det andra: Har det verkligen gjorts allvarliga försök att i Nordiska rådet nå enighet om de utomordentligt viktiga och ömtåliga spörsmål som det här ändå gäller? Är vi mogna i dag för ett svenskt beslut i frågan om vi vill ha denna nordiska samordning, som vi otvivelaktigt behöver med hänsyn till många faktorer?

Detta tillsammans med de ekonomiska frågorna, som jag har tagit upp här och som är av väsentlig betydelse för helhetsbilden av äktenskapet, blir senare föremål för behandling. Det nu framlagda förslaget innebär ju en delreform. Synnerligen starka skäl talar för att förändringar av äktenskapslagstiftningen prövas i ett sammanhang.

Med hänsyn därtill samt till att äktenskapet, som jag ser det, bör ges en starkare status som samlevnadsform bör beslut om förändringar i äktenskapslagstiftningen anstå i avvaktan på att kompletterande utredningar föreligger. Till detta skall också läggas, som jag här har sagt, de välmotiverade önskemålen om en samnordisk lagstiftning som anförts i Nordiska rådet.

Från dessa utgångspunkter yrkar jag bifall till motionen 1973:1790, som innebär avslag på propositionen 1973:32. Det har sagts från något håll att den motionen, som jag har väckt tillsammans med ett par kammarkamrater, är ett utslag av ett konservativt tänkande, av gamla värderingar. Jag skall inte tvista om beteckningen av min syn på äktenskapet. Dock vill jag ha sagt, herr talman, att jag i dag har en bestämd känsla av att värnandet av hem och familj börjar bli radikalt.

Avslutningsvis vill jag säga att överarbetningen av giftermålsbalken är

en stor och viktig fråga. Här läggs delförslag till en ny giftermålsbalk. Jag anser det vara angeläget att vi får helhetsbilden klar innan vi går att fatta beslut, innan vi tar några dellösningar. Härvid stöder jag mig inte minst på de remissinstanser som jag nyss hänvisat till.

Med den motivering som jag anfört är ett bifall till reservationen 1 ingen formell fråga, som det sades i TT-nyheterna häromdagen. Det är en allvarlig reell fråga med tanke på den ingripande betydelse äktenskapslagstiftningen har både nu och i framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1, som innefattar bifall till motionen 1790 om avslag på propositionen.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Nennesholm (c).

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det var inte min avsikt att delta i den här debatten, men de ord som herr Carlsson i Vikmanshyttan också hade reagerat inför, nämligen att frågan om det nordiska samarbetet i detta sammanhang var en formell angelägenhet, kom mig att begära ordet. Jag skall fatta mig mycket kort. Det är faktiskt inte fråga om en formell angelägenhet. Det är fråga om en rad omständigheter som har väckt indignation och förvåning i de nordiska grannländerna.

För det första: Direktiven från dåvarande justitieminister Kling ansågs så avfattade att de uteslöt förhandlingsmöjligheter och reellt samråd om en överenskommelse rörande en mer eller mindre likartad lagstiftning. Detta påpekades särskilt vid Nordiska rådets sammankomst i Köpenhamn, och en av dem som flitigast och hårdast angrep dessa direktiv och den inställning i fråga om det nordiska samarbetet som låg bakom var den nuvarande socialdemokratiska justitieministern i Danmark K. Axel Nielsen, på den tiden ordförande i juridiska utskottet.

För det andra: När betänkandet förelåg fanns där knappast något alls om nordiskt samarbete. Det verkade som om detta var av underordnat värde i sammanhanget.

För det tredje: Man reagerade också mot det materiella innehållet i de svenska förslagen. Detta skall jag inte ingå på här — det har ju diskuterats i åtskilliga timmar. Jag vill bara nämna tre huvudpunkter som man reagerade emot: utebliven vigsel, bristen på betänketid och halvsyskons möjlighet till äktenskap. På någon av dessa punkter har ju sedan ändring skett.

Vad man också reagerade mot var att när ministerrådet i november konstaterade att det inte syntes möjligt att uppnå ensartade regler i samtliga nordiska länder om äktenskaps ingående och upplösning, så var detta baserat på uttalanden som uppenbarligen var vilseledande från svenskt håll. Det sades att det var enighet i den parlamentariskt sammansatta kommittén om grundprinciperna i förslaget och att remissinstanserna hade anslutit sig till dessa grundprinciper. Det var sanningar med betydande modifikationer, och när detta konstaterades ansåg många att ministerrådets uttalande hängde i luften.

Ytterligare: Allt detta medförde att juridiska utskottet vid ett sammanträde i Stockholm formulerade ett uttalande som, enligt vad

Helge Seip yttrade, var något av det skarpaste han sett. Jag skall inte uppta tiden med att gå igenom motiveringen för det uttalandet, men det var från början till slut en hård kritik av den svenska regeringens handlingsätt. Och bakom uttalandet stod vid den tidpunkten icke bara s. k. borgerliga politiker i Danmark, Norge och Finland – bakom det stod också folksocialister och socialdemokrater från Norge, Danmark och Finland.

Till saken hör att efter inte en ångervecka men några ångerveckor anmälde några av undertecknarna av rekommendationen annan mening beträffande motiveringen, icke beträffande slutsatserna. Och eftersom motiveringarna icke kommer under debatt i Nordiska rådet blev följden att den föreslagna rekommendationen antogs med alla röster mot folksocialisternas – folksocialisterna fann anledning att markera en egen ståndpunkt.

Vad som kanske numera förorsakat den största diskussionen, den största tveksamheten och de största invändningarna från nordisk sida är de principiella deklARATIONER som i sammanhanget gjorts av statsrådet Lidbom vid olika tillfällen – vid Nordiska rådets sammanträden, vid ett juristmöte i Helsingfors osv. Statsrådet Lidbom har deklarerat att han inte känner någon större sorg över att de nordiska drömmarna har skingrats – drömmarna om ett enhetligt nordiskt rättssystem i den bokstavligen betydelsen av likalydande lagar. Han har också sagt att nordisk rättsenhet i den ambitiösa meningen av enhetliga lagar inte längre är ett realistiskt mål att sträva mot.

Mot bakgrund av dessa deklARATIONER och det faktiska handlandet i denna fråga, som ju verkligen kan gälla t. ex. en halv miljon andra nordbor som finns inom Sveriges gränser och hundratusentals inom de övriga nordiska länderna – personer som så att säga är under flyttning, i rörelse – har Nordiska rådets juridiska utskott fått att behandla en motion om en långsiktig plan för det nordiska lagstiftningsarbetet. Juridiska utskottet har påbörjat denna behandling och kommer att fortsätta den i sommar. Det är en av följderna av den svenska regeringens handlande, och det kanske kan bli till nytta i framtiden. Det kan måhända hyfsa ekvationen.

Till sist vill jag bara säga att jag under snart två decennier har följt Nordiska rådets arbete, både som pressman och som parlamentariker, men jag kan inte erinra mig någon fråga som under den tiden har väckt sådan uppmärksamhet och bestörtning som denna om det uteblivna nordiska samarbetet rörande den nordiska äktenskapslagstiftningen. De stora frågorna, t. ex. NATO och EG, faller inte under Nordiska rådets verksamhetsområde. De är självfallet uteslutna i sådana sammanhang. Men av övriga frågor har ingen rönt sådan uppmärksamhet som äktenskapslagstiftningen. Och den kritik och den misstämning som den svenska regeringens handlande har förorsakat förefaller mig till betydande del vara tillkomna helt i onödan.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag hade inte heller tänkt att gå upp mera i denna debatt, men det senaste inlägget av herr Hernelius kräver någon liten kommentar från min sida.

Herr Hernelius försökte framställa den svenska regeringen som en konsekvent sabotör av det nordiska lagstiftningssamarbetet, och det var inte så litet hårda beskyllningar han framförde. I detta äktenskapsrättsliga ärende gick herr Hernelius igenom historiken; han började med direktiven och fortsatte över den vidare nordiska behandlingen i Nordiska rådets juridiska utskott och vid rådets session i Oslo. Vi skulle, sade herr Hernelius, redan i direktiven ha markerat att vi inte ville ha något nordiskt samarbete — eller åtminstone inte lämnat något praktiskt utrymme för det. Jag har hört den beskyllningen förr. Men låt mig då påminna om två saker.

För det första var läget det, när kommittén tillsattes, att det hos flera av de nordiska länderna inte fanns något intresse för att gå vägar som över huvud taget liknade dem vi i svensk politik funnit vara de rätta. Det minskade givetvis utrymmet när det gällde att ta hänsyn till andra nordiska synpunkter, när vi formulerade direktiven. Hur skulle de i så fall ha skrivits — totalt urvattnade och utan någon som helst målsättning? Hade vi gjort det, så hade vi inte kommit fram till något betänkande alls, det kan jag försäkra.

För det andra anger direktiven naturligtvis vissa riktlinjer, men de är inte så detaljerade som herr Hernelius påstod. De har inte bundits så hårt. De har lämnat möjligheter för kommittén själv att pröva en hel del olika vägar. På vissa punkter har vi anvisat lösningar som kunde vara lämpliga, men samtidigt har det sagts att kommittén får pröva även andra alternativ. Det är sålunda ett betydande mått av överdrift att påstå att direktiven har varit totalt bindande.

Dessutom — och här skall jag vidga diskussionen med herr Hernelius till det nordiska perspektivet — finns det faktiskt en saklig fråga som är rätt bekymmersam. Vi har litet olika utredningstraditioner i de nordiska länderna. I Sverige har vi vant oss vid att inte tillsätta utredningar så, att vi tillkallar ett antal kloka personer som får fundera över ett problemkomplex och komma fram till vilka slutsatser de vill. I stället använder vi utredningarna som ett led i ett politiskt arbete som regeringen och riksdagen har ansvar för. Och då får man också formulera direktiven med ganska klart angivna målsättningar, om det skall bli några resultat. I de andra nordiska länderna är man sparsammare med att ge direktiv för utredningar. Detta är en saklig komplikation som man får ta hänsyn till i varje särskilt fall.

Detta om beskyllningarna rörande tillkomsten av utredningsarbetet. Vad sedan angår ministerrådet och våra försyndelser där påstod herr Hernelius att vi har vilselett våra nordiska kolleger om innehållet i det svenska betänkandet, eller i varje fall om reaktionerna på det svenska betänkandet under remissbehandlingen. Jag vill på det bestämdaste bestrida detta. Jag deltog själv i detta ministerrådsmöte. Vi hade en utförlig, för att inte säga nästan uttömmande diskussion i ämnet. Vi redovisade grundligt vad sig tilldragit hade. Att det fanns skilda meningar i den svenska remissopinionen i olika, mer eller mindre begränsade sakfrågor hade vi sannerligen ingen anledning att dölja och dolde inte heller. Men vi sade att det fanns en mycket stor uppslutning kring de stora huvudlinjerna — ungefär de huvudlinjer jag talade om i mitt

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstiftningen m. m.

inledningsanförande i förrgår. Det är alltså ett påstående som jag har upprepat här i riksdagen och som jag i högsta grad står för. Det är sannerligen inte att vilseleda kollegerna i ministerrådet.

När det gäller juridiska utskottet får vi också se upp litet med historieskrivningen. Det är riktigt, herr Hernelius, att betänkandet från juridiska utskottet i Nordiska rådet innefattade skarp kritik av den svenska handläggningen. Det är också riktigt att detta betänkande till en början hade en mycket bred majoritet av folk från olika partier bakom sig. Men när saken sedan togs upp till grundligare diskussion blev resultatet att Nordiska rådet återremitterade ärendet till juridiska utskottet. Sedan fanns det inte kvar någon så imponerande majoritet för denna kritik mot Sverige. Vad som hände var i stället att det i det här ärendet skedde en uppsplittring i stort sett efter partilinjer. Det är relativt ovanligt i Nordiska rådet, men det inträffade alltså denna gång. — Detta om kritiken mot oss för att ha saboterat nordiskt samarbete i det äktenskapsrättsliga ärendet.

Sedan till de vittsyftande deklARATIONER som skulle ha gjorts av bl. a. mig och som herr Hernelius angriper. Det är fäfängt, herr Hernelius, att försöka framställa den svenska regeringen eller socialdemokratin som fiender till nordiskt samarbete. Herr Hernelius vet lika bra som jag att det är en huvudlinje i svensk socialdemokratisk politik att försöka medverka till att hålla samman de nordiska länderna och att föra det nordiska samarbetet vidare. Herr Hernelius vet väl att det nordiska handlingsprogram som vi har kunnat enas om och som täcker de mest skilda frågor — regionalpolitik, näringspolitik, miljövärd, kultur, kommunikationer och en hel del annat — i hög grad tillkommit under aktiv medverkan från den svenska regeringens sida.

Vi har inte heller någon negativ inställning till nordiskt lagstiftningssamarbete. Vad den svenska regeringen däremot har sagt är att detta lagstiftningssamarbete har en annan funktion och måste ges en något annan karaktär nu än det hade från början, i begynnelsen av detta sekel eller-rent av litet tidigare. I dag är lagstiftningen bara ett av de medel som vi spelar med i vart och ett av våra länder när vi försöker genomföra gemensamma handlingsprogram för att lösa våra gemensamma miljöproblem, våra gemensamma sociala problem eller vad det nu kan vara. Förr var det annorlunda. Då var lagstiftningen någonting ganska avskilt, och det betraktades mer eller mindre som ett självklart ändamål, ett värde i sig, att få likadana lagar i de nordiska länderna. Det är den filosofin som vi har konstaterat är föråldrad. Den har vi redan i mycket stor utsträckning lupit förbi. Man får mycket noga från fall till fall pröva om det är värt mödan att sträva efter likformig lagstiftning. Jag tror inte att man över huvud taget skall gå så långt att man försöker skriva likalydande lagar. Det är ett knep och ett knäp, som är oproportionerligt besvärligt i förhållande till de fördelar man vinner.

Det är rätt naturligt att dessa förändringar har inträtt; de följt som det nordiska lagstiftningssamarbetet rörde sig på var en gång i världen politiskt okontroversiella. Det var i en tid då den liberala marknadshushållningens principer var förhärskande överallt. Då fanns exempelvis på det kommersiella lagstiftningsfältet inte mycket av politiska strider, utan

det var en specialuppgift för ofta duktiga och skickliga jurister att försöka knäpa ihop lämpliga paragrafer som kunde göras likadana i alla de nordiska länderna. Det var inte någon politisk laddning i ämnena.

I den tid vid i dag lever i – alldeles oavsett att det finns litet växlande regeringar i de nordiska länderna – finns det ingen del av lagstiftningsarbetet som är fredad från politiken. Lagstiftningen är alltid ett av de medel vi använder för att forma våra samhällen. Då blir det ganska givet att det inte längre är någon expertuppgift att åstadkomma likadana lagar. Då är det också givet att de skillnader som kan finnas i politiska uppfattningar i olika länder får större betydelse. Det är också rätt naturligt att man inte kan arbeta så att – om problem får stor aktualitet i ett land, men ännu inte har det i andra länder -- det land som vill lösa sina problem skall behöva vänta.

Jag har framför allt sagt att det på sikt är ett mycket stort hot mot nordiskt lagstiftningsarbete, och kanske mot nordisk samarbetsanda över huvud taget, om man missbrukar det nordiska lagstiftningsarbetet till att ställa upp krav på rättslikhet som i verkligheten blir krav på att det bestående skall konserveras. Jag sade i Nordiska rådet i februari, och jag kan gärna upprepa det i dag: Det skulle vara beklagligt, ja djupt beklagligt, om de krafter, herr Hernelius, växte sig starka i våra länder som intresserar sig för den nordiska rättslikheten och det nordiska lagstiftningsarbetet huvudsakligen från den synpunkten att rättslikheten kan användas som ett argument och en ursäkt för att motsätta sig välbehövliga reformer.

Sammanfattningsvis vill jag säga: Vi är i högsta grad vänner av nordiskt samarbete. Vi är också i högsta grad vänner av nordiskt lagstiftningsarbete, men detta samarbets former och mål måste vara litet annorlunda än de var för ett par decennier sedan. Herr Hernelius skall inte heller försöka framställa det så att i detta äktenskapslagstiftningsärende den svenska regeringen agerar ensam och med hård hänsynslöshet. Det är ett faktum att vi i onsdags kunde lyssna till företrädare för era vänner i de andra borgerliga partierna, som klart deklarerade att de också har övervägt frågan om rättslikheten, om vi skall vänta av hänsyn till de andra nordiska länderna. Men de har kommit fram till samma slutsats som vi i den svenska regeringen. Sanningen är alltså att det bara finns kvar attacker från konservativa krafter, som utan särskild omsorg om nordiskt samarbete vill missbruka argumentet om den nordiska rättslikheten för sina inrikespolitiska syften.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Till de konservativa krafterna får väl då herr Lidbom räkna sin partivän, den socialdemokratiska justitieministern i Danmark, och de många andra socialdemokrater som deltagit i denna kritik.

Jag skall bemöta de av herr Lidbom upptagna punkterna mycket kortfattat. Direktiven kritiserades av inte minst denne justitieminister, K.A. Nielsen, och om jag minns rätt sade herr Lidbom själv i Köpenhamn att direktiven inte kunde rubbas. Det står i så fall i protokollet.

I den andra frågan, den om ministerrådet och de upplysningar det hade fått, ber jag att få hänvisa till vad Seip uttalade i Svensk

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Juristtidning: Det är ingen hemlighet att de upplysningar utskottet fick från de svenska myndigheterna om förarbetena i saken var ofullständiga. — Han bygger detta uttalande bl. a. på att LO:s reservation beträffande de ekonomiska frågorna blev känd först på ett mycket sent stadium.

Vidare försöker herr Lidbom vrida min kritik till att gälla socialdemokratins och regeringens inställning till det nordiska samarbetet. Någon sådan kritik har jag inte framställt. Jag har talat om lagstiftningssamarbetet.

Jag vill tillägga, herr talman, att det visst ligger mycket i herr Lidboms synpunkter, och frågan om det nordiska lagstiftningssamarbetet i framtiden måste belysas från den utgångspunkten han talar om också, den saken är rätt klar. Men vad man vänt sig mot i detta sammanhang är den svenska regeringens benägenhet, för att citera en dansk jurist, att inte tro att det finns någon annan mening än den svenska; inte någon annan mening är värd att lyssna på än den svenska regeringens. Det är en mentalitet, herr talman, som tyvärr sammanfaller med herr Lidboms yttranden häromdagen om att det är förhårdade element som är i opposition mot hans lagstiftning och hans ord om att det är "struntprat".

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ge statsrådet Lidbom rätt på en punkt. Det får självfallet inte bli på det sättet, att man i varje fråga skall kunna åberopa skiljaktigheter i synpunkterna på lagstiftning och därigenom förhindra framsteg, utan man får väl se efter på vilka områden sådana skiljaktigheter finns.

Äktenskapslagstiftningen ligger människorna mycket nära och snuddar vid privaträtten, och därför måste speciella förhållanden där vara rådande.

Vi har en stark folkomflyttning över gränserna i dag, och man gifter sig därför också över gränserna. Frågan är alltså: Om lagstiftningen blir olika i våra olika länder, vilket lands lagstiftning skall då gälla? Hur står sig domar från det egna landet i det andra landet med hänsyn till medborgarrätt osv.? Det är från dessa utgångspunkter som man har att se de här frågorna.

För oss, som vill främja nordisk samverkan, är det angeläget att få enhetliga förhållanden till stånd på just områdena nere vid gräsrötterna, dvs. för de vanliga människorna. Äktenskapslagstiftningen och liknande lagstiftning bör därför samordnas. Jag menar i varje fall att det är på det sättet som vi främjar nordisk samverkan. Vi gör det icke genom att på det föreslagna sättet gå våra egna vägar. Vi har anledning att lyssna på våra nordiska grannar, som också de utreder frågan och ser över sin äktenskapslagstiftning.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i meningsskiftet om vad som har förevarit i fråga om nordiskt samarbete i detta ärende på annat sätt än att jag vill åter påminna om vad som har uttalats av det svenska lagrådet; en instans som herr Hernelius brukar lyssna på med speciell uppmärksamhet — och med all rätt! Jag citerar: "Enligt lagrådets mening

är omständigheterna i förevarande lagstiftningsärendet inte sådana att enbart det förhållandet att ett gemensamt nordiskt förslag ej kan framläggas bör leda till att den nu föreslagna lagstiftningen avstyrkes eller föreslås anstå tills vidare." Det uttalandet har vi tagit intryck av i lagutskottet. Vi har bl. a. därför ansett att vi kunde ställa oss bakom det här lagförslaget.

Sedan några kommentarer till vad som har sagts här i dag i debattens slutskede och då först angående frikyrkopastorernas vigselbehörighet. Det var så, herr Svensson i Kungälv, att det var de tre icke socialistiska partierna som år 1971 drev igenom krav på den vidgade vigselbehörigheten genom att få gehör i kammaren för en motion om skrivelse till regeringen om ändrad lagstiftning. Beslut begärdes så att det skulle kunnat träda i kraft samma år, 1971, då den här motionen alltså behandlades.

Man har åter här tagit upp *formen* för äktenskapets ingående och även i dag från något håll i viss mån pläderat för de sakkunnigas förslag om enbart ett anmälningsförfarande eller en registrering. Jag konstaterar nu bara att såvitt man vet en överväldigande del av svenska folket inte tycker att äktenskaps ingående bör vara enbart en expeditionell eller formell angelägenhet, utan att det då även bör ges utrymme för t. ex. emotionella element. Detta kom förresten till uttryck även bland dem som talade för det borgerliga vigselalternativet i utskottets debatt om denna sak. Stämningarna är nog desamma även på andra håll i världen, inte minst i de kommunistiska staterna. Jag tycker att statsrådet Lidbom har anpassat lagförslaget om formerna för äktenskapets ingående, där han vill behålla de två vigselalternativen, efter vad en säkerligen mycket bred opinion önskar. Att ett anmälnings- eller registreringsförfarande skulle vara något särskilt radikalt, annat än i den meningen att det är ett i och för sig *annorlunda* sätt att lösa frågan, har jag svårt att förstå. Ingen annan än vpk:s representant i utskottet har heller instämt i vpk-motionen om en helt ny giftermålsbalk genom att biträda reservationen på denna punkt.

Slutligen vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att det nu antas en särskild medlingslag. En utskottsordförande har väl till uppgift att spela rollen som just medlare – att tillse att meningsbrytningarna får komma till fritt uttryck men dock så att åtminstone en del, och kanske större delen, av ett framlagt förslag kvarstår, om förslaget nu inte skall avslås i sin helhet. Jag finner att även medlingslagen visar att lagstiftaren är angelägen om att samhället stöder och respekterar äktenskapet och familjen. Jag vänder mig därmed inte mot att medlingsservice enligt denna lag också skall lämnas andra sammanlevande än gifta; jag tycker tvärtom att det är en förtjänst med denna vidgning i lagförslaget. Det kan väl t. o. m. hända att en medling mellan ogifta vid någon av de nya medlingsinstanserna skulle kunna leda till giftermål i något fall.

Jag vill peka på reservationen 11 som har till bakgrund ett motionskrav från centern om att medlingslagen skall ingå i giftermålsbalken. Det anfördes i utskottet att det skulle kunna räcka med en i 14 kap. giftermålsbalken inskriven hänvisning till medlingslagens existens. Vid röstningen i utskottet råkade det genom ordförandens utslagsröst bli majoritet för denna lösning. Jag yrkar därför nu med avslag på

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

reservationen 11 bifall till utskottets hemställan i punkten 15. Frågan är inte stor, herr talman, och har därför knappast förut berörts i debatten. Det är därför jag tar upp den nu.

Samtidigt vill jag ännu en gång uttrycka min förhoppning om bifall till reservationen om ekonomiskt stöd till de frivilliga familjerådgivningsbyråerna. Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid detta, jag bara frågar mig varför herr Svensson i Kungälv väckte motion om sådant stöd till familjerådgivningsbyråerna, när han sedan inte stöder en reservation i det syftet.

Även om medlingen nu blir helt frivillig, tror jag av vissa skäl att medlingslagen kan bli ganska långlivad. I så fall är det inte något fel. Alla försoningsfunktioner som arbetar med att seriöst och positivt söka lösa mänskliga problem är väl värda all vår uppskattning.

Slutligen vill jag som en sammanfattning inför det fortsatta reformarbetet på äktenskapsrättens område särskilt understryka vikten av ett förbättrat nordiskt samarbete – jag gör detta särskilt med anledning av vad som i dag har diskuterats så här i slutet av behandlingen av detta betänkande – och att nu den omdiskuterade neutraliteten skall eftersträvas mellan samlevnadsformerna vad gäller *skatte-* och *sociallagstiftning*.

Men, herr talman, utgångspunkten för arbetet bör vara att främja *familjelivet* och utforma *äktenskapet* så att det kan behålla sin centrala ställning som en för det stora flertalet lämplig samlevnadsform.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är självfallet inte min avsikt att gå in på den avrundning som utskottets ordförande gjorde i debattens slutskede. Jag vill bara göra en liten komplettering till referatet från lagrådet.

Lagrådet säger faktiskt att *enbart* det förhållandet att ett gemensamt nordiskt förslag inte kan framläggas inte bör leda till att den nu föreslagna lagstiftningen avstyrks eller föreslås anstå. Lagrådet uttalade också att det vore olyckligt om konventionerna måste uppsägas från svensk sida. Departementschefen anmäler sedan att han har inlett förhandlingar om ändringar i dessa konventioner.

Överläggningen var härmed slutad.

Lagutskottets betänkande nr 20

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lidgard och Winberg.

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	269
Nej	-	44
Avstår	-	1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herrar Lidgard och Winberg samt 3:o) reservationen nr 3 av herr Israelsson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Lidgard begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Marklund begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 3 anta reservationen nr 2 av herrar Lidgard och Winberg röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	43
Nej	--	28
Avstår	-	243

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Lidgard och Winberg.

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 42
Avstår - 2

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 36

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 40
Avstår - 9

Fredagen den
1 juni 1973*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.**Punkten 7*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wiklund i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Wiklund i
Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	–	213
Nej	–	99
Avstår	–	3

Punkten 8

Herr TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande
utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
hemställan i reservationen nr 7 av herr Israelsson, och förklarades den
förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru
Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringspro-
position:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 7 av herr
Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	–	292
Nej	–	16
Avstår	–	6

M o t i v e r i n g e n

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels
utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reserva-

Fredagen den
1 juni 1973

*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

tionen nr 8 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wiklund i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner lagutskottets motivering i betänkandet nr 20 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 8 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wiklund i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	180
Nej	—	131
Avstår	—	3

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wiklund i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wiklund i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	64
Avstår	—	3

Punkterna 10–13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Jonäng begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
1 juni 1973*Äktenskapslagstift-
ningen m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Wiklund i
Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen: Då fru Jonäng begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 170
Nej - 141
Avstår - 4

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 11 av herr Svedberg m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svedberg
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Svedberg
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda
angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.
Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 164

Punkterna 16-23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 12 av herr Israelsson, och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 13
Avstår - 19

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 14 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. samt 3:o) reservationen nr 13 av fru Åsbrink, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wiklund i Stockholm begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Åsbrink begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 25 antar reservationen nr 14 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 13 av fru Åsbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Åsbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	133
Nej	—	32
Avstår	—	149

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 25 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Wiklund i Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wiklund i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	181
Nej	—	131
Avstår	—	3

Punkten 26

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 13

Punkten 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 28 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 13
Avstår - 1

Punkten 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 13

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstift-
ningen m. m.

Punkten 30

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Sjöholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjöholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Sjöholm
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjöholm begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	--	199
Nej	-	102
Avstår	-	14

Punkten 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 20 punkten 33 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	-	297
Nej	--	14
Avstår	-	3

Punkterna 34 och 35

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 36

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 21 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 36 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 21 av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	271
Nej	—	34
Avstår	—	8

Punkterna 37 -41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Lagutskottets betänkande nr 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	274
Nej	—	38
Avstår	—	2

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Äktenskapslagstiftningen m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Föredrogs

justitiekammarens betänkande nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna 1973:1, 1973:37 och 1973:115 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till polisväsendet, m. m. jämte motioner samt

socialutskottets betänkande nr 18 i anledning av propositionen 1973:115 med förslag till åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen, såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motion.

Herr TALMANNEN yttrade:

Justitiekammarens betänkande nr 26 och socialutskottets betänkande nr 18 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Justitiekammarens betänkande nr 26

I propositionen 1973:1 bilaga 4, under punkterna B 1--B 10 i utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 3 januari 1973, framlade Kungl. Maj:t förslag om medelsanvisningar till polisväsendet för budgetåret 1973/74. Den under punkten B 4 upptagna framställningen om anslag till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m. m. hade bifallits av riksdagen tidigare i år (JuU 1973:6, rskr 1973:40).

I propositionen 1973:37 med förslag till lagstiftning om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund upptogs utöver lagförslagen framställning om ytterligare medelsanvisning till polisväsendet för budgetåret 1973/74. Lagförslagen hade tidigare i år behandlats av riksdagen (JuU 1973:18, rskr 1973:121).

I propositionen 1973:115 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 6 april 1973, bl. a.

dels föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,
4. lag om tillfälligt omhändertagande,

dels berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över i propositionen framlagda förslag till

5. kungörelse om ändring i förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografreställningar m. m.,

6. kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617),

dels föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för förstärkningarna till polisväsendet under budgetåren 1974/75 och 1975/76 som i propositionen angetts av chefen för justitiedepartementet,

dels föreslagit riksdagen att för budgetåret 1973/74 till polisväsendet

anvisa de belopp under B 1—B 3, B 6 och B 7 som angetts under avsnittet Anslag till polisväsendet, punkterna 10—12, 14 och 15.

I propositionen framlagda förslag rörande bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m. hade hänvisats till socialutskottet och behandlats i dess betänkande 1973:18.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1973:115 anfördes följande:

”Genom propositionen läggs fram förslag till förstärkta insatser för att förebygga och bekämpa brott och för att förbättra den allmänna ordningen.

Det föreslås sålunda att polisväsendet under budgetåret 1973/74 tillföres sammanlagt 624 nya tjänster, varav 400 polismanstjänster. Härei är inräknade de tjänster som föreslagits i statsverkspropositionen. Som riktlinjer för en fortsatt förstärkning av de polisiära insatserna anges att polisväsendet bör tillföras 550 tjänster, varav 400 polismanstjänster, under budgetåret 1974/75 och 500 tjänster, varav 400 polismanstjänster, under budgetåret 1975/76. Förstärkningarna syftar till att i första hand söka komma till rätta med vissa slag av brottslighet som framstår som särskilt oroande, såsom vålds- och narkotikabrott, tillgrepps- och skattebrott. Avsikten är också att mera inrikta polisarbetet på direkt brottsförebyggande verksamhet, bl. a. genom ökad fotpatrullering och flera kvarterspolis.

Samtidigt läggs fram vissa förslag om ökade statsbidrag till kommunerna under budgetåret 1973/74 för social jourverksamhet, vårdcentraler, behandlingshem och vård i enskilt hem för narkotikamissbrukare samt medel för nya behandlingsformer för narkotikamissbrukare.

Propositionen innehåller vidare förslag till lag om tillfälligt omhändertagande. I huvudsak innebär förslaget att de bestämmelser om tillfälliga omhändertaganden som f. n. finns i polisinstruktionen förs över till den föreslagna nya lagen och kompletteras med vissa föreskrifter som syftar till att skapa underlag för stödjande åtgärder och klargöra hur fortsatta ordningsstörningar skall kunna förhindras. En bestämmelse föreslås också som ger polisen möjlighet att flytta minderåriga från skadliga eller farliga miljöer.

I propositionen föreslås även vissa lagändringar som syftar till att hindra eller försvåra rånan grepp mot banker och andra penninginrättningar genom effektivare säkerhetsåtgärder. Förslag läggs sålunda fram om ändring i bl. a. banklagen som ger bankinspektionen en uttrycklig rätt att meddela tvingande föreskrifter om brottsförebyggande åtgärder.

I syfte att komma till rätta med den brottslighet som i vissa fall förekommer i anslutning till s. k. sexklubbar och poseringsateljéer föreslås att det i allmänna ordningsstadgan införs bestämmelser som bl. a. innebär att offentlig pornografisk föreställning inte får ges utan tillstånd av polismyndigheten.

I övrigt behandlas vissa andra frågor som rör samhällets insatser mot brott och ordningsstörningar.”

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Punkterna 1-9

Vid dessa punkter hade behandlats

dels följande vid riksdagens början väckta motioner:

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1973:268 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1973:598 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga,

1973:599 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga,

1973:602 av herr Hedin m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen skulle anhålla att Kungl. Maj:t i samråd med rikspolisstyrelsen lät pröva ett system med ansvarsområden för enskilda polismän,

1973:603 av herrar Jadestig (s) och Persson i Karlstad (s) samt

1973:611 av herrar Lindahl (s) och Mellqvist (s),

dels följande i anledning av propositionen 1973:115 väckta motioner:

1973:1975 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen skulle dels godkänna de riktlinjer för förstärkningarna till polisväsendet under budgetåren 1974/75 och 1975/76 som angetts i motionen (yrkande 1), dels hos Kungl. Maj:t anhålla att texten i 21 § andra stycket allmänna ordningsstadgan ändrades på sätt som i motionen föreslagits (yrkande 4), dels hos Kungl. Maj:t anhålla att en utredning tillsattes med uppgift att framlägga förslag till en ny påföljd för unga lagöverträdare i form av kortvarigt frihetsberövande (yrkande 5), dels ock hos Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionen anförts angående permission och anstaltsplacering för vissa brottslingar som dömts till kortare straff än två års fängelse (yrkande 6),

1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen skulle dels hos regeringen begära förnyad bearbetning av det problem som brottsligheten utgjorde som social avvikelse (yrkande 1), dels besluta att avslå förslaget till lag om tillfälligt omhändertagande (yrkande 2), dels ock besluta att avslå förslaget om riktlinjer för förstärkningarna till polisväsendet under budgetåret 1974/75 och 1975/76 (yrkande 3) samt

1973:1978 av fru Mogård (m).

Utskottet hemställde beträffande punkterna 1-9

A. att riksdagen beträffande förnyad bearbetning av vissa brottslighetsproblem skulle avslå motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 1),

B. att riksdagen beträffande effektivisering av rättsvården m. m. skulle avslå motionen 1973:266 i denna del (yrkande D),

C. att riksdagen beträffande brottsbekämpande åtgärder m. m. skulle avslå motionen 1973:599 i denna del (yrkande 3),

D. att riksdagen beträffande uppdrag för det brottsförebyggande rådet skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 b),

E. att riksdagen beträffande ny påföljd för unga lagöverträdare skulle avslå motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 5),

F. att riksdagen beträffande permission från fängvårdsanstalt m. m. skulle avslå motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 6),

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

G. att riksdagen beträffande samhällets kostnader för brott skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 c),

H. att riksdagen skulle bifalla de i propositionen 1973:115 framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen om jordbrukskasserörelsen,

J. att riksdagen med avslag på motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 2) skulle bifalla det i propositionen 1973:115 framlagda förslaget till lag om tillfälligt omhändertagande,

K. att riksdagen beträffande innehållet i offentlig pornografisk föreställning med avslag på motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 4) lämnade utan erinran det i propositionen 1973:115 framlagda förslaget till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan såvitt avsåg 21 § andra stycket,

L. att riksdagen lämnade utan erinran de i propositionen 1973:115 framlagda förslagen till

1. kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan, i den mån det inte behandlats under K,

2. kungörelse om ändring i förordningen med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m.,

M. att riksdagen beträffande arbetsförhållandena för polisen i Stockholm skulle avslå motionen 1973:268 i denna del (yrkande B delvis),

N. att riksdagen beträffande ökade resurser för trafikövervakning skulle avslå motionen 1973:611,

O. att riksdagen beträffande förstärkning av polisväsendet under budgetåren 1974/75 och 1975/76 med avslag på motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 1) och motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 3) godkände de riktlinjer härför som departementschefen angett i propositionen 1973:115,

P. att riksdagen beträffande plan för förstärkning av polisens resurser för en treårsperiod skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 a) i den mån den icke tillgodosetts genom vad utskottet hemställt under O,

Q. att riksdagen beträffande kvarterspolisverksamhet skulle avslå motionen 1973:268 i denna del (yrkande A) samt motionerna 1973:603 och 1973:1978,

R. att riksdagen beträffande särskilda ansvarsområden för polismän skulle avslå motionen 1973:602.

Reservationer hade avgivits

vid punkten 1 (Allmänt om åtgärder mot brottsligheten m. m.)

1. av herr Mábrink (vpk) som beträffande förnyad bearbetning av vissa brottslighetsproblem ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 1) hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förnyad bearbetning av det problem som brottsligheten utgjorde som social avvikelse,

2. av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö

Fredagen den
1 juni 1973

-----
*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

(c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Norrby i Gunnarskog (c), som beträffande moment A i utskottets hemställan ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av reservanternas angiven lydelse,

3. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande moment A i utskottets hemställan ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av reservanternas angiven lydelse,

vid punkten 2 (Förenklade handläggningsformer m. m.)

4. av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Westberg i Ljusdal (fp) och Schött (m) som beträffande jourdomstolar (moment D i utskottets hemställan) ansett att viss del av utskottets yttrande bort ha av reservanternas angiven lydelse,

5. av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Westberg i Ljusdal (fp) och Schött (m) som beträffande ny påföljd för unga lagöverträdare (moment E i utskottets hemställan) ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av reservanternas angiven lydelse,

6. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande ny påföljd för unga lagöverträdare – under förutsättning av bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1975 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till kännas vad reservanternas anfört om utredning rörande kortvarigt frihetsberövande av unga lagöverträdare,

vid punkten 3 (Permission från fängvårdsanstalt m. m.)

7. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som ansett att utskottet under F bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 6) gav Kungl. Maj:t till kännas vad reservanternas i detta hänseende anfört,

vid punkten 6 (Tillfälligt omhändertagande)

8. av herr Måbrink (vpk) som ansett att utskottet under J bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 2) skulle avslå det i propositionen 1973:115 framlagda förslaget till lag om tillfälligt omhändertagande,

vid punkten 7 (Sexklubbar och poseringsateljéer)

9. av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Westberg i Ljusdal (fp) och Schött (m) som beträffande innehållet i offentlig pornografisk föreställning ansett att utskottet under K bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 4) gav Kungl. Maj:t till kännas vad reservanternas anfört rörande 21 § andra stycket i det i propositionen 1973:115 framlagda förslaget till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan,

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

vid punkten 8 (Plan för förstärkning av polisverksamheten)

10. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande förstärkning av polisväsendet ansett att utskottet under O bort hemställa, att riksdagen under budgetåren 1974/75 och 1975/76 i anledning av propositionen 1973:115 och med avslag på motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 3) samt med bifall till motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 1) godkände de riktlinjer härför som angetts i sistnämnda motion,

11. av herr Måbrink (vpk) som beträffande förstärkning av polisväsendet ansett att utskottet under O bort hemställa,

att riksdagen under budgetåren 1974/75 och 1975/76 med bifall till motionen 1973:1977 i denna del (yrkande 3) och med avslag på motionen 1973:1975 i denna del (yrkande 1) skulle avslå de riktlinjer härför som departementschefen angett i propositionen 1973:115,

12. av herrarnas Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c) och Norrby i Gunnarskog (c) som beträffande förstärkning av polisväsendet (moment O i utskottets hemställan) ansett att viss del av utskottets yttrande skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

vid punkten 9 (Kvarterspolisverksamhet m. m.)

13. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande särskilda ansvarsområden för polismän ansett att utskottet under R bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:602 skulle anhålla att Kungl. Maj:t i samråd med rikspolisstyrelsen lät pröva ett system med ansvarsområden för enskilda polismän.

Vid punkten 1 (Allmänt om åtgärder mot brottsligheten m. m.) hade avgivits ett särskilt yttrande av herrarnas Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c) och Fransson (c).

A n s l a g t i l l p o l i s v ä s e n d e t

I det följande redovisas endast de punkter i justitieutskottets betänkande nr 26, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 10 (Rikspolisstyrelsen)

I propositionen 1973:1, bilaga 4, hade Kungl. Maj:t under punkten B 1 (s. 31–33) föreslagit riksdagen att till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 88 500 000 kronor, varav 5 200 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. I propositionen 1973:115 (s. 39, 40 och 46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppta anslaget till 90 560 000 kronor, varav 5 350 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade behandlats motionen 1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

med avslag på förslagen i propositionen 1973:115 godkände vad som yrkats i propositionen 1973:1 under andra huvudtiteln punkten B 1 (yrkande 4 delvis).

Utskottet hemställde

att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionen 1973:1977 i denna del till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 90 560 000 kronor, varav 5 350 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

14. av herr Måbrink (vpk) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och till motionen 1973:1977 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 88 500 000 kronor, varav 5 200 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten 11 (Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.)

I propositionen 1973:1, bilaga 4, hade Kungl. Maj:t under punkten B 2 (s. 34-36) föreslagit riksdagen att till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 27 000 000 kronor, varav 19 700 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. I propositionen 1973:115 (s. 41 och 46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppta anslaget till 30 394 000 kronor, varav 21 135 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade behandlats motionerna

1973:614 av herr Polstam m. fl. (c, fp, m) samt

1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen, med avslag på förslaget i propositionen 1973:115, godkände vad som yrkats i propositionen 1973:1 under andra huvudtiteln punkten B 2 (yrkande 4 delvis).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 och med avslag på motionen 1973:614 samt motionen 1973:1977 i denna del till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 30 394 000 kronor, varav 21 135 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

B. att riksdagen beträffande översyn av vissa samordningsfrågor m. m.

inom den civila kustövervakningen gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i detta hänseende anfört.

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Reservation hade avgivits

15. av herr Måbrink (vpk) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och till motionen 1973:1977 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionen 1973:614 till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 27 000 000 kronor, varav 19 700 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten 12 (Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.)

I propositionen 1973:1, bilaga 4, hade Kungl. Maj:t under punkten B 3 (s. 36 och 37) föreslagit riksdagen att till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 61 750 000 kronor, varav 34 300 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. I propositionen 1973:115 (s. 41, 42 och 46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppta anslaget till 62 100 000 kronor, varav 34 400 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade behandlats motionen 1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen med avslag på förslagen i propositionen 1973:115 godkände vad som yrkats i propositionen 1973:1 under andra huvudtiteln punkten B 3 (yrkande 4 delvis).

Utskottet hemställde

att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionen 1973:1977 i denna del till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 62 100 000 kronor, varav 34 400 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits

16. av herr Måbrink (vpk) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och till motionen 1973:1977 i denna del samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 61 750 000 kronor, varav 34 300 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Punkten 14 (Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader)

I propositionen 1973:1, bilaga 4, hade Kungl. Maj:t under punkten B 6 (s. 38–52) föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 196 800 000 kronor, varav 275 265 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. I propositionen 1973:115 (s. 42–44 och 46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppta anslaget till 1 218 510 000 kronor, varav 280 257 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen 1973:37 (s. 137) föreslagit riksdagen att under ifrågavarande anslag för budgetåret 1973/74 anvisa ytterligare 632 000 kronor.

Vid denna punkt hade behandlats motionerna

1973:265 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga,

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1973:598 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga,

1973:609 av fru Kristensson (m) och herr Adolfsson (m) vari yrkats att tjänsterna vid den särskilda passkontrollgruppen på Arlanda flygplats och de föreslagna nya tjänsterna för denna flygplats, Torlanda och Sturup organisatoriskt hänfördes direkt under rikspolisstyrelsen för att verksamheten därmed skulle få den nödvändiga effektiviteten och bli samordnad med annan verksamhet inriktad på internationell och grövre brottslighet med riksomfattande spridning,

1973:1975 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 223 510 000 kronor, varav 280 257 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen (yrkande 2) samt

1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen med avslag på förslagen i propositionen 1973:115 godkände vad som yrkats i propositionen 1973:1 under andra huvudtiteln punkten B 6 (yrkande 4 delvis).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionerna 1973:37 och 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266, 1973:598, 1973:1975 och 1973:1977, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 219 142 000 kronor, varav 280 257 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

B. att riksdagen beträffande organisationen av polisverksamheten på vissa flygplatser, m. m. skulle avslå motionen 1973:609.

Reservationer hade avgivits

17. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 10 – ansett att utskottet under A bort hemställa,

Fredagen den
1 juni 1973Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1975 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och i propositionerna 1973:37 och 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266, 1973:598 och 1973:1977, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 223 510 000 kronor, varav 280 257 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

18. av herr Måbrink (vpk) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och i propositionen 1973:37 och till motionen 1973:1977 i denna del, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266, 1973:598 och 1973:1975, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 197 432 000 kronor, varav 275 265 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

19. av fru Kristensson (m) som beträffande organisationen av polisverksamheten på vissa flygplatser, m. m. ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:609 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten i detta hänseende anfört.

Punkten 15 (Lokala polisorganisationen: Utrustning)

I propositionen 1973:1, bilaga 4, hade Kungl. Maj:t under punkten B 7 (s. 52 och 53) föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor, varav 2 695 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. I propositionen 1973:115 (s. 45 och 46) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att uppta anslaget till 14 725 000 kronor, varav 2 890 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade behandlats motionerna

1973:265 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga,

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1973:1975 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 15 225 000 kronor, varav 2 890 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen (yrkande 3) samt

1973:1977 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen med avslag på förslagen i propositionen 1973:115 godkände vad som yrkats i propositionen 1973:1 under andra huvudtiteln punkten B 7 (yrkande 4 delvis).

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Utskottet hemställde

att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266, 1973:1975 och 1973:1977, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 14 725 000 kronor, varav 2 890 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

20. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 10 och 17 – ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1975 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och propositionen 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266 och 1973:1977, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 15 225 000 kronor, varav 2 890 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

21. av herr Måbrink (vpk) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 11 och 18 – ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1, bilaga 4, och till motionen 1973:1977 i denna del och i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 samt med avslag på motionerna 1973:265, 1973:266 och 1973:1975, samtliga motioner i denna del, till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor, varav 2 695 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Socialutskottets betänkande nr 18

I propositionen 1973:115 hade Kungl. Maj:t (justitiedepartementet), såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de grunder för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m., som förordats i propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för socialärenden,

2. till Täckning av kostnader för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m. för budgetåret 1973/74 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:1976 av herr Bohman m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. anhålla att Kungl. Maj:t gav socialstyrelsen i uppdrag att skyndsamt

utreda huruvida barnavårdsnämndernas verksamhet stod i överensstämmelse med intentionerna i barnavårdslagen,

2. ge till känna vad i motionen 1973:1975 anförts angående vård av narkotikamissbrukare.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1973:1976 i motsvarande del och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 godkände vad i statsrådsprotokollet över socialärenden och av utskottet förordats rörande grunder för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m.,

2. att riksdagen till Täckning av kostnader för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m. för budgetåret 1973/74 under femte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 8 300 000 kronor,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1976, såvitt avsåg utredning om barnavårdsnämndernas verksamhet.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande frågan om samhällets vårdskyldighet och om utvärdering av behandlingsresultaten inom narkomanvården av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen skulle

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:115 godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden och av utskottet förordats rörande grunder för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m.,

b) i anledning av motionen 1973:1976 i motsvarande del ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført beträffande frågan om samhällets vårdskyldighet och om utvärdering av behandlingsresultaten inom narkomanvården,

2. beträffande frågan om utredning rörande barnavårdsnämndernas verksamhet av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1976 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att socialstyrelsen gavs i uppdrag att skyndsamt utreda huruvida barnavårdsnämndernas verksamhet stod i överensstämmelse med intentionerna i barnavårdslagen.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det kan tyckas vara en dålig planering från justitieutskottets sida, när vi först i riksdagens slutspurt presenterar vår syn på statsverkspropositionen, avsnittet om polisväsendet, men anledningen till att vi har skjutit på behandlingen av den frågan är givetvis att söka i att regeringen tycks ha haft svårt att bestämma sig för hur man skall se på de brottsbekämpande åtgärderna och hur man skall se på polisförstärkningarna. Vi har nämligen i det föreliggande betänkandet haft att behandla inte mindre än tre förslag från regeringen i de här hänseendena.

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Det första är alltså statsverkspropositionen, det andra är det förslag som brottskommissionen har presenterat, och det tredje är en detaljfråga om förstärkning av polisen på Arlanda.

I statsverkspropositionen föreslogs förstärkning av antalet polismanstjänster med 165. Av dessa skulle det alldeles övervägande antalet gå till de tre storstadsområdena, och det är värt att notera att förslaget innebar att bara tio polismanstjänster skulle avdelas för landet i övrigt. Men redan innan statsverkspropositionen hade kommit riksdagen till handa utfärdade regeringen en presskommuniké där man gjorde gällande att brottslighetens utveckling var så pass oroande att nu krävdes det snabba åtgärder för att komma till rätta med de allvarliga missförhållandena, och så tillsattes brottskommissionen. Kommissionen föreslog ett i förhållande till statsverkspropositionen inte oväsentligt ökat antal polismanstjänster.

Det är ganska lustigt att notera, när man tar del av utskottets betänkande, att de enda som nu står kvar vid regeringens ursprungliga förslag såsom det avspeglades i statsverkspropositionen faktiskt är vänsterpartiet kommunisterna, som här helt ansluter sig till statsverkspropositionen men som avvisar det förslag som kom från brottskommissionen. Det är för övrigt samma situation som vi upplevde i det ärende vi nyss diskuterade här i kammaren om äktenskapslagstiftningen. Där var det ju också bara vänsterpartiet kommunisterna som kvarblev vid den ståndpunkt som regeringen intagit i sina utredningsdirektiv och som kom till uttryck i utredningens majoritetsförslag.

Att diskutera frågor om brottsutveckling och enbart göra det till en fråga om antalet poliser är självklart ett alltför snävt betraktelsesätt. Man måste naturligtvis börja med att fundera över vad det finns för orsaker till att människor begår brott. Och sedan man har försökt klargöra det, måste man komma över till vilka åtgärder som kan vidtas i förebyggande syfte. Även om brottsligheten under det senaste decenniet tilltagit på ett alltmer alarmerande sätt, så är ju kriminaliteten i vårt samhälle ingen ny företeelse. Därför borde vi naturligtvis veta någonting om orsakerna till brottsligheten.

Brottskommissionens majoritet tror för sin del att brottslighet och ordningsstörande är symtom på social missanpassning, och detsamma ger propositionen uttryck åt. För egen del vill jag gärna hålla med om detta på det viset att jag påstår att en dålig uppväxtmiljö och sociala problem naturligtvis gör att människor känner sig mera frestade att begå brott, att motståndet mot detta inte blir så stort. Men lika fullt tror jag att det är en alldeles för grov generalisering att säga att brottslighet och ordningsstörande alltid är symtom på social missanpassning och att vi först måste förändra samhället innan vi kan räkna med att komma till rätta med kriminaliteten. Jag menar att ett sådant betraktelsesätt är ganska farligt därför att det leder till passivitet. Det kan innebära att de som jobbar praktiskt ute på fältet med de här frågorna slår sig till ro och säger: Det tjänar ju ingenting till att vi vidtar några åtgärder. Vi måste först vänta på att samhället skall förändras.

Jag tycker alltså att det här är ett farligt betraktelsesätt, och då kommer jag över till det som jag tycker är väsentligt när det gäller de förebyggande åtgärderna, nämligen den normbildning som ändå finns i

samhället och som samhället och de ledande politikerna måste ge uttryck åt och ställa sig bakom.

Jag tycker det var värt att notera ett uttalande som statsrådet Lidbom gjorde i samband med äktenskapslagstiftningen. Han sade att det är människorna själva som skall bestämma de etiska normer som skall gälla för dem. Ja, det är klart att ens eget handlande til syvende og sidst är en fråga för en själv och ens relation med sitt samvete – eller hur man skall uttrycka det.

Men detta befriar, som jag ser det, inte lagstiftarna från den väsentliga normbildning som ju lagstiftningen ändå ger uttryck åt. Vi påstår från moderata samlingspartiets sida att det under senare år skett en normupplösning i det svenska samhället och att respekten för de regler som samhället uppställt för att underlätta och garantera ett friktionsfritt umgänge medborgarna emellan har försvagats. Det är därför nödvändigt att statsmakterna försöker aktivt hävda normbildningens betydelse som en brottsförebyggande faktor. Jag menar även att den politiska ledningen i landet självklart har ett stort ansvar i detta hänseende.

Vi kan också notera att familjens fostrande roll har satts i fråga. Och vi kan tyvärr konstatera att skolan har stora disciplinproblem och att dessa har en icke oväsentlig betydelse när det gäller ungdomsproblemen. Det kan ju inte vara rimligt att unga människor skall få hålla på och skolka vecka efter vecka utan att man vidtar några åtgärder. Jag vill gärna notera som något positivt att skolöverstyrelsens chef för inte så länge sedan meddelade att nu hade man för avsikt att inom skolöverstyrelsen försöka vidta åtgärder för att komma till rätta med skolket. Det tycker jag är att hälsa med tillfredsställelse. Det är bara synd att utvecklingen har fått gå så långt i negativ riktning innan man bestämmer sig för att åtgärder måste vidtagas.

En fråga som justitiekottet har tagit upp till behandling är det viktiga samarbetet mellan polis och socialarbetare. Jag vill gärna, herr talman, säga att det var först i samband med arbetet i brottskommissionen och de diskussioner som har ägt rum sedan kommissionen presenterade sitt förslag som jag fick klart för mig att det på sina håll råder så pass stora motsättningar mellan vissa socialarbetare och polisen, något som verkligen är beklagligt. Jag vill bara i detta sammanhang uttala den förhoppningen att utvecklingen kommer att gå åt ett annat håll, till ökad förståelse mellan de här båda grupperna, som har lika betydelsefulla funktioner. Det måste ju främja utvecklingen att också socialarbetarna har klart för sig att polisen är en serviceorganisation vars arbete syftar till att hjälpa och inte till att stjälpa.

Men jag tror mig kunna konstatera att det i alla fall trots allt bara är en begränsad del av socialarbetarna som hyser denna uppfattning. Det stora flertalet har säkert en positiv inställning till polisens roll. Det kanske vore en tanke att överväga att låta polisen komma in på socialhögskolorna för att undervisa eleverna om polisens roll. Jag tror det skulle gagna samarbetet ute på fältet.

Utskottet har inte gått in särskilt mycket på formerna för samarbetet. Vi har bara sagt att frågan måste ägnas särskild uppmärksamhet med sikte på att försöka finna de mest ändamålsenliga samarbetsformerna. Jag tror

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

för min del att detta är något som brådskar, för det kan som sagt inte gagna någon att det fortfarande finns så pass djupgående kontroverser på sina håll mellan de här båda yrkesgrupperna.

Vid justitiekammarens betänkande finns några reservationer fogade. Ett par av dem handlar om detaljspörsmål som jag skall ta upp i detta sammanhang. Det gäller frågan om att införa jourdomstolar för att förkorta handläggningstiden i brottmål. Detta är en detaljfråga. Vi var överens om i brottskommissionen att frågan om jourdomstolar eller en på annat sätt förenklad brottmålsprocess borde kunna övervägas i något sammanhang. På denna punkt har dock utskottets ledamöter delat sig. Socialdemokrater, kommunister och centerpartister har ansett att frågan ej bör övervägas medan folkpartister och moderater står kvar på den ståndpunkt som en enig brottskommission uttalade sig för. Nu hoppas jag ändå att den motsättning som finns skall överbryggas, och jag kan inte se annat än att det borde vara ändamålsenligt att få till stånd en snabb handläggning. Det förbättrar trovärdigheten i vittnesutsagor, och det är också humant mot den tilltalade själv att han inte behöver vänta så länge innan dom är meddelad.

Vi tar också upp frågan om kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare. Jag skall gärna säga att jag är mycket glad åt att folkpartiet och vi moderater har kunnat ena oss i allt väsentligt i denna fråga. Det är viktigt att man kan bryta en stigande brottsutveckling på ett så tidigt stadium som möjligt, och vi tycker att man bör kunna överväga frågan om ett kortvarigt frihetsberövande, som är en mera human åtgärd än att vänta så länge att fängelse kanske blir det enda alternativet. Det finns ju erfarenheter från utlandet av kortvarigt frihetsberövande, och vi tycker att denna fråga också bör kunna övervägas här hemma.

När det sedan gäller frågan om permission från fängvårdsanstalter kan det tyckas att den inte direkt hör hemma i detta sammanhang. Men eftersom brottskommissionen behandlat den, har utskottet också haft att ta ställning härtill. Jag har i brottskommissionen hävdat att gränsen två års fängelse när det gäller mera restriktiva bestämmelser angående permission, placering på öppen anstalt och villkorlig frigivning för det grova klientel som ägnar sig åt exempelvis illegal narkotikahandling är alltför schematisk. Jag menar att en person som ägnar sig åt illegal narkotikahandling eller annan hänsynslös yrkesbrottslighet och som kanske dömts till fängelse på ett år och åtta månader också bör kunna komma i fråga för denna restriktiva behandling på fängvårdsanstalt. I det hänseendet har vi inte fått med oss några andra ledamöter i utskottet. Vi moderater har avgivit en reservation till stöd för detta yrkande.

Jag tror för min personliga del att sådana schematiska regler inte gagnar saken. Jag tycker att man bör kunna få en tillämpning som tar hänsyn till individen och till brottets art. Detta är ju ändå det väsentliga.

Jag skall i detta sammanhang gå förbi hela problemet om sexklubbsverksamheten och poseringsateljéerna. Herr Hernelius kommer senare att säga några ord om det, och det finns ingen anledning att nu ta kammarens tid i anspråk med detta.

Jag övergår härnäst till frågan om förstärkning av polisverksamheten. Där vill jag först gärna säga att det är glädjande att brottskommissionen

accepterade förslaget i moderata samlingspartiets partimotion vid detta års början om en treårsplanering av polisförstärkningarna för att få en lugnare utveckling och för att kunna planera resurserna på något längre sikt. Det har alltså brottskommissionen accepterat, och det gör även departementschefen.

Beträffande spörsmålet hur stort antal polismanstjänster som man skall tänka sig under dessa tre år kan man inledningsvis kanske ställa frågan: Vad tjänar det egentligen till med flera poliser? Jag har försökt ta fram några uppgifter som kunde mera tydligt visa vilken nytta ett ökat antal poliser gör. Jag tog därvid del av det siffermaterial som förelåg efter FN:s miljövärdskonferens här i Stockholm förra året. Om man jämför brottsfrekvensen i Stockholm under den tid som denna konferens pågick och då väsentliga polisförstärkingar sammandragits till Stockholm med brottsfrekvensen motsvarande tid närmast föregående år, alltså 1971, kan man konstatera att tillgrepp av motorfordon eller tillgrepp ur motorfordon minskade med över 33 procent. Inbrottsstölderna minskade med 34 procent och andra tillgreppsbrott med 24 procent under den tiden i förhållande till 1971. Det är ett exempel bara, men enligt min mening visar det ändå den viktiga roll som polisen spelar i brottsförebyggande syfte. Att vi behöver ha fler poliser visar också den för närvarande låga uppläringsprocenten, som dessutom tyvärr är i sjunkande.

Då kan man fråga: Hur många nya polismän klarar vi av att utbilda och hur skall rekryteringen bedömas? Det var en viktig fråga när vi i brottskommissionen diskuterade antalet poliser. Ingen gjorde emellertid gällande att det fanns ett absolut tak, utan det var närmast en ekonomisk och politisk bedömning man gjorde av vilket antal polismanstjänster det kunde vara rimligt att stanna för. Som jag ser det behöver vi i varje fall när det gäller rekryteringsfrågan inte hysa några större betänkligheter. Vi har ju i brottskommissionen satsat rätt mycket på att förstärka de rekryteringsfrämjande åtgärderna. Det skall tillsättas nio nya tjänster i den lokala polisorganisationen som rekryteringskonsulenter, och på rikspolisstyrelsen skall det tillsättas en ny handläggartjänst på rekryteringsexpeditionen. Det avtal som har träffats om polismanslönerna är också rätt positivt, och jag tror att det kommer att medverka till att polisyrket blir mera lockande än det varit tidigare under några år.

Vi kan också notera, herr talman, att det under allra senaste året har skett en glädjande ökning av antalet sökande till polisutbildningen. Budgetåret 1970/71 var det bara något över 1 000 sökande, 1971/72 var det 1 400 sökande och 1972/73 var antalet sökande inte mindre än 1 800. Alla tecken tyder alltså på att man inte har anledning att tro att det kommer att bli svårigheter ur rekryteringssynpunkt.

Då kommer man alltså fram till det som jag nämnde förut: den ekonomiska och politiska bedömningen av hur många polismanstjänster som behövs. Vi har i reservationen 10 vid justitieutskottets betänkande anfört de skäl som vi från moderata samlingspartiet menar finns för en ökning av antalet polismanstjänster utöver det som brottskommissionen har föreslagit. Vår huvudtanke är naturligtvis att det är viktigt att så snart som möjligt komma till rätta med de allvarliga missförhållandena och att människor här i landet måste få känna att vi gör vad vi kan för att bryta

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

den oroande utvecklingen. Det finns ju också, herr talman, en del att reparera efter alla de år av underlåtenhetssynder som jag menar att regeringen har gjort sig skyldig till.

Jag skall inte diskutera statistik – det vet jag att justitieministern inte uppskattar så särskilt mycket – men jag kan ändå konstatera att det har skett en allvarlig ökning av brottsligheten, i synnerhet när det gäller brott mot liv och hälsa. Man kan förstå om många människor får en känsla av oro för den personliga säkerheten. Den internationella brottsligheten är också värd att uppmärksamma, och den har inte blivit mindre uppseendeväckande. Tvärtom blir det klart för allt flera att det är nödvändigt att vidta effektiva åtgärder för att stävja den.

Vi kan också notera att majoritetens förslag om 400 nya polismans-tjänster för det närmaste budgetåret faktiskt inte ger utrymme för någon enda förstärkning av polistjänsterna i ett betydande antal polisdistrikt. Där kommer det alltså att bli status quo i förhållande till läget under det här budgetåret.

Jag delar självfallet den uppfattning som uttrycks i propositionen, nämligen att man skall satsa på fotpatrullering och öka kvarterspolis-verksamheten. Det är krav som vi har fört fram från moderata samlingspartiet i många år, och vi är glada över att de yrkandena nu äntligen vunnit gehör. Men, herr talman, om dessa yrkanden skall innebära någonting i realiteten och inte bara vara tomma ord, så förutsätter de ett icke obetydligt ökat antal polismans-tjänster, eftersom en kvarterspolisorganisation naturligtvis är ganska personalkrävande. Vi skall inte heller glömma bort landsortsdistrikten. Ett enigt justitieutskott sade förra året – om jag minns rätt – att i varje fall då frågan om sammanslagning av polisdistrikt aktualiseras, bör man som ett alternativ överväga en förstärkning av antalet polistjänster för att därigenom undvika en sammanslagning som i många fall kan te sig olycklig. Riksdagen har alltså när det gäller dessa landsortsdistrikt haft den meningen att man bör undvika sammanslagningar. Då måste det också bli personalförstärkningar, ifall ett sådant önskemål skall bli tillgodosett.

Vi har också problemet i våra storstäder, och när det gäller Stockholms polisdistrikt har vissa åtgärder vidtagits för att förbättra förhållandena. Personligen tror jag att man utöver de åtgärder som redan är vidtagna kan tänka sig ett större antal befordringstjänster i Stockholmsområdet. Jag tror att det avsevärt skulle kunna förbättra den nu besvärade vakanssituationen.

Med detta, herr talman, skulle jag vilja säga att man, som vi ser det från moderata samlingspartiet, borde kunna bevilja medel till 500 nya polismans-tjänster för det kommande budgetåret. Vi tror också att man bör hålla sig till samma antal polismans-tjänster under vart och ett av de två kommande budgetåren. Antalet är säkert inte tilltaget i överkant – jag tror snarare att erfarenheten kommer att visa att det är ett minimum som man i varje fall borde kunna ställa sig bakom.

Vi har i reservationen 13 tagit upp en gammal välkänd fråga som vi fört fram lika många gånger, tror jag, som frågan om kvarterspoliser och ökad fotpatrullering, nämligen frågan om särskilda ansvarsområden för polismän. Jag vill bara med några ord motivera detta förslag. Det gäller

att också polisen i landsortsdistrikten skall få möjlighet till sådana tjänstgöringsförhållanden att de blir bekanta med människor i trakten och att människor i de olika orterna vet vem som är deras polis. Det är klart att detta också är personalkrävande. Men vi har tyckt att det vore lämpligt att riksdagen uttalade sig för att man bör sträva efter en sådan organisation. Detta ligger precis i linje med den motivering som har anförts när det gäller kvarterspolisorganisationen, nämligen att man skall skapa organisatoriska förutsättningar för en god relation mellan polis och allmänhet, och den får man lättast, tror vi, ifall allmänheten vet vem som är dess polis och ifall polisen känner förhållandena i trakten.

Under detta avsnitt vill jag till slut säga några ord om organisationen av flygplatspolisen. Jag står ensam bakom reservationen 19, som innebär att man bör söka effektivisera och samordna verksamheten vid våra storflygplatser med den internationella flygtrafiken. Brottskommissionen behandlade ju denna fråga, och kommissionen enade sig om att göra ett uttalande av den innebörden att flygplatspolisens verksamhet borde kunna samordnas och effektiviseras. Men, herr talman, i den proposition som vi nu behandlar kan jag inte se hur man tänker sig att detta önskemål från brottskommissionens sida skulle kunna förverkligas. Fortfarande tänker man sig att exempelvis den flygplatspolis som skall betjäna Arlanda skall lyda under Märsta polisdistrikt, och det är väl inte särskilt effektivt, såvitt jag förstår. En sådan ordning uppfyller ju inte kravet på samordning inom landet mellan flygplatspoliserna, och det uppfyller inte heller kravet på en samordning med andra internationella flygplatser som kan ge största möjliga effektivitet när det gäller bekämpning av den internationella brottslighet som alltmer börjat göra sig gällande också vid våra flygplatser. Jag noterar detta med beklagande och har själv inte velat avstå från att begära att den här frågan skall få fortsatt uppmärksamhet i departementet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 17, 19 och 20 vid justitiekammarens betänkande nr 26.

Sedan bara några få ord beträffande socialutskottets betänkande nr 18. Socialutskottet behandlar ju de delar av brottskommissionens förslag som hänförs till det sociala området. Det har i det hänseendet framförts ganska kraftig kritik från sociala myndigheters sida över att brottskommissionen inte mera på allvar har tagit itu med de sociala åtgärderna och föreslagit anslagshöjningar därvidlag. Jag skall inte gå in på någon lång argumentering rörande den saken. Det är väl bara att konstatera att traditionellt åvilar ju dessa sociala uppgifter primärkommunerna, och det är därför i och för sig ingenting som riksdagen skall lägga sig i. Men vi har ändå tyckt att man inte kunde gå förbi de sociala problem, som de tar sig uttryck på våra gator och torg när det gäller ordningsstörande förhållanden, och därför har brottskommissionen föreslagit vissa nya statsbidrag och ökningar av tidigare statsbidrag för att komma till rätta med förhållandena.

Ingen av oss menar väl att detta är hela lösningen på de här svåra problemen, men det är i varje fall en bit på vägen. För egen del måste jag med beklagande konstatera att det inte har blivit någon förbättring när det gäller narkotikaområdet. Vi saknar fortfarande riktlinjer för hur man

Fredagen den

1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

skall ta hand om narkomaner, och under en debatt som jag hade häromkvällen med några socialarbetare i Stockholm ställde jag flera gånger frågan till dem: Vad gör en socialarbetare som kommer ut i en knarkarkvart och hittar nedgångna ungdomar? Vad har ni för riktlinjer för era åtgärder? Jag frågade flera gånger: Vad finns det för riktlinjer? Vad skall ni göra för att ta hand om den här unga pojken eller flickan? Jag fick inget svar.

Det finns väl, fru talman, inte någon större anledning att klandra enskilda socialarbetare, och möjligen — fast där är jag litet mera tveksam — finns det inte heller så stor anledning att klandra enskilda barnavårdsnämnder. Jag menar att den stora anmärkningen trots allt bör riktas mot socialstyrelsen såsom ansvarig tillsynsmyndighet för den här svåra verksamheten. Man har låtit narkotikaproblemet, med all den brottslighet som följer i dess spår och med alla de mänskliga tragedier som också är oupplösligt förenade med narkotikaproblemet, bestå alltför länge, och man har låtit utvecklingen bli så allvarlig utan att verkligen ta sig samman och försöka bestämma sig för några handlingslinjer, efter vilka problemen skall kunna lösas. Jag skall gärna säga att det tjocka gula betänkande som kom för inte så länge sedan — det var väl i början av året — i alla fall är ett steg åt rätt håll. Men hur länge skall vi behöva vänta på att få entydiga riktlinjer, efter vilka människor som jobbar praktiskt med de här problemen kan rätta sig? Det skulle jag vilja veta.

Jag vill, fru talman, sluta med att citera en artikel i Läkartidningen av en läkare från Göteborg som heter Clas Sjöberg. Det är en artikel som, tycker jag, skildrar situationen som den är, och jag vill helt och hållet ställa mig bakom artikeln. Dr Sjöberg skriver:

”Situationen för stora ungdomsgrupper i bl. a. storstäderna är utomordentligt alarmerande. Skolskolk, kriminalitet, öl-, thinner- och narkotikamissbruk breder ut sig. Äldre människor känner sig inte säkra för våldsgången. Ungdomarna själva spårar ofta ur och blir kriminal- och mentalvårdsfall. Ingen gör något särskilt åt det hela. — — — Politiker och administratörer men också vissa psykologer och läkare bagatelliserar händelseutvecklingen. Man fortsätter på den inslagna vägen som om man haft framgång med den. — — — Varför ingripa mot öl, hasch och thinner, säger man, det är ju bara symptom, man måste gå på djupet. Därefter upphör tankeverksamheten. — — — Är det radikalt att stå och se på hur det ena tonårsgänget efter det andra förstör sig med thinner, öl och narkotika?

Är det reaktionärt att säga att nu får det vara nog — nu måste de vuxna ta sitt ansvar för sina tonårsungdomar och samverka till att de farliga tendenserna inte får husera fritt?”

Fru talman! Jag har velat citera detta därför att det speglar den debatt som i dag förs. Jag menar för min personliga del att politikerna måste ta sitt ansvar i dessa frågor. Det kan vara impopulärt, men om man ser problemen framför ögonen är det helt otillfredsställande att inte också ha det moraliska modet — eller vad man skall kalla det — att säga ifrån att nu måste vi vidta effektiva åtgärder för att skydda och hjälpa våra ungdomar. Det är ju bara det det handlar om. Därför har jag återkommit i reservationen till brottskommissionen, som återspeglas i de reservationer

som är fogade till socialutskottets betänkande med krav om uttalad vårdskyldighet för narkomaner. Ty hur skall man kunna begära att ungdomar som är giftberoende och som själva saknar sjukdomsinsikt frivilligt skall efterfråga vård? Det är samhället och alla vi som känner ansvar för ungdomarna som skall ingripa och klargöra för ungdomarna att den negativa utvecklingen måste brytas.

I detta anförande, under vilket fru andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Oskarson, Nisser, Leuchovius, Nordgren och Lothigius samt fröken Ljungberg (samtliga m).

Herr POLSTAM (c):

Fru talman! Justitiekammarens betänkande nr 26 och socialutskottets betänkande nr 18 omfattar två huvudfrågor. Det är dels förslag om särskilda åtgärder mot brottsligheten på basis av det betänkande som brottskommissionen efter en mycket kort utredningstid framlagt, dels anslagsframställningarna till polisväsendet för budgetåret 1973/74. Innan jag går in i detalj på detta vill jag börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 12 i justitiekammarens betänkande nr 26. Sedan skall jag försöka göra den begränsningen att inte debattera dessa frågor från rent partipolitisk synpunkt.

Jag skall inte fördjupa mig i en mängd statistik angående brottsutvecklingen i vårt land. Jag vill bara erinra om att antalet brottsbalksbrott som kommit till polisens kännedom år 1960 var ca 275 000. Den siffran var 1971 uppe i omkring 585 000, dvs. mer än en fördubbling. Man har hävdade att brottsligheten har minskat något i förhållande till närmast föregående år, men totalt sett har det alltså varit mer än en fördubbling under en 10-årsperiod. Det kan man inte komma förbi.

Det mest oroande i denna utveckling har varit ökningen av de grova brotten med våldsinslag, vilka vittnar om en otrolig brutalitet i en tid då vi talar så mycket om solidaritet och jämlikhet och då vi propagerar för antivåld. Som ett led i den utvecklingen har också våld mot polisman i tjänsteutövning ökat. Den allmänna ordningen har också efter hand blivit betydligt sämre. Bl. a. visar många ungdomar en ökad hänsynslöshet i sitt uppträdande, samtidigt som missbruket av alkohol och narkotika fortsätter. På detta har allmänheten reagerat mycket negativt. Det gäller alla samhällsgrupper.

Hur vi än anstränger oss kommer det tyvärr att begås nya brott. Utvecklingen är också internationellt betingad. Det är inte bara i vårt land som denna trend förekommer. Motorismen har gjort människorna mera rörliga, och bl. a. ungdomens ekonomiska situation har bidragit till att brottsligheten har förändrats.

Brottsutvecklingen har som sagt varit oroande. Trots detta har allmänheten nog fått den uppfattningen att man från ansvarigt håll ibland har bagatelliserat den utvecklingen.

Justitieministern har själv vid några tillfällen gjort gällande att folk överdriver. Han har själv inte blivit utsatt för brott eller ordningsstörande handlingar, och det är han inte ensam om; jag har personligen inte heller drabbats, och det är många med oss som har sluppit undan.

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Jag håller med justitieministern om att man inte skall göra sig skyldig till överdrifter. Men tyvärr har alltför många människor fått uppleva en rättsotrygghet som vi absolut inte kan acceptera i vårt land. Samhället måste helt enkelt skydda sig mot brott. Det var därför med stor tillfredsställelse vi såg tillsättandet av brottskommissionen, för att i första hand få fram förslag till åtgärder som syftar till att få bukt med de mest akuta problemen. Vi hälsar också med tillfredsställelse beslutet att tillsätta ett brottsförebyggande råd med uppgift att på längre sikt försöka komma till rätta med de bakomliggande orsakerna och samordna samhällets insatser mot brott och ordningsstörande handlingar. Detta tyder på att även regeringen varit djupt oroad över utvecklingen mot ökad kriminalitet. Annars hade dessa åtgärder inte varit nödvändiga.

Kommissionen har på den korta tid som stått till förfogande lyckats lägga fram ett i princip enhälligt förslag, som vi nu har att ta ställning till. Propositionen följer också över hela linjen utredningens förslag, och jag har därför ingen anledning att beröra alla punkter i förslaget.

Jag sade i årets remissdebatt att det viktigaste när det gäller att minska brottsligheten är att förebygga och förhindra att brott begås och att det därefter viktigaste bör vara att beivra begångna brott. Dessa båda syften påverkar varandra. Orsakerna till brott är säkerligen många, och vi vet förvånansvärt litet om dem. Vi vet att lågkonjunktur och fattigdom kan minska brottsligheten och att högkonjunktur och hög levnadsstandard – hur märkligt det än låter – har en benägenhet att öka brottsligheten. Alkohol, thinner, narkotika och andra gifter är med all säkerhet en orsak till brott. Urbaniseringen och sammangyttringen av folk i stora tätorter med i många fall trängsel, stress och otrivsel som följd är en annan orsak till brott. Personligen tror jag också att avkristningen är en betydelsefull faktor i detta sammanhang. Bristfällig uppfostran i en del hem kan man heller inte bortse från, även om man fördenskull inte heller skall generalisera. Bristande lojalitet mot andra och mot samhället är också anledningar till brott, men vi vet inte vad denna bristande lojalitet beror på. Konkurrenssamhället, fysisk och psykisk ohälsa med anpassnings-svårigheter som följd, arbetslöshet och andra problem är säkert också bakgrundsfaktorer till brott. De två män som i förrgår dödade en människa i Eskilstuna gjorde det för att till varje pris få tag i pengar. Bakgrunden där var att de gått arbetslösa mycket lång tid.

TV och andra massmedia kan också genom program och reportage, naturligtvis utan att avse det, inspirera till brott. Man beskriver alltför ingående tillvägagångssätt, plats, tid och byte för vissa brott som ur publicistisk synpunkt är intressanta. Det kan ge vissa människor impulser att begå liknande brott. Så kan förhållandet vara när det gäller rån mot banker, postkontor, systembutiker och affärer liksom vid rån mot åldringar. Ur brottsförebyggande synpunkt bör massmedia därför vara mera försiktiga.

Ungdomens situation har jag åtskilliga synpunkter på, men de sammanfaller i allt väsentligt med de synpunkter som fru Hjelms-Wallén framförde i årets remissdebatt. Därför ber jag att få hänvisa till kammararens protokoll för den 1 februari i år.

Vi får helt enkelt inte generalisera när det gäller ungdomen, vi skall

vara glada att den finns och vi måste alla hjälpas åt för att ungdomarna skall uppfatta sin tillvaro som meningsfull. Då löser vi kanske många problem, vilket vi inte gör om vi bara uttalar vår förtrytelse över dem och uraktilåter att ge konstruktiv hjälp. Den hjälpen kan vi i förebyggande syfte ge genom en aktiv medverkan från samhällets sida, de sociala organen, hemmen, skolan och de ideella och religiösa organisationerna. Men vi klarar den inte genom att enbart sitta isolerade och ondgöra oss över det vi inte tycker om. En sådan attityd från den vuxna världen måste vara helt förkastlig i brottsförebyggande syfte.

Vi måste även slå vakt om den stora majoriteten av fin ungdom – den syns och hörs inte, men även den behöver vårt stöd.

Jag skall så något beröra samarbetet mellan polisen och socialvårdens personal. Detta samarbete fungerar mycket bra på många håll, men också mycket dåligt på andra håll. Jag har fått uppfattningen att det är vissa grupper bland socialvårdens personal som inte vill samarbeta med polisen. De skyller bl. a. på att de blir misstrodda av klientelet om de har något samröre med polisen. På vissa håll – det skall jag inte förneka -- kan naturligtvis förhållandena vara omvända, dvs. att polisen inte önskar samarbete, men i huvudsak finns samarbetsviljan hos dessa grupper inom socialvården. De tror att samarbetet till varje pris måste ske genom sampatrullering trots att utredningen föreslår samarbete efter överenskommelse mellan parterna om det lämpligaste sättet. Ordet sampatrullering förekom inte ens i betänkandet. Dessa grupper av socialvårdens personal tror att polisen bara arbetar repressivt. Det vittnar om att dessa grupper inte vet särskilt mycket om polisens arbete, i varje fall inte på det sociala planet.

Långt innan socialvården var så utbyggd som den nu är i kommunerna fick polisen under icke expeditionstid – då det mesta händer -- svara för det sociala arbetet på fältet. I många kommuner kunde man inte få tag i socialvårdspersonal under kvällar och nätter då problemen hopade sig. Åtskilliga polismän kan vittna om detta. Nu, när socialvården har byggts ut, vill vissa tjänstemän inte ha med polisen att göra. Härvidlag är ett nytänkande nödvändigt! Antag att socialvården ensam skall svara för fältarbetet i Stockholm. Kommer den att klara det? Har den hittills klarat det? Om så hade varit fallet skulle tillsättandet av brottskommis-sionen och det förebyggande rådet inte ha behövts.

Utbildningen inom polisen och socialvården måste inriktas på ingående information om varandras yrkesområden. Socialvårdens personal måste få tillfälle att följa polisens arbete inifrån. Då kommer den att erfara en helt annan attityd till de hjälpbehövande från polisens sida än vad de trott att polisen har. Det repressiva polisarbetet är bara en del av allt polisarbete. Det socialt stödjande och hjälpande arbetet inom polisen är ganska omfattande. På samma sätt måste polispersonalen få en ökad social utbildning, så att den blir införstådd med socialvårdens arbete och problem. På så sätt kan dessa båda yrkesgrupper bättre förstå varandra och bättre klara av samarbetet. Redan vid undervisningen på polisskolan och på socialhögskolan måste grunden för samarbete läggas. Polisen måste få komma till socialhögskolan på samma sätt som socialhögskolan får komma till polisen. Samarbetet måste syfta till något, nämligen till att

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

lösa sociala problem och missförhållanden och inte till att fördjupa dem, vilket kan bli fallet om samarbetet motarbetas.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av uttalanden från en del organisationer, som bl. a. vill göra gällande att brottskommissionen vill öka insatserna av kontroll mot samhällets utslagna människor och därför fokuserar det politiska intresset på ytliga ordningsproblem i stället för att satsa resurserna där de behövs och där de gör nytta. — De som anser det ser bara avundsjukt på förstärkningar till polisen. Brottskommissionen var faktiskt inte så blåögd att den trodde att ett ökat antal poliser skulle lösa alla problem. I stället påpekades det att problemet med att förbättra den allmänna ordningen t. ex. inte kunde få en bestående lösning enbart genom polisiära insatser. Observera att brottskommissionen och propositionen just av den anledningen föreslår 25 miljoner kronor till kommunernas sociala arbete utöver redan beviljade anslag. Det gäller statsbidrag till kommunerna för social jourverksamhet, vårdcentral, behandlingshem och vård i enskilt hem av narkotikamissbrukare. Det här är ju en kommunal angelägenhet. På det sättet har kommissionen i viss mån klampat in i socialutredningens arbete, som med all sannolikhet kommer att gå betydligt längre och medföra stora anslagshöjningar till den sociala verksamheten. Vi kan helt enkelt inte lägga fram förslag hur som helst vid sidan av en pågående utredning. Underlag för detta har saknats för kommissionen, och av den anledningen är det tillfredsställande att vi ändock har kunnat komma med de här förslagen, som belöper sig på ca 25 miljoner kronor under en treårsperiod.

Förutom det brottsförebyggande sociala arbetet, som i första hand skall skötas av de sociala myndigheterna och i viss utsträckning i samarbete med polisen, föreslås nu en del andra brottsförebyggande åtgärder: banker och postkontor kommer att få ett bättre rånskydd, såsom bättre låsanordningar, skydd för kassapersonal, larmanordningar, TV-övervakning osv. Om detta står att läsa i betänkandet, varför jag inte behöver ta upp det till närmare beskrivning. Också penningtransporterna måste förändras och göras säkrare.

Verksamheten på sexklubbar och poseringsateljéer måste kontrolleras och får inte bedrivas utan tillstånd av polismyndighet, om det här förslaget går igenom. Anledningen därtill är att det på sådana klubbar eller i anslutning till dem kan förekomma olika slags brottslighet. Många undrar vad det är för brottslighet som förekommer där. Jag kan då nämna vad kommissionen har angivit, nämligen koppleri, främjande av otukt, olovlig rusdrycksförsäljning, narkotikabrott, häleri, olovlig befattning med insmugglade cigaretter och spritdrycker, stöld, rån, misshandel och olika hot — allt detta är exempel på brott som kan förekomma, och de brotten drabbar såväl kunder som personal. Sanitär olägenhet för kringboende är en annan besvärlig situation som följer i sexklubbarnas spår. Därför måste man på något sätt ha sådan verksamhet under kontroll.

Sedan kommer lagen om tillfälligt omhändertagande, som ersätter bestämmelserna i nuvarande polisinstruktionen, enligt vilken man också skall ha möjlighet att ta hand om barn under 15 år och återföra dem till föräldrahemmen eller till barnavårdsmyndigheter. Detta är väl motiverat

både i utredningen och i propositionen, varför jag inte just nu skall gå in på det.

Jag måste också, när vi talar om brottsförebyggande arbete, säga att man inte föreslår några straffskärpningar. Det är kanske angeläget att betona detta. De straffbestämmelser som redan finns anses tillräckliga.

Ur brottsförebyggande synpunkt föreslås även en väsentlig förstärkning till polisen. Jag kan säga att jag är tillfredsställd med den förstärkning som nu föreslås. Det är den största samlade förstärkning som vi på en gång har fått till svensk polis.

Fotpatrulleringen är ett effektivt sätt att genom övervakande verksamhet förebygga rån och våldsbrott där sådana brott vanligast förekommer. Därför behöver den fotpatrullerande polisstyrkan ökas, särskilt i tätorternas centrala delar. Detta har också fru Kristensson nämnt, likaså att ett ökat antal kvarterspoliser eller områdespoliser behövs, kanske speciellt i nybyggda bostadsområden eller nya kommundelar. Vi bör emellertid inte haka oss fast vid begreppet kvarterspolis; det kanske inte täcker vad vi egentligen avser. Det är viktigt att den här polisverksamheten inte bara kommer att gälla de större polisdistrikten. Även i de mindre distrikten – och kanske många gånger på platser där det tidigare funnits en arbetsgrupp som sedan har indragits – är det viktigt att det finns en polisman som folk känner och lätt kan nå och få kontakt med. Människorna bör känna det så, att "det här är *vår* polis". Den tjänsten kommer då att fungera som en utomordentligt brottsförebyggande faktor. Detta är mycket viktigt när vi ser på personella förstärkningar till polisväsendet.

Hög uppklaringsprocent är också klart brottsförebyggande, i varje fall när det gäller rån och andra grövre förmögenhetsbrott. Men för att nå en hög uppklaringsprocent erfordras det att polis snabbt kommer till en plats där ett brott har förövats, så att spanings- och utredningsarbetet kan påbörjas så fort som möjligt. För detta krävs en god utryckningsberedskap och en rutinerad utredningspersonal.

När vi sedan talar om ökad preventiv verksamhet genom övervakning och spaning, måste vi komma ihåg utredningssidan. Balanserna på den sidan är redan nu höga och måste arbetas av. Upptäcks och ertappas flera människor med brottslig verksamhet genom en ökad spaning och övervakning, måste i relation därtill också utredningssidan förstärkas. I det sammanhanget är det också viktigt att utredningsarbetet och handläggningsrutinerna förenklas så att en snabbare reaktion kan ske. Det är också klart brottsförebyggande.

Trafikundervisningen i skolan är mycket viktig liksom undervisningen i lag och rätt. Den verksamheten är också kontaktskapande mellan polisen och ungdomen och har redan visat sig värdefull. Rätt personal måste emellertid tas ut för detta arbete, och det är nog nödvändigt att i varje fall ledaren för arbetet har en befordringstjänst – jag tänker då närmast på inspektörsgården – annars är det risk för att polismännen inte söker sig till skolundervisningen. I fördelningsplanen för dessa tjänster nästa budgetår har rikspolisstyrelsen sagt att inspektörer inte erfordras. Jag hoppas att detta blir föremål för nya överväganden i departementet och i rikspolisstyrelsen. Skolarbetet är så viktigt att det helt enkelt inte

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

får bli en miss.

Fördelningen av polistjänsterna har kommissionen eljest inte tagit ställning till, men det är viktigt att tjänsterna verkligen sätts in där behovet är störst. De små distrikten får i detta sammanhang inte glömmas bort. Det blir en besvärlig övervägning, eftersom vi har 119 polisdistrikt och dessa nästa budgetår skall dela på ca 400 tjänster. De flesta går till de större distrikten, det vet vi redan, och det kan innebära att vissa distrikt blir helt utan.

Det är meningen att de 450 tjänsterna som kvalificerade biträden skall användas för att i viss utsträckning överföra arbetsuppgifter från polispersonal till annan personal. Det är dock viktigt att den här överföringen inte drivs in absurdum. De här personerna skall kunna klara visst utredningsarbete och vara radioexpeditörer på sambandscentraler och radioexpeditioner. De skall också kunna ersätta fordonsredogörare och annan administrativ personal. Det polisiära ansvaret måste även i fortsättningen ligga på polispersonal, vilket är mycket viktigt inte minst från skyddssynpunkt. Det primära bör vara att biträdespersonalen är biträden åt polismän, som har det polisiära ansvaret.

Fru talman! Mycket mera skulle behöva sägas, men jag har redan överskridit den tid jag har antecknat mig för. Jag kanske får anledning att återkomma.

I detta anförande instämde herr Johansson i Växjö (c).

Herr ERNULF (fp):

Fru talman! Först vill jag säga att jag kommer att överskrida den tid som jag har beräknat för mitt anförande, främst därför att denna debatt omfattar inte bara justitietskottets betänkande nr 26 utan också socialutskottets betänkande nr 18.

Herr Polstam påpekade i sitt anförande att brottsligheten i vårt land ökade under hela 1960-talet och att den fördubblades under tioårsperioden 1961–1971 för att det sistnämnda året uppgå till bortåt 600 000 brottsbalksbrott som har kommit till polisens kännedom. Utvecklingen tycks ha stagnerat under år 1972 och under den gångna delen av år 1973, men läget är i vart fall så oroande att brottsligheten framstår som ett av våra allra största samhällsproblem. Opinionsundersökningar i vår har också visat att brottsligheten av allmänheten anses vara det näst svåraste samhällsproblemet just nu. Det är bara den stora arbetslösheten som bedöms vara ännu allvarligare. Särskilt oroväckande är väl enligt de flestas mening ökningen av våldsbrottsligheten, både de uppmärksammade bank- och postrånen men också överfall och rån riktade mot affärsinnehavare, ensamboende åldringar eller fredliga gatuvandrare och ofta utförda på ett skrämmande brutalt och hänsynslöst sätt. Också antalet rent meningslösa gatüverfall utan samband med rån är oroväckande stort. Då medräknar jag inte de slagsmål som väl är mer eller mindre oundvikliga och där deltagarna så att säga båda är aggressiva.

Från de tre oppositionspartiernas sida har sedan länge krävts effektiva åtgärder mot brottsligheten, men regeringen har mer eller mindre bagatelliserat frågan och vägrat att tillmötesgå oppositionskraven. Detta

är beklagligt, eftersom det gamla ordspråket att det är lättare att stämma i bäcken än i ån har sin giltighet också när det gäller att motverka kriminalitet. Nu har emellertid brottsligheten, delvis på grund av dessa försumligheter från regeringens, sida blivit ett sådant samhällsproblem och väckt sådan oro bland folk i allmänhet, inte minst bland regeringspartiets egna väljare, att regeringen inför det kommande valet har sett sig tvungen att på allvar ta itu med frågan. Det är verkligen i senaste laget, men för all del: bättre sent än aldrig. Lyckligtvis har den brottskommision som regeringen tillsatte i början av detta år arbetat med berömvärd snabbhet och under påfallande stor enighet i huvudfrågan mellan de fyra politiska partier som var representerade i den. Regeringens förslag är ju också i allt väsentligt detsamma som vad brottskommissionen föreslog.

I reservationen 2 till justitieutskottets betänkande nr 26 har folkpartiets, centerns och moderaternas utskottsrepresentanter påpekat denna omsvängning i regeringens handlande. Utskottsmajoritetens formulering innebär däremot enligt min mening en förskönande beskrivning av regeringens sätt att tidigare agera. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 2.

På kort sikt är den effektivaste metoden att motverka brottslighet en ökning av polisens resurser, som i dag är otillräckliga för att polisen skall kunna fullgöra de uppgifter som samhället har ålagt den. Ökade resurser för polisen ökar upptäcktsrisken för brottslingen och det är en faktor som avhåller från brott. Vidare kan polisen få möjlighet att öka sin brottsförebyggande verksamhet, inte minst genom ökad fotpatrullering och ett ökat antal kvarterspoliser. Moderata samlingspartiet har begärt något större ökning av polisens resurser än vad regeringen föreslår. Från folkpartiets sida har vi godtagit regeringens förslag på denna punkt, inte minst av kostnadsskäl och i förhoppningen att det ändå är en ganska stor satsning som har utsikter att ge det avsedda resultatet. Skulle utvecklingen visa att ytterligare resurser för polisen är en oavvislig nödvändighet får man väl ompröva den frågan.

Regeringens förslag till ökning av antalet poliser har väckt livlig diskussion på en del håll särskilt bland socialvårdstjänstemännen, eller socialarbetarna som de själva ibland kallar sig. De grupperna har uppvakttat utskottet med listor både för och emot ökningen. Från dem som motsatt sig ökningen har hävdats att det är en felsyn att tro att man löser frågan om brottsligheten genom att öka polisens antal. De har förmodligen inte läst handlingarna så noga, för det framgår ju såväl av brottskommissionens betänkande som av propositionen och nu senare också av utskottets betänkande, att man naturligtvis inte tror att problemet i fråga om brottsligheten och dess orsaker löses enbart med polisiära åtgärder. Detta har för resten understrukits inte minst från polishåll.

Förstärkning av polisen är en åtgärd på kort sikt som är nödvändig för att brottsligheten inte alldeles skall växa oss över huvudet och för att ge andrum för de åtgärder som på sikt kan bidra till att motverka brottsligheten. På längre sikt måste huvudvikten läggas på förebyggande åtgärder genom uppfostran i hem och skola, genom ideella organisationers och kommunala organs ungdomsverksamhet, genom sociala åtgärder

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

för att skapa bättre uppväxtnmiljöer i fråga om bostäder, utrymme för fritidsverksamhet osv.

När det gäller skolan är det enligt min mening alldeles nödvändigt att eleverna först och främst som ett led i den sociala fostran, som är en av skolans huvuduppgifter, får lära sig och vänja sig vid att följa skolans egna ordningsregler. I skolan möter den unge för första gången det samhälle han som vuxen skall leva i. Om han inte i skolan får lära sig att följa givna regler, kan man knappast räkna med att han, när han lämnar skolan, plötsligt skall vara beredd att följa samhällets regler. När han kommit till den ålder, då han – och för den delen även hon – är mogen för polis, åklagare och domstolar, är det ofta för sent att lära honom detta. I varje fall behövs då kraftigare ingripanden och hårdare åtgärder än som skulle vara fallet, om man i tid hade lärt honom att följa givna regler.

Ju tidigare man lär ungdomarna detta, desto mjukare metoder kan man använda, desto mer blir det fråga om att lära ungdomarna att följa regler i stället för att senare tvinga dem att göra det. Förebyggande åtgärder på ett så tidigt stadium som möjligt är både humant och effektivt.

I ett särskilt yttrande har folkpartiets och centerns representanter i utskottet framhållit hemmets och skolans betydelse för att skapa värderingar och samlevnadsregler som positivt kan medverka till förebyggande av brott. Vi har tillagt att utgångspunkten därvid måste vara den uppfattning om människovärdet och individernas ansvar för varandra, som representeras av kristen livsåskådning och humanism. Med vårt yttrande har vi velat markera att sociala åtgärder för att förebygga brott inte bara får ta sikte på yttre åtgärder, hur viktigt det än är med goda bostäder, goda fritidsmiljöer och sådant. Det är också nödvändigt att det uppväxande släktet får en uppfostran till att bli goda samhällsmedlemmar, till hänsyn, till tolerans och till samarbete. Med detta förtydligande är jag beredd att rösta för bifall till utskottsmajoritetens skrivning i den del där moderaterna reserverar sig genom reservationen 3. Skillnaden mellan reservationen och utskottsmajoritetens skrivning med det förtydligande jag här har gjort för min egen del är kanske inte så särskilt stor.

I punkten 2 i utskottsbetänkandet behandlas frågan om förenklade handläggningsformer i brottmål. Den frågan har utretts bl. a. av en kommitté som justitieministern tillsatte för några år sedan. Denna har i ett betänkande föreslagit s. k. jourdomstolar som snabbt skall kunna döma i en del mål. Sådana jourdomstolar förekommer för resten redan på en del håll i utlandet. Kommitténs förslag var dock ganska begränsat och tog i första hand sikte på trafikmål. Brottskommissionen föreslog enhälligt att frågan om jourdomstolar eller en på annat sätt förenklad brottmålsprocess skall utredas i ett vidare sammanhang. Frågan om sådana här jourdomstolar aktualiserades emellertid genom en moderatmotion. Avsikten var att handläggningstiden skulle förkortas just när det gäller unga lagöverträdare. Folkpartiets representanter i utskottet ansåg, med hänsyn till brottskommissionens uttalande om en utredning i ett vidare sammanhang, att det inte fanns någon anledning för riksdagen att ta ställning till moderatmotionen i detta sammanhang. Som en kompromiss har också moderaternas representanter godtagit detta. Resultatet härav är reservationen 4.

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Jag har litet svårt att förstå utskottsmajoritetens ståndpunkt. Utan någon som helst utredning i frågan tar man avstånd från tanken på jourdomstolar. Nu är det svårt att av betänkandet läsa ut om man tar avstånd endast från moderatmotionens tanke på jourdomstolar för unga lagöverträdare eller om man över huvud taget tar avstånd från tanken på jourdomstolar. För min del tycker jag i varje fall det är rimligast att vänta med ett ställningstagande tills man har sett resultatet av den utredning som brottskommissionen förordar. Jag yrkar därför bifall till reservationen 4.

Jag övergår nu, fru talman, till reservationerna 5 och 6 vilka i viss mån hör samman. I dessa behandlas en fråga som jag själv tycker är mycket svår att ta ställning till. Den har aktualiserats genom en moderatmotion om en särskild påföljd för ungdomsbrottslingar i form av ett kortvarigt frihetsstraff. Jag måste bekänna att jag är mycket tveksam till motionens krav i oförändrad form, och jag har inte heller biträtt motionen. Jag skulle emellertid kunna tänka mig en annan möjlighet. Vid dom till skyddstillsyn kan denna förenas med en anstaltsbehandling på en à två månader. I vissa fall kan det kanske vara lämpligt att som ett alternativ byta ut den relativt långvariga anstaltsbehandlingen – vilken för resten möjligen kommer att förlängas efter ett förslag från regeringen som väntas – mot korttidsbehandling där särskilda skäl så påkallar. Jag tänker på sådana fall där den dömda huvudsakligen har begått misshandelsbrott o. d. på kvällarna medan han har ett arbete på dagarna. Att avbryta det arbetet genom en långvarig anstaltsbehandling kan vara olyckligt för hans återförande till samhället. Man skulle kanske i stället kunna tänka sig ett par korta frihetsberövanden i anslutning till några lördagar och söndagar. Det förekommer bl. a. i Amerika, och visst kan vi diskutera den frågan också här. Jag har därför anslutit mig till reservationen 5, i vilken föreslås att problemet utreds i samband med en översyn av behandlingsformerna inom kriminalvården i frihet och i samband med en utredning om övervakningsnämndernas befogenheter. Däremot biträder jag inte reservationen 6 som tar sikte på en påföljd i den form som moderaternas motion avser.

Reservationen 9 kommer för folkpartiets del att närmare behandlas av herr Westberg i Ljusdal, och jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservationen.

Reservationen 12 avser formuleringar i utskottets betänkande, och den hör i sak ihop med reservationen 2. Den är avsedd att ge en riktigare beskrivning av regeringens hittillsvarande agerande beträffande polisens resurser än vad utskottsmajoritetens skrivning ger. Jag yrkar alltså bifall även till reservationen 12.

Antalet reservationer vid utskottets betänkande är stort och kan ge intryck av en betydande splittring inom utskottet. I stort sett har vi dock varit överens, med undantag endast för vpk:s representant. Reservationerna från övriga partiers representanter rör i huvudsak rätt begränsade avvägningsfrågor. I huvudfrågan, nämligen att vi måste ge polisen en väsentlig förstärkning av dess resurser, har vi varit i stort sett ense, även om moderaterna vill gå något längre än socialdemokraterna, centern och folkpartiet. I övriga frågor har vi också, tycker jag, i stort sett samlat oss

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

kring en önskan att nu äntligen vidta åtgärder för att söka börja stoppa brottsligheten.

Den enigheten i huvudfrågan är enligt min mening glädjande, och det är min förhoppning att det centrala rådet som snart skall börja arbeta också skall kunna arbeta i en sådan enighet att de åtgärder mot brottsligheten som verkligen behövs kommer att i huvudsak kunna beslutas i samförstånd.

Brottsligheten vållar så mycket lidande och oro och orsakar så stora kostnader för både enskilda och samhället att vi nu verkligen måste försöka att på bred front motverka den. Och där behövs medverkan från alla goda krafter.

Jag upprepar till slut, när det gäller justitieutskottets betänkande nr 26, mina yrkanden om bifall till reservationerna 2, 4, 5, 9 och 12 samt yrkar i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Sedan skulle jag, fru talman, vilja säga några ord om socialutskottets betänkande nr 18, som ju bl. a. rör frågan om åtgärder på det sociala området mot narkotikamissbrukare. Jag tycker att utskottsmajoriteten på ett sätt som jag inte kan godta skjuter ifrån sig frågan om ingripande mot narkotikamissbrukare under hänvisning till pågående utredningar. Narkotikamissbruket är en sådan akut och allvarlig social företeelse att man verkligen måste vara beredd att i avvaktan på utredningarna om organisationsfrågor och sådant göra något redan i dag. Utskottsmajoriteten kunde åtminstone klart ha fastslagit samhällets vårdskyldighet när det gäller narkotikamissbrukare, i all synnerhet unga sådana. I fråga om alkoholister har vi väl klart för oss att det är samhällets skyldighet att ingripa med vård, i första hand på frivillighetens väg om det går att ordna, men om så inte är möjligt med tvång. Men när det gäller narkomaner, som ju på samma sätt som alkoholisterna oftast inte har insikt om sitt eget vårdbehov och där det ofta är fråga om unga människor, är det enligt min mening grymt att lämna dem åt deras öde under hänvisning till någon princip om frivillighet som i detta fall är ett sken.

Jag skall erkänna att jag för några år sedan trodde att man skulle kunna komma mycket långt på frivilliglinjen, men mina erfarenheter som ordförande i en övervakningsnämnd för kriminalvård i frihet och även en del andra erfarenheter i min bekantskapskrets har lärt mig att de unga narkomanerna ofta inte har begrepp om sin egen situation och att det verkligen är inhumant att låta dem gå sin undergång till mötes som ett offer på ett den extrema liberalismens altare.

Vi har inom den övervakningsnämnd där jag arbetar haft ett projekt med narkotikavård av kriminell ungdom i samarbete med socialvården, för vilken det har gällt icke kriminella ungdomar. Medverkan har väl delvis varit frivillig, men de som inte velat vara med har förstås fått vänta sig andra åtgärder. Deltagarna upplevde det nog ändå som frivillig vård, och den har givit överraskande goda resultat, men det berodde på att vi hade tillgång till alldeles särskilt väl lämpade personer. Av det tjugotal ungdomar som behandlades inom kriminalvården är nu efter ett år ingen helt narkotikamissbrukare. Över hälften är narkotikafria och återstoden har haft några återfall men ser ut att klara sig, om de får fortsatt vård. Nu spricker hela projektet av både ekonomiska skäl och andra, och därför är

det möjligt att ungdomarna måste offras, om inte de sociala myndigheterna ingriper mer eller mindre tvångsvis i de fall frivillighet inte kan åstadkommas.

Fru talman! Jag kan alltså inte godta utskottets skrivning, som jag ser som en undanflykt från verkligheten, utan jag kommer att rösta för bifall till reservationen 1, just för att samhällets vårdskyldighet, i första hand på frivillighetens basis, i andra hand med tvång, skall klart fastslås. Däremot är jag mera tveksam till reservationen 2 om en särskild utredning rörande barnavårdsnämndernas sätt att fullgöra sina skyldigheter. Självfallet måste regeringens och riksdagens direktiv följas, men regeringen har väl möjlighet att inhämta dessa uppgifter utan att tillsätta en särskild utredning. Jag hoppas verkligen att regeringen kommer att handla i enlighet härmed.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Först vill jag säga några ord om den makabra föreställningen att man bagatelliserar allvaret i en situation om man inte skriker: "Nu måste det vara nog!" och om man inte sätter i gång ett moraliserande utan like. Jag tror inte att detta beteende verkar särskilt positivt på den stora del av det svenska folket som har problemen på nära håll.

Man måste dra någon lärdom av de erfarenheter som trots allt finns, och jag har aldrig sett några påtagliga effekter av de stora orden "Nu måste det vara nog!" – utom i ett enda fall. Det var när jag själv fick ett raseriutbrott av väldiga proportioner mot en till dess lat, slö och bedrövlig flicka som jag hade givit upp hoppet om. Åtminstone enligt vad hon sade, när hon några år senare kom tillbaka med studentbetyg och allt, var det detta raseriutbrott som hade gjort ett avgörande intryck på henne. Men jag tror inte att man kan planera dessa raseriutbrott, och jag tror inte att de kan användas som systematiska medel i en politik för att göra folk bättre. Man får se litet djupare än till dessa enkla demagogiska ytfenomen. Jag tror mera på den gamle erfarne frälsningssoldaten som sade: Jag har aldrig lyckats frälsa någon som varit kall om fötterna!

Jag skall inledningsvis, eftersom det i denna debatt förekommit ett så fruktansvärt moraliserande, bara ta upp ett av de argument som vi har hört från fru Kristensson, herr Polstam och herr Ernulf, nämligen om avkristningens påstådda betydelse. I fru Kristenssons och herr Schötts reservation nr 3 formuleras det på det här sättet: "Den normupplösning" – underförstått: upplösning av det kristna normsystemet – "som har kunnat iaktas i vårt land under senare år utgör – – – en grundläggande orsak till den tilltagande brottsligheten."

Det här är ingen ny upptäckt. Jag skulle kunna citera den romerske skalden Juvenalis, som ägnade några decennier av sitt liv åt att skriva gnälliga dikter om det tilltagande sedeförfallet i Rom för 1 900 år sedan och anledningen till det, nämligen den normupplösning som enligt hans mening blev allt värre. Men jag skall ur denna hög av citat som man skulle kunna plocka fram för ett tillfälle som det här nöja mig med två, som jag händelsevis har till hands. Det ena är ur en insändare i London Evening Post i september 1776, när man i England som bäst diskuterade USA:s

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

-----
*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

självständighetsförklaring som just blivit känd. I den insändaren sade denne moraliske man att han lade det fulla ansvaret för den amerikanska handlingen på "the Crown leaders", på regeringen, som, sade han, "set the example by cursing and swearing, by whoring and drinking, and by a shameful profanation of the Lord's Day".

Jag skall försöka översätta: " -- -- gick före med sitt exempel genom att förbanna och svära, genom att hora och supa och genom att på ett skamlöst sätt profanera Herrens dag."

Det andra citatet apropå den upptäckt som de tre föregående talarna har gjort tar jag ur Gunnar Qvists avhandling Kvinnofrågan i Sverige 1809–1846. Det är en sammanfattning om 1840-talet:

"När det gällde att ange orsakerna till den växande fattigdomen, brottsligheten och sedeslösheten svävade skribenterna ej på målet. Nära nog enstämmigt utpekade de skrä- och försvarslagstiftningen som det främsta hindret för landets lyckliga utveckling. I näringsfrihet, kompletterad med folkundervisning och yrkesutbildning såg de räddningen undan en pauperism, som redan tedde sig som ett hot mot samhällsordningen."

Qvist fortsätter:

"Givetvis fanns det nyanser i denna kör av röster. De konservativa, i pressen företrädna främst av Statstidningen-Posttidningen, Svenska Biet och Svenska Minerva, betonade även andra moment, särskilt jordstyckningen, fabriksväsendet och den av individualism och njutningsbegär orsakade allmänna moraliska upplösningen, allt framställt som resultat av liberal politik och propaganda." – Lyssna på det, herr Ernulf!

Jag skall inte gå vidare i denna citatsamling; jag vill bara säga än en gång att dessa orsaker, som kom som nya upptäckter här, har man upptäckt redan för länge sedan.

Det kan inte finnas någon "lag och ordning" utan att det finns en smula social rättvisa. Men när vi nu har en situation som ropar på radikala åtgärder för att lösa kroniska och akuta sociala problem, vad får vi då? Jo, vi får 400 nya polistjänster och binder oss för ytterligare 400 nästa år och ytterligare 400 året därpå. Och vi får en lag om tillfälligt omhändertagande, en lag som för tanken till gamla tiders lösdriverilagar – det gäller att rensa gatorna från dem som är utslagna och avvikande.

Jag är ledsen att behöva säga detta om en produkt som bär Lennart Geijers namn, eftersom han på sin post har gjort sig känd som en framstegsvänlig man. Men här har, såvitt jag förstår, moderata samlingspartiets envetna propaganda gett resultat. Det är ett exempel på vad en okänd tänkare har sagt, nämligen att det måste löna sig att arbeta – och det har det tydligen gjort för moderata samlingspartiet i den här frågan.

Delar av regeringens paket kan självfallet accepteras av alla. Men här har sådana vettiga åtgärder som bättre trafikövervakning, bättre säkerhetskontroll över banker och postkontor och mera pengar till vården av narkotikamissbrukare fått tjäna som en söt dragering kring den beska centrala substansen, nämligen att man utökar polisen för att ta hand om en social verksamhet som andra instanser borde sköta men inte fått resurser att sköta effektivt.

Att stifta lag är en allvarlig uppgift, och det är något skrämmande med den brådska som resulterat i den aktuella propositionen. I allt väsentligt

är den en oförändrad andra upplaga av det betänkande som den s. k. brottskommissionen lagt fram under beteckningen "Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen".

Man kan tycka att lagstiftarna *tidigare* tog onödigt lång tid på sig. Det dröjde 130 år innan missgärningsbalken och straffbalken i 1734 års lag ersattes av strafflagen, och det tog exakt 100 år innan strafflagen ersattes av brottsbalken genom beslut av 1962 och 1964 års riksdagar. Nu är det inte fråga om en genomgripande omarbetning av hela vår lagsamling, men efter vad jag har sett är brottskommissionen den första i sitt slag i Sveriges historia, och då tycker man att den borde ha kunnat åtminstone göra skäl för namnet och undersöka brottsligheten. Rimligen borde det finnas någon mättlig och förnuftig hastighet *mellan* de gamla lagstiftarnas sekellånga överväganden och den olympiska snabbhet som Astrid Kristensson och de övriga juridiska häcklöparna har kommit upp i.

Brottskommissionen tillsattes den 3 januari 1973. Dess 169-sidiga betänkande är daterat den 22 mars, propositionen den 6 april och justitiekontorets betänkande den 23 maj. Det var samma panikartade fart på den kommission som producerade terroristlagen och de förslag till "åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund" som vi debatterade i riksdagen den 6 april.

I debatten då karakteriserade jag och andra terroristlagen som ett flagrant avsteg från svensk rättstradition. Lagen om tillfälligt omhändertagande är svårare att få ett grepp om, det medger jag gärna. Det är framför allt genom den suddiga syftningen och det faktum att den ingår i ett förslagspaket av tvivelaktig beskaffenhet som den aktualiserar frågan om rättssäkerheten.

Sverige har varit och är alltså ett klassamhälle, men vårt rättsväsende har, som Georg Branting 1943 underströk i sin bok *Lagröta*, "utvecklat sig under oavbruten förbindelse med det folkliga rättsmedvetandet". Trots att domstolar helt naturligt gjort misstag, att klassdomar och justitiemord har förekommit, att straffen i äldre tider ofta varit orimligt hårda – även periodvis i modern tid när domstolar, i varje fall vissa av dem, gett vika för ett reaktionärt opinionstryck – och att fundamentala rättsprinciper sopades åt sidan under andra världskriget och under det efterföljande kalla kriget, har svenska folket i allmänhet behållit sin tillit till vårt rättsväsende. Inte ens de som döms brukar, annat än i rena undantagsfall, ifrågasätta de rättsvårdande myndigheternas opartiskhet och rättrådighet.

Efter att ha sagt detta tar jag mig friheten att undra vart vi *nu* är på väg, vart den svenska *lagstiftningen* är på väg. Två stora problemkomplex som berör centrala rättsprinciper, inte minst respekten för individernas rätt och frihet, har utretts med *hjäpnadsväckande* brådska och *ytlighet*. Den ena utredningen resulterade i terroristlagen. Resultatet av den andra har vi att ta ställning till i dag. Av den mängd kriminalproblem, som kunde ha tagits fram för en grundlig och saklig analys, har man uppenbarligen valt ut dem som varit mest uppmärksammade i massmedia och den dagliga debatten men som inte nödvändigtvis är de allvarligaste. I alla händelser har några av de förslag till lösningar, som brottskommissionen svettats fram och som regeringen och majoriteten i justitiekontoret

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

gett sin välsignelse, tagits emot med en osedvanlig upprördhet av en rad av de organisationer vilkas medlemmar står i dagligt praktiskt arbete med dessa problem.

I pressdebatten har det förekommit demagogiska inlägg om att kritikerna av brottskommissionens betänkande och propositionen är polisfientliga. Detta är en propaganda som inte nog kraftigt kan tillbakavisas. Fru Kristensson gjorde också gällande att det skulle finnas stora motsättningar mellan poliser och socialarbetare, och om jag fattade henne rätt menade hon att felet låg hos socialarbetarna eller åtminstone hos en del av socialarbetarna. Något sådant kan i varje fall inte utläsas ur de uttalanden från socialarbetare som jag och förmodligen alla andra ledamöter här har tagit emot. Det kan inte heller utläsas ur vpk:s partimotion 1977, där vi uttryckligen förklarat att vi inte ifrågasätter att "polisen har viktiga sociala funktioner att fylla och att ett samarbete mellan socialvårdens olika organ och polisen är önskvärt och nödvändigt". Men vi har också sagt att "varken polisen eller socialvården kan ha något intresse av att rollerna sammanblandas och gränserna suddas ut".

Jag fattar inte hur man kan misstolka detta som fientlighet mot poliser eller ens avoghet mot och svårighet att samarbeta med poliser. Det är ju lika självklart att dra yrkesgränser här som att man inte blandar ihop plåtslagarens roll med elektrikers i byggfacket. Man betecknas inte som fientlig mot plåtslagarna om man säger att elektrikererna har *sina* speciella uppgifter, och man är inte elektrikerfientlig om man säger att det finns jobb som bara plåtslagare är kvalificerade att utföra och har utbildning för att utföra.

Jag har under många år som tjänsteläkare i Stockholms stads barnavårdsnämnd haft mängder av fall – säkerligen varje vecka – som samtidigt varit aktuella hos polisen, och jag kan inte minnas att det någon gång har varit konflikter, i varje fall inte konflikter att tala om. Tvärtom har samarbetet i regel varit utmärkt, främst kanske av det skälet att yrkesrollerna varit givna och ömsesidigt respekterade.

Jag skulle kunna ange många exempel på detta, men jag skall nöja mig med ett. En nödvändig förutsättning för att socialarbetare, läkare, psykologer och andra funktionärer inom socialvården skall kunna vinna och behålla sina klienters förtroende är att de kan skilja mellan sådant som berättas i förtroende och sådant som får och bör rapporteras. För läkarna är detta som bekant en okränkbar del av yrkesetikern, men motsvarande gäller, om än inte fastslaget med samma giltighet för alla yrkesgrupper, även för andra som arbetar inom socialvården. För polisen däremot gällde till 1948, då allmänna polisinstruktionen första gången utfärdades, en ovillkorlig skyldighet att rapportera överträdelse av gällande lagar och författningar eller – som det hette – "allt varom han i tjänsten får kännedom av beskaffenhet att föranleda åtal". Denna rapportering även av rena bagatellförseelser skapade naturligtvis dåliga relationer mellan polisen och allmänheten, och det var främst av denna anledning som den ovillkorliga rapportskyldigheten mjukades upp. Men genom sin funktion och på grund av sina instruktioner är en polisman fortfarande mera bunden än en socialarbetare i detta hänseende.

Vi har här hört talas om brottsstatistiken, och det är väl inget tvivel

Fredagen den
1 juni 1973*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

om att man har ett fördubblat antal kriminalregisterbrott under en tioårsperiod. Jag skall inte gå in på orsakerna till detta, men i viss mån är det fråga om skenbara fenomen. På den tiden då en stor del av svenska folket var bosatt på landsbygden förekom brott som aldrig anmäldes, medan brott av samma slag nu alltid blir anmälda.

Tyvärer har jag inte fått fram de statistiska uppgifterna i tid till denna debatt – allting tycks vara stängt i dag – men jag undrar t. ex. vilken roll försäkringarna spelar i statistiken. År 1950, när vi började få litet brottsstatistik, hade de flesta människor inga försäkringar. De hade t. ex. ingen bil. Och om man blev av med något var det ingen idé att anmäla det – det hade man ingenting för. Nu är det annorlunda. Jag har själv bidragit till den statistiken, t. ex. när jag blev av med en bilradio i en bil och senare när också bilen stals från mig. Jag är övertygad om att alla som har försäkringar – och numera har alla praktiskt taget allting försäkrat – också anmäler brotten, och då får vi en helt annan statistik. Detta säger jag utan att ha vetenskapliga fakta. Jag nämner det bara som en av många orsaker till att brottsstatistiken gått i höjden.

Vilken betydelse har t. ex. varuhusstölderna, och vilken betydelse har varuhusdetektiverna? Det förekom säkert lika mycket snatterier i affärerna förr i tiden, när man inte hade några detektiver, men nu upptäckts tillgreppen och rapporteras, och många snabbare blir dömda. Detta är bara ett par exempel.

Jag nämnde tidigare den ovillkorliga rapportskyldigheten. Den tillämpades på sådana platser där en polis hade överordnade och där han därför riskerade en prickning eller att bli suspenderad eller rent av avskedad, om han inte rapporterade ett brott. Men i de delar av landet där en fjärdingsman eller en enda polisman skötte ordningen blev det inte så många rapporter skrivna. Den där ensamme polisen ville stå på god fot med alla och hade hjärta för de flesta, och följljaktligen kom många brott aldrig in i statistiken. På något avstånd från mitt barndomshem i min värmländska hemtrakt hände det t. ex. att landsfiskalen fick rapport om att brännvin brändes i en by. Brottet är preskriberat nu, herr Ernulf, det skedde för 30–40 år sedan. Då väntade denne landsfiskal till dess att det kom någon från den där byn ner till hans trakter. Då sade han: "Jag har hört sägas att någon där uppe gör brännvin. Det är väl inte sant, men jag kanske får fara dit i morgon och se mig omkring." När han så kom upp till den där byn var naturligtvis allting städat och snyggt, och då blev det ingenting om det i kriminalstatistiken. Jag nämner detta bara som en förklaring till den statistik vi har nu och den vi hade då. Men naturligtvis är det långt ifrån hela förklaringen.

Men det är märkligt – och det har påpekats från flera håll, inte här men i pressen – att brottskommissionen tillkom och dess panikartade brådskas utspelades vid en tidpunkt då vi för första gången på 20 år noterade en vikande kriminalregisterstatistik - 1972 års sammanlagda siffror som var lägre än 1971 års. Vissa brott hade då minskat med 20 procent. Fru Kristensson nämnde här att fordonsstölderna i Stockholm hade gått ner med 33 procent på ett år, om jag hörde rätt, och andra rapporterade brott hade gått ner med ungefär lika mycket. Hon tillskrev det ett ökat antal poliser. Men vad spelar rattlåset för roll i det

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

sammanhanget, fru Kristensson? För några år sedan hade ytterligt få bilar rattlös, men nu har alla nya bilar sådant lås. Det är naturligtvis förfärligt mycket svårare att knycka en bil nu än när man inte hade några rattlös. Detta som ett exempel i marginalen.

Ett ständigt och vanligen berättigat klagomål från polisens sida, särskilt i storstäderna, har varit att man haft en så hård arbetsbelastning med förhållandevis banala förseelser att man inte kunnat ägna tillräcklig tid åt den grövre kriminaliteten. Genom att så stark tonvikt nu lagts på frågan om "allmän ordning" kan man befara att det blir de mindre förseelserna som tar det mesta av tiden i fortsättningen också och att resultatet inte blir den effektivisering av kampen mot den verkligt allvarliga brottsligheten som har ställts i utsikt med de många nya tjänsterna.

Lagen om tillfälligt omhändertagande kommer förstås -- om den över huvud taget blir tillämpad -- att ytterligare öka arbetsbelastningen på polisen. Jag har inte lyckats finna några motiv för denna lag, i varje fall inga trovärdiga motiv. Polisinstruktionen ger polisen de befogenheter som behövs för att upprätthålla allmän ordning och för att göra de tillfälliga omhändertaganden som krävs för detta. Polisinstruktionen kunde ha kompletterats med det stycke som nu ingår som 2 § i det nya lagförslaget, befogenheten att ta hand om barn under 15 år under riskabla förhållanden. Och den kunde kanske ha preciserats och kompletterats på ytterligare ett par punkter.

Den omstridda 3 § i lagförslaget svarar praktiskt taget ordagrant mot 17 § i polisinstruktionen och lyder:

"Den som genom sitt uppträdande stör allmän ordning eller utgör omedelbar fara för denna skall omhändertagas av polisman, om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen. Sådant omhändertagande skall ske även när det fordras för att avvärja straffbelagd gärning."

Det ödesdiga med den nya lagen är att ett omhändertagande enligt denna 3 § skall utgöra motiveringen för en utredning om personliga förhållanden. Det är 6 § som handlar om utredningen, och vid en yttlig granskning verkar det inte särskilt oroande att "avsikten med utredningen skall vara att utröna, om den omhändertagne är i trängande behov av hjälp eller stöd från samhällets sida".

Men vad innebär ett uppträdande som "stör allmän ordning eller utgör omedelbar fara för denna"? Skall detta vara anledning nog att sätta i gång en utredning? Vi vet att många beteenden som i andra länder med andra kulturmönster betraktas som enbart normala yttringar av glädje, sorg, irritation osv., kan vara i hög grad opassande och därmed störande för allmän ordning om de kommer till uttryck på en offentlig plats eller på ett kollektivt trafikmedel i Sverige. För ett par år sedan greps och bötfälldes en ung man i en mindre, sydsvensk stad för att han -- som det hette i tingsrättens domskäl -- "högljutt skrattande slog sig på knäna" på stadens torg.

Bortsett från böterna för den skrattande unge mannen stannar skadan i ett sådant fall vid att ytterligare en massa människor skrattar och eventuellt slår sig på knäna åt den löjligen situation som tingsrätten försatt sig i.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Men i andra fall blir den aktuella lagen en mycket allvarlig angelägenhet:

1. Den ger polisen befogenheter att mer eller mindre godtyckligt ingripa mot den som på något sätt avviker från det vanliga.

2. Den ger konsekvenser för den man ingriper mot.

Man antecknar vem han är, var han bor, var han arbetar. Man utreder om han är efterspanad för brott men också om han har skyddstillsyn, är försöksutskrivnen från mentalsjukhus, är villkorligt frigiven. Vad detta kan innebära för den som råkar ut för det och som inte har helt klara papper är lätt att förstå. Utlänningar blir förstas en särskilt utsatt grupp. De blir antecknade, de kan riskera utvisning, de kan riskera att en ansökan om medborgarskap blir lagd åt sidan.

Att ha omhändertagits enligt lagens 3 § är ett tecken på att man på något sätt inte har skött sig – det blir ett misskötsamhetskriterium, hur godtyckligt och obefogat detta omhändertagande än har varit. Det är fria fantasier och komplett okunnighet om det levande livets realiteter att påstå något annat. Vi har i motionen sagt att om inte ingripandet och utredningen omedelbart föranleder någon åtgärd, så blir det en prickning som finns noterad till nästa gång något inträffar. Utskottet bestrider detta på s. 23 med en mångordighet som bara bekräftar våra farhågor. Det upprättas ett s. k. arrestantblad, säger utskottet, men "denna handling är inte avsedd att utnyttjas för registerändamål". Nu råkar jag känna till att man redan med gällande bestämmelser använder den här typen av "arrestantblad" för att bedöma exempelvis körkortsärenden i en av våra största städer. Och det blir naturligtvis en stor frestelse att mata in alla dessa s. k. arrestantblad i det centrala datamaskineriet här i landet.

Lagen om tillfälligt omhändertagande kommer – liksom så mycket annat av vår lagstiftning – att drabba dem som redan har det besvärligt. Den är riktad mot de avvikande och underprivilegerade, och den kan naturligtvis också användas för politiska syften -- man behöver bara läsa 3 § uppmärksamt för att inse dess användbarhet.

I en skrivelse den 14 maj, undertecknad av Sveriges socionomförbund, Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, Föreningen Sveriges socialchefer, Sällskapet Länkarnas riksförbund, Riksförbundet för miljöterapi och Riksförbundet för social och mental hälsa, underkastas propositionen 115 en hård och detaljerad kritik, där det bl. a. uttrycks farhågor för att de föreslagna åtgärderna kan leda till en förändrad praxis inom polisverksamhet och kommunal socialvård. Jag vill här särskilt citera följande stycke:

"Vi har djup förståelse för att polisens arbetsbelastning kan motivera personalökningar, liksom i och för sig också andra tjänstemannakategoriernas arbetsbelastning kan göra. Men låt oss erinra om att denna högst avsevärda förstärkning av polisväsendet kommer att genomföras samtidigt som en hård skatteöverenskommelse drabbar socialvården i flertalet av landets kommuner och samtidigt som vissa typer av sociala problem, t. ex. behov av ekonomisk hjälp, kraftigt ökar. På många håll ute i kommunerna omöjliggöres nu utvecklingsarbete, som gäller bärkraftiga alternativ för att behandla sociala avvikelser, på grund av kraftigt

Fredagen den
1 juni 1973

-----
*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

minskade resurser.”

En effektiv öppen kriminalvård förutsätter att primärkommunerna på ett helt annat sätt än hittills tar ansvaret för individerna och att detta ansvar inte upphör när anstaltsvistelser förekommer. Det är tvärtom då som primärkommunernas personal borde intensifiera sitt arbete, hålla kontakt med de intagna och se till att de hade arbete, bostad och också en del umgängesvänner när de kommer ut.

En reformerad kriminalvård och förebyggande vård förutsätter forskning, men alla som sysslar med dessa saker vet hur ynkligt litet pengar denna forskning får. Vi behöver bara titta på tabellen över detta, som jag vill minnas finns i propositionen.

En brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet, som verkligen gör skäl för namnet, förutsätter också att samhället i stort fungerar. En primär förutsättning är att alla, inte enbart de unga och välutbildade och i alla avseenden prickfria och perfekta, kan få ett stimulerande arbete eller ett arbete över huvud taget. Men under sådana förhållanden som nu när 128 000 går arbetslösa, 109 000 är dolt arbetslösa, 97 000 är partiellt arbetslösa, 34 000 går i beredskapsarbete, 49 000 är på omskolning, 26 000 arbetar i skyddade verkstäder och ytterligare kanske en halv miljon på det ena eller andra sättet går i oro för att mista jobbet är det tragiskt att bevittna hur uppmärksamheten och en massa pengar inriktas på att förstärka den repressiva apparaten i stället för att inrikta alla krafter på den nödvändiga förändringen av det svenska samhället.

Det var, fru talman, genom arbete som våra urtida apliknande förfäder utvecklades till människor. Och arbetet spelar en avgörande roll också för den enskilda individens utveckling. Men hur kan man begära medborgerlig entusiasm och respekt för lag och ordning av alla dem som inte ens har fått en så elementär rättighet som rätten till arbete tillgodosedd?

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Fru talman! I samband med att herr Takman nämnde mitt namn yttrade han att man måste dra någon lärdom av de effekter man sett av narkotikamissbruket. Mitt genmäle vill först och främst ta den formen, att jag helhjärtat instämmer i detta.

Vad jag försökte förklara i mitt inlägg var att de erfarenheter jag gjort under en del års arbete inom kriminalvården i frihet med många narkotikamissbrukare har lett fram till att jag har övergivit den ganska markerade frivilliglinje jag tidigare följde. Jag har nu en mer nyanserad uppfattning, nämligen att vi i första hand bör satsa på frivillighet. Men när inte de narkotikamissbrukande, särskilt ungdomar, inser sin situation, är det mera humant att ta hand om dem mot deras vilja än att låta dem gå mot sin undergång. Jag hoppas att herr Takmans yttrande inte var riktat däremot.

Vad sedan gäller frågan om värdet av raseriutbrott i enstaka fall var ju herr Takmans yttrande riktat mot honom själv, varför jag överlåter den frågan till en mera intern diskussion mellan honom och hans samvete.

Sedan vill jag säga att mycket av vad herr Takman yttrade var synnerligen intressant. Statistiken skall jag inte gå in på – vi vet att den är bristfällig. Om den ger för hög tillväxttakt för brottsligheten eller för

låg vet vi inte, men vi vet att brottsligheten ökar på ett oroväckande sätt, och vi vet framför allt att våldsbrotten ökar och blir alltmera brutala i sina former. Det är oroväckande nog, tycker jag.

Vad är meningen, undrade herr Takman, med lagen om tillfälligt omhändertagande? Det finns ju redan motsvarande regler i polisinstruktionen. Ja, meningen är väl just att överföra sådana viktiga regler från en instruktion till en lag och på det sättet dels göra polisens befogenheter klarare avgränsade genom tidsbestämningen, dels öka rättssäkerheten genom att dessa regler får lagens form och alltså bara kan ändras med riksdagens medgivande.

Det glädde mig naturligtvis när herr Takman sade att domstolarnas verksamhet hittills i huvudsak har mötts med tillit. Vi har två vpk-nämndemän i den domstol där jag arbetar, och de brukar inte ha några skiljaktiga meningar, utan samarbetet är mycket gott med dem liksom med alla andra nämndemän. Detta visar väl värdet av folklig medverkan i rättsskipningen. Det är nödvändigt för förtroendet, det vill jag gärna instämma i.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! När jag avslutade mitt förra anförande glömde jag yrka bifall till några reservationer. Det gör jag i stället nu. De är reservationen 1, som understryker behovet av en förnyad bearbetning av vissa kriminalproblem, reservationen 8 om avslag på förslaget till lag om tillfälligt omhändertagande, reservationen 11 om avslag på treårsplanen för utökning av polistjänsterna samt reservationerna 14, 15, 16, 18 och 21 beträffande resursfördelningen.

Till herr Ernulf vill jag säga att jag inte skulle ha behövt komma med dessa fragmentariska statistiska uppgifter, om brottskommissionen hade tagit åtminstone en vecka till på sig för att titta på statistiken. Det finns ingen sådan i betänkandet. Det är helt fantastiskt att man kan kalla sig brottskommission och föreslå vittgående, dyrbara åtgärder och inte komma med någon brottsstatistik! Man kommer bara med sitt vanliga tyckande som vilken amatör som helst. Vi skulle ha kunnat föra en helt annan debatt i dag, om vi hade haft en statistik samlad och presenterad på ett lättillgängligt sätt!

Tidsbegränsningen till sex timmar i lagförslaget om tillfälligt omhändertagande menar herr Ernulf är bra. Vi har i vår motion plockat fram uppgifter om hur länge de tillfälliga omhändertagandena nu varar. Av uppgifter från tio polisdistrikt, som refererats i propositionen, framgår att genomsnittstiden för sammanlagt 5 467 omhändertaganden enligt 17 § polisinstruktionen – motsvarigheten till 3 § i lagförslaget – som gäller den som stör ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna uppgick till 1 timme 50 minuter. Men efter vad jag hört har man på sina håll redan börjat praktisera sextimmarstiden, innan vi har fått den nya lagen, som jag hoppas att riksdagen i dag motsätter sig genom att bifalla reservationen 8.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Fru talman! Genomsnittstiden säger inte så mycket – en hel del omhändertaganden är mycket kortvariga. Men man kan räkna med en viss

förlängning av genomsnittstiden därför att det kommer till ett nytt moment: om det behövs en social utredning skall socialmyndigheterna göra den medan omhändertagandet består. Ett omhändertagande motiverat av att socialmyndigheterna skall undersöka eventuellt behov av stöd och hjälp till den omhändertagne tycker jag att även herr Takman skulle kunna godta.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag tror inte, herr Ernulf, att det har varit några större svårigheter med detta hittills. Jag vet inte om vederbörande polismyndigheter skulle ha fått någon prickning om de hållit kvar en person ett par timmar extra för en utredning. Jag har i varje fall gjort mängder av utredningar i polishuset under mina 20 år i Stockholms stads barnavårdsnämnd. Av sådana skäl har såvitt jag vet en person kunnat hållas kvar ett par timmar extra utan att vara anhållen och utan att några anmärkningar gjorts.

När genomsnittstiden är 1 timme 50 minuter betyder det att rätt många omhändertaganden säkerligen har varat några timmar medan andra har varat några minuter.

Vad som är otäckt med den nya lagen är att själva omhändertagandet blir ett misskötsamhetskriterium. Det registreras, det kommer att användas mot personen i fortsättningen. Vi har där ett klientel som har det svårt nog utan att dessutom bli belastat med sådana här utredningar och prickningar.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Fru talman! Efter de utförliga anföranden som har hållits här och de kommentarer som har gjorts till propositionen, utskottsbetänkandet och reservationerna kan jag fatta mig kort. Jag instämmer för övrigt i det anförande som herr Ernulf har hållit.

Först några kommentarer till reservationen 9.

I propositionen framläggs för riksdagens yttrande förslag till kungörelse om ändring i den allmänna ordningsstadgan samt förslag till kungörelse om ändring i förordningen med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m. Förslaget innebär att offentlig pornografisk föreställning kommer att jämföras med sådana offentliga tillställningar för vilkas anordnande krävs tillstånd av polismyndighet. Man utfärdar vissa föreskrifter för vad en sådan föreställning får innehålla. Vid en dylik föreställning får inte förekomma förråande sexuella eller sadistiska beteenden. Det sägs också ifrån att person under 18 år inte får medverka i pornografisk föreställning.

Genom förslaget – om det antas av riksdagen, vilket jag förutsätter – sätter man en yttersta gräns för vad som får förekomma vid föreställningar av detta slag. Enligt min mening är det värdefullt att så sker. Visserligen kan en inskränkning av det här slaget sägas stå i strid med grundtanken bakom 1970 års lagstiftning, nämligen att den enskilde i vidaste möjliga utsträckning själv bör få bestämma vilka föreställningar man vill ta del av och vilka aktiviteter man vill ägna sig åt. Men den inställningen kan inte tillämpas hur långt som helst. Ansvaret för medmänniskan, även för den svage, tvingar oss till vissa förbehåll och

inskränkningar. Det kan eljest gå så som Svante Nycander uttryckte det i en uppmärksammad tidningsartikel för en tid sedan: Den anpassade njuter sin frihet och de utstötta får betala den. Utan att gå djupare in i denna problematik, som vi enligt min mening har all anledning att fästa stor vikt vid, vill jag än en gång konstatera att det är av värde att vi nu får en yttersta gräns. När vi fattade beslutet 1970 förutsattes också att om det visade sig av behovet påkallat skulle man ta upp denna fråga på nytt och då är det fel att fastställa en sådan här yttersta gräns. Det är det som nu sker.

För egen del har jag, vilket bl. a. framgår av reservationen, velat gå ett steg längre än propositionen och utskottsmajoriteten och i enlighet med förslaget i motionen 1975 utvidga förbudet till att gälla även samlag vid för allmänheten öppna föreställningar. Ett sådant förbud skulle innebära ett skydd för utsatta människor. Det är vad det enligt min mening främst är frågan om. Jag vill således yrka bifall till reservationen 9.

En annan fråga som jag vill helt kort beröra är den som tas upp i utskottsbetänkandet under rubriken Kvarterspolisverksamhet m. m. Brottskommissionen uttalade rörande den polisiära övervakningstjänstens utformning att den preventiva uppgiften bäst fullgörs genom fotpatrullering och rekommenderar att sådan patrullering används i betydligt större utsträckning än för närvarande. Det är självklart en personell fråga, och hela den problematiken kommer in i detta sammanhang. Utskottet instämmer i de synpunkterna och vill därjämte framhålla att en ökad användning av fotpatrullering ger, förutom en starkt brottsförebyggande effekt, stora möjligheter till förbättringar i förhållandet mellan polisen och allmänheten. Det ger utrymme för värdefulla personliga kontakter mellan allmänhet och polis och möjlighet för polisen att få ökad kännedom om förhållandena i den del av ett distrikt där vederbörande tjänstgör. Det finns ett behov för polisen att bli bekant med människorna och förhållandena inom ett visst område. Det är av avgörande betydelse och utomordentligt värdefullt med tanke på det arbetsresultat man vill utvinna. Vi vet att förutsättningarna är väldigt olika t. ex. i storstad och på landsbygd. Därför är det omöjligt att utfärda generella föreskrifter om hur arbetet skall läggas upp, men det hindrar inte att man bör sträva efter – det vill jag starkt understryka – att finna former för polisens arbete som möjliggör en ökad kännedom om det område som vederbörande har att svara för.

Inom vissa polisdistrikt pågår försök med skall vi kalla dem ”ansvarsområden”, dvs. en polisman får särskilt ansvar för ett visst område. Dessa försök bör enligt min mening uppmuntras och byggas ut, och i den mån personaltillgången ger möjlighet därtill är det givetvis värdefullt om man kan lösa problemet med kvarterspolis.

Fru talman! Det förslag som här framläggs är enligt min mening – även om någon talare hävdar andra synpunkter – ett värdefullt komplement till den reform på kriminalvårdens område som vi beslöt för en tid sedan. Det är min bestämda förhoppning att den förstärkning av polisen och den förstärkning som kommer att ske inom socialvården, om vi nu följer utskottets förslag, skall verka brottsförebyggande och att det skall öka tryggheten i vårt samhälle.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Men självklart löser vi inte den stora problematik det här är fråga om enbart genom de åtgärder vi tidigare beslutat om och dem vi står i begrepp att besluta nu. Vi är alla medvetna om att orsakerna till brottsligheten är komplicerade och att arbetet med brottsförebyggandet och brottsbekämpandet måste föras på många fronter. Särskilt viktigt är givetvis det brottsförebyggande arbetet, och i det sammanhanget vill jag säga att vi hoppas mycket på det råd, som snart skall inleda sitt arbete — kanske har så redan skett. Vi kommer att följa detta råds arbete med utomordentligt stort intresse, och givetvis vill vi därvid medverka till ökade brottsförebyggande insatser. Sedan kan vi tillägga att vi vet alldeles för litet om brottslighetens orsaker och möjligheterna att förebygga den. Som jag gjort så många gånger förr vill jag understryka, att här behövs ytterligare forskning. Men det är också utomordentligt angeläget att, såsom sägs i det särskilda yttrande som är fogat till justitietskottets betänkande, uppmärksamma hemmens och skolans betydelse för att grundlägga värderingar och samlevnadsregler som positivt kan medverka till förebyggande av brott. Jag vill också framhålla, som sker i yttrandet, att den självklara utgångspunkten då måste vara den uppfattning om människovärdet och individernas ansvar för varandra som kristen livsåskådning och humanism representerar.

Fru talman! Jag instämde inledningsvis i herr Ernulfs anförande. Jag slutar med att instämma i hans yrkanden.

Fröken BERGEGREN (s):

Fru talman! Herr Westberg i Ljusdal är väl hitintills den ende talare som lyckats hålla sig inom ramen för den tid han hade utmätt åt sig. Jag är rädd, fru talman, att jag inte kommer att kunna följa detta goda exempel.

Det förefaller mig som om snabbutredningar av den typ som brottskommissionen utgör är av stort värde. Under hela den tid som utredningen pågår och fram till den dag då resultatet ligger på riksdagens bord i form av en proposition hålles frågan så aktuell, att de flesta människor vet vad saken gäller. Det gör att jag kan bespara mig besväret att utöver vad redan föregående talare har sagt redogöra för vad propositionen innehåller.

Rent allmänt kan man säga — därvidlag instämmer jag med herr Ernulf, och det är roligt att någon gång kunna göra det — att på det hela taget råder inte så stora meningsskiljaktigheter i det här ärendet, bortsett från att vänsterpartiet kommunisterna i reservationen 1 yrkar avslag på hela propositionen. I övrigt tycks vi alla vara ense om att det finns ett behov av en förstärkning av insatserna på det polisiära området för att effektivare sörja för ordning och säkerhet, för att förebygga brott och för att fullgöra de erforderliga spanings- och utredningsåtgärder som behövs i brottsbekämpande syfte.

Herr Takman, som har talat för vpk-motionen och vpk-reservationerna till detta betänkande, började med ett i mitt tycke ganska sympatiskt påpekande, att vi riksdagsmän som sitter här och väl betraktar oss som tämligen väletablerade kanske litet väl mycket moraliserar över de människor som har råkat komma på sned här i livet och gör sig skyldiga

till brott och asociala handlingar. Men han, liksom vpk-motionen och herr Måbrinks reservation, går litet vid sidan om vad det är fråga om. Jag kan förvisso hålla med om att det i stor utsträckning är på ett annat fält som vi måste tillgripa de stora åtgärderna om vi skall kunna komma till rätta med de djupare liggande orsakerna till kriminalitet och asocialitet. Men när herr Takman och reservanten anklagar brottskommissionen för att ensidigt prioritera den polisiära verksamheten på de sociala åtgärdernas bekostnad så skjuter han över målet. Han inser inte att det inte var brottskommissionens uppgift att lösa hela den vidsträckta problematik som kriminaliteten utgör, utan det var att söka finna snabba lösningar på ett akut problem som krävde snabba åtgärder.

Nu finns det också andra meningsskiljaktigheter när det gäller de mera allmänna resonemangen. Dessa avspeglas i två reservationer, bl. a. reservationen 2 i vilken man av för mig ganska obegripliga skäl inte kan gå med på utskottets skrivning på s. 14. Herr Ernulf påstod att det från vår sida var en skönmålning av den socialdemokratiska politiken. Jag skall med några siffror belysa vad som har skett sedan polisväsendet förstatligades år 1965. Under den tiden har sammanlagt 3 105 nya tjänster tillkommit inom polisväsendet, och av dessa utgör inte mindre än 2 893 tjänster inom den lokala polisorganisationen. Av dessa i sin tur är 2 238 polismannatjänster. Även om man tar i betraktande att alla dessa tjänster inte innebär ett nettoöverskott, eftersom arbetstidsförkortningen också medför ett bortfall av tjänster, så blir det i alla fall ett nettotillskott på ca 2 000 nya tjänster. Det är alltså en ganska kraftig förstärkning av vårt polisväsende sedan år 1965. Därför tycker jag att vi med all rätt säger att det som nu skall ske inte är så förfärligt uppseendeväckande utan att det är en uppföljning av den systematiska politik som regeringspartiet har drivit men att den aktuella situationen med en oro-väckande brottsutveckling, speciellt när det gäller våldsbrotten och annan grövre brottslighet, motiverar att man nu tar ett kraftigare tag. Dessutom föreligger kanske i år de litet gynnsammare ekonomiska betingelserna för att genomföra den här reformen.

Jag kan alltså inte finna någonting att anmärka på i denna utskottets skrivning och vill därför yrka avslag på reservationen 2 som är en borgerlig samlingsreservation.

I reservationen 3, som de moderata står bakom, tar man upp litet andra tankegångar. Där kommer ju de gamla moderata synpunkterna om det bristande normsystemet i samhället fram. Det intressanta med den reservationen är väl egentligen vad som inte står i den, för bortsett från pläderingen för en återgång till ett urgammalt normsystem, eller skall vi säga ett moderat normsystem, så utesluter man den passus som utskottsmajoriteten har fört in, där vi påpekar att vid sidan av de här rent polisiära förstärkningarna krävs det åtgärder på ett mycket vidare fält om man skall lösa problematiken. Men vi nöjer oss inte med denna allmänna förklaring, som ju också finns i reservationen, utan vi exemplifierar med att räkna upp en rad områden där man måste sätta in åtgärder om man verkligen skall nå effekt. Jag vet inte om det är medvetet som man i reservationen avstår från att ta upp de här mera konkreta problemen därför att man vet att skall man ta itu med dem så betyder det ganska

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottligheten
m. m.

avsevärda satsningar från samhällets sida.

Sedan skulle jag vilja säga att den här frånvaron av normer är väl ändå ganska överdriven. Vi vet ju att de människor som företer ett avvikande beteende i samhället, de som gör sig skyldiga till brott, i alla fall är en minoritet. De har kanske inte riktigt samma självklara motivering att solidarisera sig med samhällets normsystem därför att de alltid har levat på livets skuggsida och alltså inte har samma anledning att känna sig solidariska med oss andra. Men den övervägande delen av vårt folk accepterar ju utan vidare det rättssystem som vi har. Man accepterar tanken på att man skall leva ett rättskaffens liv, och man accepterar också tanken på att vi skall offra en god slant över skattsedlarna för att bekosta den omfattande verksamhet som krävs för att upprätthålla lag och ordning.

Jag tycker alltså att man här oerhört mycket skjuter över målet, och jag yrkar bifall till utskottets skrivning på denna punkt.

Sedan kommer vi till de mera konkreta yrkandena. Bl. a. behandlas av brottskommissionen frågorna om hur man genom en förenklad handläggning inom rättsväsendet skall kunna åstadkomma en förkortning av tiden mellan brottets begående fram till det att vederbörande ställs inför domstol. Detta har lett till att man i brottskommissionen har uttalat sympatier för en utredning rörande inrättande av jourdomstolar eller något liknande.

Vi har i utskottsmajoriteten ställt oss avvisande till den tanken av följande skäl. Det har ju under årens lopp gjorts en hel del för att förenkla det utredningsförfarande som äger rum när det gäller att lagföra brott. Man har också genomfört en rad reformer för att undvika att brott av mera bagatellartad karaktär förs fram till domstolsbehandling. Genom möjligheter till åtalseftergifter har en hel del sådant kunnat undvikas. Dessutom skall man ju försöka i möjligaste mån ge ungdomsmål förtur när det gäller domstolsförhandlingar.

Men det förefaller mig som om reservanterna här mera syftade till att åstadkomma någon ny form av en mera skall vi säga lättvindig justis, där man alltså inte skall behöva gå lika grundligt och samvetsgrant till väga som när det gäller vanliga brottmål. Det är med hänsyn härtill jag är betydligt oroad av just den här benämningen. Vad vi alla syftar till är ju att försöka nå fram till ett förenklat och ett snabbare utredningsförfarande, och då förefaller det mig som om flaskhalsarna skulle sitta just i de instanser där utredningsarbetet skall göras. Det behövs alltså förstärkning av låt oss säga barnavårdsnämndernas resurser och av andra utredande instansers resurser. Men att tänka sig ett något förenklat domstolsförfarande i stil med vad man under vissa betänkligheter har upplevt i andra länder, det tror jag vi skall akta oss för. Utskottsmajoriteten har också ställt sig avvisande till denna tanke. Jag tror att vi skall gå vidare i försöken att utreda möjligheterna till förenklingar så långt det är möjligt, men det får aldrig ske med eftersättande av den rättssäkerhet som alla människor, unga eller gamla, som ställs i en sådan här situation skall ha. Dessutom skall jag kanske tillägga att 1968 års brottmålsutredning för närvarande sysslar med denna problematik. Det finns således ingen anledning att nu begära ytterligare utredning i detta syfte.

I två andra reservationer, nr 5 och nr 6, tar man upp en fråga som hör till de gamla moderata och folkpartistiska älsklingstänkarna, nämligen att för ungdomsbrottslingar instifta ett speciellt straffsystem, som man kallat kortvarigt frihetsberövande. Jag är inte säker på att alla medlemmar av folkpartiet riktigt delar den uppfattning som har biträts av herrar Ernulf och Westberg i Ljusdal, men i alla händelser konstaterar jag att det mellan moderaterna och folkpartiet föreligger enighet om att uttrycka sin sympati för införande av ett speciellt sanktionssystem för unga lagbrytare. Det är alltså inte den gärning de begått utan deras ungdom som skall bestraffas.

Moderaterna är konsekventa och följer upp kravet i reservationen 6 med ett yrkande om utredning medan folkpartiet - jag skulle vilja säga sin vana trogen - nöjer sig med att uttala sin sympati. Herr Ernulf har vidareutvecklat vad han menar med denna sympatiska inställning. Han tänker sig t. ex. att en ung person, som har begått ett misshandelsbrott, i stället för att få skyddstillsyn och anstaltsbehandling skall tas in för kortvarig behandling under ett par tre veckoslut. Det verkar nog vara ganska betänkligt - ett återfall i gammalt vedergällningstänkande. Man skall göra det obehagligt för vederbörande och ta in honom för behandling. Det kan det faktiskt inte bli fråga om. Jag tror att med de möjligheter vi redan har enligt gällande lagar kan vi tillgodose alla nödvändiga behov av omhändertagande som föreligger, för att man skall kunna göra nödvändiga utredningar och för att man skall kunna skydda både den brottslige och allmänheten. Men att därutöver införa ett sanktionssystem som faktiskt inte är något annat än ett strafftänkande finner jag ganska avskräckande. Vi yrkar därför avslag på dessa reservationer.

I reservationen 7 behandlas en fråga som jag vet att fröken Mattson kommer att ta upp senare. Därför gör jag ingen annan kommentar till den än att jag finner utskottets motivering på denna punkt fullt tillfredsställande.

Frågan om de tillfälliga frihetsberövandena har vidare väckt starkt motstånd hos kommunisterna, och herr Takman har nu värtaligt utvecklat sin motvilja mot dem. Jag tror att man på denna punkt gör sig skyldig till stora felaktigheter. Herr Takman har ju inte lyssnat på den argumentation som vi förde i utskottet, och han må därför vara ursäktad, men reservationen från herr Måbrink visar ju att han över huvud taget inte tagit något intryck av de fakta som redovisades där. Jag vet också att fru Hjelm-Wallén kommer att vidare utveckla denna tanke, och eftersom hon som ledamot av brottskommissionen är bättre skickad till det än jag, skall jag inte närmare gå in på frågan. Jag skall bara säga att utmålningen av förslaget såsom skrämmande och oförenligt med rättssäkerheten är ett uttryck för en mycket underlig missuppfattning. Vi betonar mycket starkt - vilket också brottskommissionen har gjort - att ett frihetsberövande även om det är tillfälligt är en oerhört allvarlig sak och att rätten att göra omhändertaganden av detta slag därför också bör regleras i lag. Det blir alltså ett förstärkande av rättssäkerheten i stället för motsatsen.

I reservationen 9 behandlas frågan om åtgärder mot sexklubbar och poseringsateljéer. Låt mig här bara erinra om att syftet med de förslag

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

som framlagts i propositionen och av brottskommissionen är att komma till rätta med sådana företeelser som kan befaras ge upphov till kriminalitet och asocialitet eller som erfarenhetsmässigt gör det. De längre gående krav som ställs i moderatmotionen och i reservationen och som nu också underströks av herr Westberg i Ljusdal förefaller mig mera vara uttryck för avståndstagande från vad man på området finner vara moraliskt förkastligt eller anstötligt. Men oavsett vad man personligen har för uppfattning om den goda smaken förefaller det mig som om reservationsyrkandet faller utanför ramen för vad vi nu har att behandla, för nu gäller det ju i vad mån den här verksamheten har följder som från kriminalpolitisk synpunkt inte är önskvärda. Vi tycker att man kan avvakta effekten av de åtgärder som nu har föreslagits innan man går längre och gör flera avsteg från de principer som riksdagen förut har antagit om friheten för medborgarna att själva avgöra vad de vill vara med om och ta del av. Jag yrkar alltså avslag på den reservationen.

Sedan har vi de mera konkreta och handfasta tingen som rör planen för polisverksamheten och medelstillelningen. Det är naturligtvis konsekvent att man i moderatreservationen nr 10 begär flera poliser än vad som har föreslagits av majoriteten i brottskommissionen och i propositionen. Den moderata sparsamhetsivern brukar ju inte göra sig gällande när vi kommer in på de här områdena. Utskottsmajoriteten har funnit att den avvägning som nu har gjorts torde vara ganska realistisk. Herr Polstam har också i sitt sympatiska anförande förklarat att man inom polisen är ganska nöjd, och det borde man kanske vara med en så pass kraftig upprustning som det här är fråga om.

Jag vill också uttala min tillfredsställelse med att man nu har godtagit denna plan för tre år framåt för hur utbyggnaden av polisverksamheten skall ske. Det är alldeles riktigt ett tillmötesgående av moderata önskemål, och jag är glad över att vi har kommit fram till det beslutet, för det gör kanske att vi sedan får litet mera lugn och ro att ägna oss åt andra uppgifter i samhället i brottsförebyggande och sanerande syfte – uppgifter som vi inte kan lösa med sådana här snabba utredningar.

Man talar så mycket om ett nytänkande hos regeringen i det här sammanhanget. När vi i slutet av förra året behandlade motioner från moderata samlingspartiet och folkpartiet med yrkanden på mycket omfattande utredningar, där man i hela dess vidd skulle utreda den problematik som orsakar kriminalitet och asocialitet, motsatte vi oss de förslagen i utskottet och sade, att det borde vara betydligt effektivare att gå vidare på den väg som man hade slagit in på när man tillsatte kriminalvårdsberedningen och göra korta, snabba utredningar, som ledde fram till resultat på vissa begränsade områden, än att begrava hela problematiken i mastodontutredningar. Vi blev bönhörda snabbare än jag hade vågat hoppas och fick brottskommissionen i början av det här året. Den anammades ju med förtjusning av de övriga partierna, så man kan fråga sig var nytänkandet har ägt rum.

Herr Polstam har yrkat bifall till reservationen 12, som väl egentligen inte säger så värst mycket. Den innehåller ett självklart konstaterande, nämligen att de åtgärder som har vidtagits för att förstärka polisens resurser inte har varit fullt tillräckliga. Nej, varför skulle vi annars ha

tillsatt brottskommissionen, varför skulle vi annars ha fått denna proposition? Jag finner inte någon motivering för att göra ett speciellt uttalande om den saken.

Frågan om hur vi skall utnyttja våra polisiära resurser på bästa sätt är en sak som man kan diskutera ganska mycket. Här har pläderats för ökad fotpatrullering och för ett utbyggt system med kvarterspoliser i den mån resurserna räcker, och fru Kristensson har talat om en försöksverksamhet med ansvarsområden som riksdagen skulle beställa. Utskottet har för sin del funnit det angeläget att man prövar olika vägar att under rådande förhållanden på bästa sätt utnyttja resurserna, som väl alltid kommer att förbli knappa, eftersom vi aldrig kan tillgodose alla önskemål här i samhället. Då bör naturligtvis också idén med ansvarsområden prövas. Men det är väl inte riksdagens sak att beställa något sådant, utan de lokala polisledningarna får själva avgöra vilka former man vill använda för att på bästa sätt fylla den uppgift man har fått sig anvisad.

När det gäller medelsanvisningar har i konsekvens med sina tidigare yrkanden vänsterpartiet kommunisterna yrkat bifall till reservationerna 14, 15, 18 och 21, och moderaterna till reservationerna 17 och 20. Detta föranleder inte någon annan kommentar än att jag yrkar bifall till de av utskottsmajoriteten föreslagna medelsanvisningarna.

Så återstår reservationen 19, där fru Kristensson har anslutit sig till en tankegång som väl emanerar från rikspolisstyrelsen, att den särskilda polisstyrka som skall stationeras på Arlanda borde lyda under rikspolisstyrelsen och att man på sikt också borde förlägga all den personal som arbetar på de internationella flygplatserna under rikspolisstyrelsen. Utskottet har sagt – och vi har därvid stött oss på herr Polstams mycket sakkunniga plädering – att detta skulle innebära att man fick en helt ny uppfattning om de uppgifter som borde ligga direkt under rikspolisstyrelsen. Vi menar alltså att det är riktigare att följa vad departementschefen har föreslagit, nämligen att denna personal skall lyda under den lokala polisadministrationen, och jag frågar fru Kristensson: Vad är det egentligen för fel på Märsta?

Fru talman! I detta sammanhang har vi också att behandla socialutskottets betänkande nr 18 med de förslag som propositionen innehåller rörande vissa anslag till kommunerna för deras åtgärder för att bekämpa narkotikamissbruket och erbjuda den vård och behandling som narkotikamissbrukarna behöver. Jag har ingen erinran mot vad utskottet där har skrivit. Men jag kan inte uraktlåta att uttala min förvåning över det sätt varpå justitieutskottets ordförande fru Kristensson i sin reservation i brottskommissionen, i sin plädering i dag och i de motioner som hon står bakom har angripit våra socialarbetare och utslungat grava anklagelser mot dem och barnvårdsnämnderna och våra skolor för att icke på rätt sätt handha sina uppgifter. Det är organisationer som inte är företrädna här i riksdagen och som alltså inte har möjlighet att här gå i svaromål. En annan sak är de angrepp på regeringen som fru Kristensson har gjort – regeringen lär väl kunna svara för sig själv. Jag tycker ändå att vi här i riksdagen litet klarare borde skilja på vad som är vår uppgift, nämligen att vara lagstiftare, och annat. I den mån vi finner att de lagar vi stiftar inte fyller den funktion som vi har tänkt oss, får vi ändra lagarna. Men det

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

ankommer knappast på oss att mästra våra sociala myndigheter och andra administrativa organ för det sätt varpå de handhar sina uppgifter.

Om det till äventyrs skulle vara så att enstaka socialarbetare har begått misstag – och det är naturligtvis aldrig uteslutet – eller att någon barnavårdsnämnd inte fyller de krav som fru Kristensson anser vara riktiga, ankommer det på socialstyrelsen och i förekommande fall på JO att göra de anmärkningar och utredningar som behövs. Jag tycker inte att vi skall komma med fördömande uttalanden i den stil som fru Kristensson har anfört. Även om man i reservationen 2 till socialutskottets betänkande nr 18 försöker släta över det, så har faktiskt fru Kristensson här framställt ett krav på att riksdagen skall lägga sig i och undersöka hur enskilda tjänstemän och enskilda ledamöter i barnavårdsnämnderna handhar sina uppgifter. Det tycker jag är att gå längre än vad vi i riksdagen har befogenhet till.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till justitieutskottets förslag i dess helhet och alltså avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

I detta anförande instämde herr Larfors (s).

Fru andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Det var intressant att lyssna till justitieutskottets vice ordförande, när hon försökte bygga upp sin argumentering beträffande brottskommissionens förslag. För det första sade hon att vi nu står inför akuta problem som kräver snabba åtgärder. För det andra sade hon att det här förslaget bara fick ses som en uppföljning av den systematiska politik som regeringen fört. För det tredje gjorde hon gällande att det förslag vi nu behandlar innebär en kraftig upprustning av polisen. Som jag kunde fatta detta är det inte någon logisk linje som vice ordföranden företräder, och jag kan faktiskt förstå hennes svårigheter när det gäller logiken, för det måste ju vara svårt att försvara regeringens politik, så ryckig som den varit.

Men en uppgift som vice ordföranden kom med sätter jag ett frågetecken i kanten för. Hon sade att vi sedan polisväsendet förstärktes skulle ha fått en nettoförstärkning med 2 000 nya polismanstjänster, om jag förstod det rätt. Jag är inte i den situationen att jag nu kan vederlägga detta – jag har inte siffrorna tillgängliga – men det förvånar mig om nettoförstärkningen är så stor, då jag i varje fall vet att den förstärkning som vi fått under de tre senaste budgetåren inte innebär någon nettoförstärkning alls, eftersom den ätit upp av arbetstidsförkortning och andra regler beträffande övertidsuttag.

Det må emellertid vara hur som helst med det. I varje fall har vice ordföranden också medgett att här behövs en kraftig upprustning, och hon anser att 400 nya polismanstjänster per år skulle innebära en sådan kraftig upprustning. Jag vill då bara erinra om att ifall man jämför detta

tillskott på 400 nya polismanstjänster per år under tre år med ökningen under de tre senaste åren, så finner man att det inte är så stor skillnad. Ökningen har under de tre senaste åren genomsnittligt legat på 300 nya polismanstjänster per år, och nu är det alltså fråga om 400. Jag vet inte om man kan kalla det för en kraftig upprustning.

Vice ordföranden säger också att med tanke på den kända sparsamhet som moderata samlingspartiet i vanliga fall ådagalägger är det egendomligt att vi kommer med ett sådant här förslag om ökning när det gäller tjänsterna på polissidan. Jag tror faktiskt att vice ordföranden känner våra motiveringar. Det är ju, om man skall tala om pengar, värt att konstatera att kriminaliteten kostar det här landet stora summor, och vad man kan göra i form av brottsförebyggande åtgärder är i alla fall en sparsamhetsåtgärd.

Sedan skulle jag, innan tiden är slut, vilja säga till vice ordföranden att de krav på utredningar som vi från oppositionens sida framfört under så många år och som har avvisats av socialdemokraterna har vi nu fått bifallna i form av den här brottskommissionen men också i form av det centrala råd som skall tillsättas. Det kan man kanske kalla en sådan här mastodonthistoria som vice ordföranden talade om och som enligt hennes mening borde avvisas.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Fru talman! Till fröken Bergegren vill jag säga att om hennes beskrivning av reservationerna 4 och 5 vore riktig skulle inte jag heller rösta för dem.

Fröken Bergegren säger på tal om jourdomstolar – reservationen 4 – att hon inte vill ha någon ny form av lättvindigare domstolsförfarande som kan försämra rättssäkerheten. Nej, självfallet inte. En jourdomstol, som ju ger möjlighet att bedöma ett brott inom kortare tid efter det att det har begåtts, kan ju tvärtom ge förbättrad rättssäkerhet genom att vittnena har en klarare minnesbild av vad som hänt.

Dessutom säger fröken Bergegren att brottmålsutredningen sysslar med problematiken. Ja, riktigt korrekt är det väl inte, för utredningen har lagt fram ett begränsat förslag, och brottskommissionen vill ha en mera vidgad utredning. Men à la bonne heure – resultatet borde väl bli att vi väntar med ställningstagandet tills utredningen är färdig.

Efter att ha hört fröken Bergegrens inlägg tycker jag att hon lugnt skulle kunna rösta för reservationen 4. Jag instämmer alltså i hennes argumentering men inte i hennes slutsats.

Beträffande reservationen 5 har jag försökt förklara vad vi menar med vår ståndpunkt, att man inom frivårdens ram kan tänka sig en kombination av skyddstillsyn och kortvarigt frihetsberövande. Det andas inte någon sympati för särskilda sanktionssystem för unga lagöverträdare. Vi har från folkpartiets sida velat markera detta genom att inte rösta på reservationen 6, som just tar sikte på denna specialbehandling av unga lagöverträdare.

Herr POLSTAM (c) kort genmäle:

Fru talman! Fröken Bergegren kunde inte förstå varför vi som avgivit reservationen 12 hade reserverat oss. Då vill jag svara att det egentligen

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

bara är två ord vi har reserverat oss emot, nämligen "mycket kraftig" förstärkning. Det har skett en kontinuerlig förstärkning, men vi tycker inte att den har varit mycket kraftig.

Däremot har det skett en utomordentlig förstärkning av de tekniska resurserna, och det har vi också sagt i reservationen. Om det varit så att förstärkningarna hade varit mycket kraftiga, så ifrågasätter jag om brottskommissionen över huvud taget hade kommit till och att vi den vägen hade kommit fram till det förslag som här har lagts med 1 200 polistjänster och 450 kvalificerade biträden.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag har fortfarande en smula svårt att förstå reservationen 12, som herr Polstam har varit med om att avge. Jag tycker att över 3 000 nya tjänster under loppet av några år är en ganska kraftig förstärkning. Vi började med 14 051 tjänster 1965 och har under innevarande budgetår 17 156. Det är faktiskt en ganska kraftig förstärkning, även om den inte har varit tillräcklig. Om man ville vara elak skulle man kunna säga att det tydligen är på det sättet att om man vill förstärka polisväsendet, så ökar också kriminaliteten, men vi vet att det inte förhåller sig så. Det är den tilltagande kriminaliteten som gjort att vi nu tar ett extra krafttag. Det är rätt självklart.

Sedan sade fru Kristensson att hon inte hade tillgång till de statistiska uppgifterna, och då kan jag tala om att enligt en sammanställning som jag har här rörande personalökningarna inom polisväsendet under åren 1964/65 till 1972/73 har vi fått ett tillskott på sammanlagt 3 105 tjänster inom polisen. Det inkluderar alla sorters tjänster. Men då skall man ta hänsyn till det bortfall som skett genom arbetstidsförkortningen. Det rör sig för 1968 om ca 450 tjänster, för 1970 om ungefär 110 tjänster och för 1972 om cirka 600 tjänster. Drar vi ifrån dessa får vi kvar 1 945 tjänster, som alltså är rent netto. Då har jag ändå inte tagit med att det finns ett inte obetydligt antal extra tjänster för att fylla vakanser och ledigheter. Därför är det faktiskt en både kontinuerlig och kraftig förstärkning som har ägt rum.

Herr Polstam påpekade den kraftiga tekniska upprustning som har ägt rum, och den glömde jag att framhålla i mitt förra anförande. Den upprustningen är orsaken till att man har försökt att inte gå alltför brådstörtat fram. I polisverksamheten som i all annan verksamhet i samhället är personalresurserna dyrbara, och i den mån man kan kompensera dem med en teknisk rationalisering och med effektivare arbetsmetoder gör man det. Det är sunt ekonomiskt tänkande. Men det finns alltid en gräns för hur långt man kan driva rationaliseringen, och följden blir att man ibland får ta till kraftigare tag. Det har vi gjort denna gången.

Jag tror faktiskt jag kan stå för den åsikten att det har inte varit fråga om ryckighet från vårt partis sida i detta fall, utan vi har faktiskt haft en kontinuerlig uppbyggnad under en lång följd av år. Det har inte varit några fluktuationer upp och ner.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Andra kan kanske bättre än jag bedöma om regeringspartiet i detta hänseende fört en ryckig politik, eller om den varit

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

genomtänkt och konsekvent. Jag skall inte gå in på det. Anledningen till att jag ställde en fråga beträffande vice ordförandens uppgift om antalet tjänster var att hon började med att nämna att vi hade 2 238 polismanstjänster och sedan sade att vi netto fått en förstärkning med 2 000 tjänster. Men jag förstod efteråt att i siffran 2 000 ingick såväl polismanstjänster som övriga tjänster, och det förklarar missförståndet.

Jag skulle vilja replikera några andra påståenden som jag inte hann med i mitt tidigare inlägg.

Vice ordföranden sade att vårt förslag om kortvarigt frihetsberövande innebar ett återfall i vedergällningstänkande som hon inte ville vara med om. Jag är ledsen att säga att vice ordföranden och socialdemokraterna fortfarande missförstår den tanke som ligger bakom förslaget om det kortvariga frihetsberövandet. Vi som talar för det menar att det är ett humant förslag, eftersom det kan bidra till att hejda en brottsutveckling som annars ofelbart leder till fängelse. Det måste väl vara mera humant att ta hand om en ung människa några dagar och ge vederbörande en tankeställare, än att vänta tills fängelse blir det enda alternativet. Beträffande långvariga fängelsestraff tror jag att vice ordföranden och jag har samma uppfattning; det är verkligen ingenting positivt, ingenting som gagnar en människas utveckling. -- Det är denna tanke som ligger bakom förslaget. Min förhoppning är att utvecklingen i detta hänseende liksom i många andra hänseenden kommer att ge oss rätt.

När det gäller flygplatspolisen frågar vice ordföranden vad det är för fel på Märsta. Det är säkert inte något fel på Märsta; men att organisera Arlandapolisen till Märsta tror jag inte ger den effekt som brottskommissionen också tänkte sig, nämligen effektiva och samordnade insatser för att bevaka våra flygplatser med internationell trafik. Jag vidhåller uppfattningen att det är nödvändigt att se över organisationen.

I vår reservation om sexklubbar och poseringsateljéer har vi utvidgat brottskommissionens förslag; vi menar att offentliga samlag också bör vara förbjudna. Jag tycker inte för egen del att det är någon medborgerlig rättighet precis att få bevittna offentliga samlag. När man nu skall ändra lagen och dra upp en yttersta gräns, är det naturligt att i lagstiftningen ta in vad man anser bör vara förbjudet. Utskottsmajoriteten menar på denna punkt att man måste följa utvecklingen och att det kan hända att vi så småningom kommer att få ompröva denna fråga. Det ger en liten antydning om att också utskottets majoritet menar att det här inte är så bra som det borde vara.

Herr POLSTAM (c) kort genmäle:

Fru talman! När det gäller reservation 12 och frågan om det har skett en mycket kraftig upprustning och förstärkning av polisen, vill jag åberopa vad jag sade tidigare. Fröken Bergegren sade nu i sitt senaste anförande att det skett en ganska kraftig förstärkning men att den inte varit tillräcklig. I så fall står vi ganska nära varandra. Hade utskottet kommit fram till den skrivningen, hade reservationen aldrig kommit till.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag tycker att herr Polstams uppfattning och min ligger så nära varandra att reservation 12 aldrig hade behövt komma till.

Fredagen den
1 juni 1973

-----
*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Till fru Kristensson vill jag säga att jag inte tvivlar på att moderaterna menar väl med sitt förslag om kortvariga frihetsberövanden. Men jag fruktar att effekten av sådana frihetsberövanden inte skulle vara välgörande. De måste av dem som drabbas uppfattas – inte som välvillig behandling utan som rena repressalieåtgärder. Förslaget har stor likhet med gammaldags uppfostringsmetoder, då man låste in stygga barn i garderoben. Effekten uteblev säkerligen inte, men den blev inte den man hade önskat.

Man kan knappast tala om behandling när det gäller att låsa in folk ett par dagar. Det är en helt annan sak om man måste göra ett frihetsberövande för att hålla en människa borta från en farlig verksamhet eller måste ta till det med hänsyn till ett brott mycket allvarliga beskaffenhet. Vi har för inte länge sedan i utskottet – vid behandlingen av planen för vår kriminalvård – kommit överens om att ett frihetsberövande i sig inte är någon positiv åtgärd utan en nödfallsåtgärd som samhället måste ta till, dels för att skydda sig mot farliga brottslingar, dels för att bryta en kriminell verksamhet som man inte med andra medel lyckats stoppa. Men här vill man införa en drakonisk sanktion mot enbart unga människor, därför att de är unga. Det är det jag vänder mig emot.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 18 behandlas det avsnitt av propositionen 115 angående åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen som berör den sociala sidan av brottskommissionens förslag. Det här avsnittet gäller ökade statsbidrag till kommunerna för social jourverksamhet, vårdcentraler, behandlingshem och vård i enskilt hem för narkotikamissbrukare samt medel för nya behandlingsformer för narkotikamissbrukare. Förslagen om de ökade statsbidragen biträds av utskottet, och i det avseendet råder alltså inte delade meningar.

Till utskottsbetänkandet är emellertid fogade två reservationer av herr Carlshamre och mig. De är föranledda av en motion från moderata samlingspartiet, där det har tagits upp några frågor som har nära samband med propositionens förslag. Bl. a. har frågan om tvångsvård eller frivillig vård för narkomaner tagits upp. I motionen nr 1975 år 1973 heter det att samhället skall ha "en klart uttalad vårdskyldighet gentemot narkotikamissbrukare som saknar sjukdomsinsikt" – och det gör väl de flesta narkotikamissbrukare. Vidare begärs en systematisk utredning av behandlingsresultaten.

Vi har följt upp det yrkandet i reservationen 1. Barnavårdslagen och lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård ger möjlighet till tvångsingripanden inom en viss bestämd ram, men vi anser att nuvarande möjligheter inte räcker utan att i barnavårdslagen snarast bör inskrivas en klart preciserad vårdskyldighet för samhället gentemot narkomanerna. Även när det gäller vuxna narkomaner bör enligt vår mening samhällets vårdskyldighet klart slås fast, och förslag i dessa hänseenden bör snarast föreläggas riksdagen.

Med vårdskyldighet menar vi då precis det som ligger i själva ordet, nämligen samhällets skyldighet att ta hand om och ge narkomanerna den

Fredagen den
1 juni 1973-----
*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

vård de behöver. Jag vill understryka det fru Kristensson sade om att det behövs entydiga riktlinjer för hur man skall ta hand om narkomaner. Visserligen behandlar socialutredningen även frågan om avvägningen mellan frihet och tvång på detta område – och kanske rent av kommer att lägga fram förslag i den riktning vi förordar – men de förslag som socialutredningen kommer att lägga fram kan inte leda till lagstiftning förrän om flera år, och vi kan inte acceptera att avstå från en effektivare lagstiftning och bara skjuta frågan på framtiden allt medan narkomaner går under därför att ingen tar hand om dem.

Förra året uttalade riksdagen på förslag av socialutskottet att ett ingripande på ett förhållandevis tidigt stadium med stöd av barnavårdslagen kan vara det enda alternativet till fortsatt narkotikamissbruk och kriminalitet från den unges sida. Eftersom det inte kunnat konstateras någon påvisbar ändring i fråga om barnavårdsnämndernas praxis i det här avseendet sedan uttalandet gjordes anser vi vårt förslag så mycket mer motiverat.

På s. 4 i socialutskottets betänkande skriver utskottsmajoriteten att nuvarande lagstiftning ger möjlighet till de tvångsingripanden som behövs. Jag tycker att det uttalandet är något märkligt. Det kan väl inte tolkas på annat sätt än att utskottsmajoriteten anser att allt är väl på detta område, att alla som behöver vård också får vård. Men det är helt uppenbart för den som vill se problemen att så inte är fallet. Många skulle behöva tas om hand för avgiftning, men endast ett fåtal blir omhändertagna för vård. De övriga går kvar i sitt beroende och fortsätter att sprida knarksmittan till andra. På det sättet ökar antalet narkotikaberoende personer i samhället i stället för att minska, som det säkert skulle göra, om man såg till att alla som behöver vård också får det och blir skyldiga att underkasta sig behandlingen.

När det gäller vissa smittosamma sjukdomar försöker man så långt möjligt att skydda andra människor genom att isolera smittobäraren, så att inte sjukdomen skall spridas. Jag tror att vi i viss mån måste se på narkomanin på samma sätt. Användningen av narkotika kan blossa upp kraftigt lokalt inom ett område, beroende på att någon eller några har börjat använda narkotika och sedan lockat andra in i samma beroende. Vi vet nu att det är så, och då skall vi inte tveka att göra allt som kan göras för att dämna upp narkotikaströmmen så tidigt som möjligt och så effektivt som möjligt. Den vårdskyldighet som vi förordar kommer naturligtvis att ställa högre krav på vårdresurserna än för närvarande för att kunna fungera effektivt, och det kostar naturligtvis en del pengar, åtminstone i inledningsskedet. Men mot detta står alla de kostnader som samhället får, om vi inte tar itu med narkomanin på allvar.

Jag behöver bara nämna att narkotikabrottsligheten enligt gjorda undersökningar har ansetts svara för ungefär hälften av all brottslighet. Det är inga småpengar som *det* kostar, förutom allt personligt lidande som det förorsakar!

Vi har i reservationen även pekat på nödvändigheten av att socialstyrelsen gör en kontinuerlig uppföljning och utvärdering av behandlingsresultaten inom olika former av narkomanvård. Detta är nödvändigt därför att narkotikavård bedrivs på många olika sätt och därför att det

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

ofta råder osäkerhet om vilka former som är de bästa. Vidare hoppas vi att det senast i samband med behandlingen av socialutredningens förslag skall visa sig möjligt att åstadkomma likartade lagregler för nykterhetsvård och narkomanvård.

I den andra reservationen har vi begärt att socialstyrelsen ges i uppdrag att skyndsamt utreda huruvida barnavårdsnämndernas verksamhet står i överensstämmelse med intentionerna i barnavårdslagen. Bakgrunden är de missförhållanden som påtalas i brottskommissionens betänkande och som också tas upp i moderata samlingspartiets motion. Brottskommissionens majoritet skriver i sitt betänkande bl. a.: "Kommunala ungdomslokaler, där öldrickande, sniff och haschrökning inte bara tillåts, utan i vissa fall underlättas är enligt kommissionens mening helt oacceptabelt." Reservanten i brottskommissionen fru Kristensson skriver bl. a. följande: "Det finns i detta sammanhang anledning att fästa uppmärksamheten på de allvarliga missförhållanden som föreligger på vissa håll i landet speciellt när det gäller barnavårdsnämndernas sätt att arbeta. — — — Många socialarbetare ägnar huvuddelen av sin arbetstid åt att bland klientelet underblåsa mer eller mindre revolutionära aktiviteter. I vissa av barnavårdsnämndens lokaler har särskilda rum s. k. flumrum avdelats för haschrökande ungdomar, vilket är något som barnavårdsnämnden inte är omedveten om, men som inte föranleder någon barnavårdsnämndens åtgärd."

Från både majoritetens och reservantens sida har alltså i brottskommissionens betänkande allvarlig kritik — enligt min mening — riktats mot vissa kommunala ungdomslokaler. Vi reservanter anser att kritiken måste tas på allvar. Det får inte bli så, att kommunala ungdomslokaler som står under barnavårdsnämndernas förvaltning och tillsyn får utvecklas till några spridningshärdar för narkotikabruk. Varje tillstymmelse till någonting sådant måste motarbetas.

I justitieombudsmännens ämbetsberättelse i år redovisas på s. 202 och följande ett ärende som blottar något av problemets storlek och behovet av de åtgärder som vi begär i reservationerna. Där sägs:

"Vid en av JO Lundvik i januari 1971 företagen inspektion av länsstyrelsen i Stockholms län upptogs från länsstyrelsens sida till diskussion vad som kunde göras åt ungdomsproblemen i Stockholm och då framför allt i cityområdet. Enligt länsstyrelsens tjänstemän hade en oroande utveckling ägt rum ifråga om ökat missbruk bland ungdomen av narkotika och mellanöl."

Under den utredning som följde framkom bl. a. att barnavårdsnämnden ansåg sig ha små möjligheter att förhindra att omhändertagna ungdomar återvände till sin tidigare miljö. Man sade sig också veta att ett stort antal av de ungdomar som vistades i kommunen under ogynnsamma förhållanden och med allvarliga problem utgjordes av sådana som avvikit eller permitterats från landstingets institutioner eller från ungdomsvårds-skolor.

Från åklagarmyndigheten anfördes att fall förekom då omhändertagna som vägrat vistas på ungdomshem eller avvikit därifrån återvänt till "träsket" utan att detta medfört någon åtgärd från barnavårdens sida förrän häktning begärts.

Fredagen den
1 juni 1973*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Polismästaren sade bl. a. att det hänt att kriminella ungdomar som intagits på barnhem kunnat fortsätta sin brottsliga verksamhet, dock med den skillnaden att denna förlagts till en senare tidpunkt på dygnet och att brotten fått en grövre karaktär än tidigare. Som ett exempel anfördes att en yngling tillsammans med några kamrater gjort lägenhetsinbrott under sin vistelse på barnhem. De hade därvid varit beväpnade och stulit för mycket stora belopp. Barnavårdsnämnden hade kontinuerligt underrättats om brotten allteftersom dessa uppdagades. Men nämnden ingrep ändå inte på ett tidigt stadium.

Vid ärendets prövning anförde JO bl. a. att samtliga i målet hörda myndigheter förklarat den nuvarande institutionsvården föga effektiv, eftersom den intagne ofta permitterats eller har möjlighet att rymma efter mycket kort tid. Det hade även anförts att vårdtiderna är för korta för att kunna ha någon effekt och att det tycks vara svårt att finna lämpliga former för samarbetet mellan barnavårdsnämnd och polis.

JO anser att tvångsåtgärder bör tillgripas när så är erforderligt, exempelvis för att bryta pågående narkotikamissbruk eller fortgående brottslighet, och att tvångsingripanden måste resultera i en vård som leder till förbättring.

JO anser vidare i sitt yttrande att de problem som berörts i ärendet ej hänför sig till barnavårdsnämndens handläggning av något enstaka särskilt ärende utan rör frågan om hur samhällets barna- och ungdomsvård över huvud taget bör utformas och att detta är en fråga som skall övervägas i *första* hand av dem som har att lagstifta på området och därvid ange riktlinjerna för hur vården skall utformas samt i *andra* hand av de myndigheter och organ som skall ombesörja vården.

Jag har här redogjort för något av det väsentligaste som sägs i detta ärende i justitieombudsmännens ämbetsberättelse. Det visar, som jag ser det, klart behovet av att socialstyrelsen ges i uppdrag att snabbt utreda om barnavårdsnämndernas verksamhet står i överensstämmelse med intentionerna i barnavårdslagen. Resultatet av en sådan snabb översyn kan ligga till grund för nya råd och anvisningar från socialstyrelsen. Det kan också visa på behovet av förslag till ändrad lagstiftning i avvaktan på att socialutredningens omfattande arbete kan ligga till grund för en annan lagstiftning.

Vi kan inte bara skjuta problemen ifrån oss. Vi måste ta itu med dem och försöka göra det bästa som kan göras. Vi måste, som fru Kristensson sade tidigare, ta ansvar. Det är därför moderata samlingspartiet motionerat och det är därför herr Carlshamre och jag reserverat oss till förmån för motionens yrkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 till socialutskottets betänkande nr 18.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Som sägs i propositionen 115, som vi nu behandlar, har brottskommissionens huvuduppgift inte varit att föreslå åtgärder på det

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

sociala fältet. Kommissionen har emellertid lagt fram förslag om det som tidigare i olika sammanhang har diskuterats i riksdagen, nämligen förbättringar och förstärkningar av vissa statsbidrag, främst då för vård av narkotikamissbrukare.

Socialutskottet och även riksdagen framhöll i samband med behandlingen av socialhuvudtiteln tidigare i år att en översyn av bidragsbestäm- melserna på narkomanvårdsområdet var motiverad. Man ville dock avvakta brottskommissionen. I den proposition vi nu behandlar föreslås också sådana förändringar när det gäller statsbidragsformerna för narkomanvården.

Herr Takman sade tidigare i dag att brottskommissionens förslag tagits emot med osedvanlig upprördhet, främst då från dem som sysslar med socialt arbete. Jag kan i mycket dela de värderingar och synpunkter på problemen som herr Takman här gav till känna. Men att ta de justeringar som görs i denna proposition till intäkt för att detta är allt man anser behövs på det sociala området för att klara ut problemen är ju helt felaktigt. Socialutredningen har till uppgift att behandla den kommunala socialvårdens omfattande uppgifter och dess principiella inriktning. Vi får senare i år ett principbetänkande från socialutredningen. Vi kommer alltså att få anledning att längre fram diskutera vidare åtgärder på det sociala fältet.

Socialvården är en kommunal angelägenhet, medan polisväsendet är en statlig angelägenhet. Vad vi kanske kan beklaga är att inte dessa förslag, alltså brottskommissionens förslag som vi nu behandlar och socialutred- ningens förslag, kommit samtidigt så att vi fått en diskussion om dessa frågor.

Till socialutskottets betänkande nr 18 har fogats två moderata reservationer. Reservationen 1, som flera talare här varit inne på, gäller samhällets vårdskyldighet och utvärderingen av behandlingsresultaten inom narkomanvården. I reservationen krävs att i barnvårdslagen skall bli inskriven "en klart preciserad vårdskyldighet gentemot narkomaner- na". Såväl moderatreservationen i brottskommissionen som moderat- motionen och moderatreservationen i utskottet talar om vårdskyldighet utan att närmare ange vad det gäller eller hur det skall praktiskt genomföras.

Jag har med intresse lyssnat till alla de inlägg i dag som kanske på den punkten skulle kunnat bli litet mer klarläggande. Herr Åkerlind kunde endast presentera följande: "Vi menar det som ligger i ordet." Det gav mig inte någon mera upplysning om hur detta skall praktiseras. Jag har inte heller av fru Kristensson eller av herr Ernulf, som instämt i denna reservation, fått klart för mig vad det är man syftar till.

Riksdagen har vid upprepade tillfällen framhållit att grundlinjen i detta arbete måste vara frivilliglinjen, men att enighet råder om att man inte helt kan avstå från möjligheterna till tvång inom narkomanvården. Man har vidare påpekat att socialutredningen kommer att redovisa en avvägning mellan frihet och tvång på socialvårdens område. Samhället har en vårdskyldighet i detta fall lika väl som i andra. Men även i de fall där samhället tillgriper tvång mot exempelvis narkomaner förekommer det ju att de som har omhändertagits för vård rymmer eller bryter sig ur denna

Fredagen den
1 juni 1973*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

behandling. Vad hjälper det då om det i lagtexten står inskrivet "vårdskyldighet" eller inte? Jag tycker denna reservation andas en alltför stor övertro på lagtext och juridik.

Reservationen tar i övrigt inte upp alla de krav som finns i den moderata motionen 1975. Där sägs — det kan man också återfinna i Astrid Kristenssons reservation till brottskommissionen: "Därest dessa krav" — alltså kraven på inskrivning av vårdskyldigheten — "icke godtages, föreslår vi att ifrågavarande anslagshöjningar överförs till anslaget Bidrag till familjevård för unga narkotikamissbrukare." Förmodligen har de moderata reservanterna i socialutskottet gjort samma reflexion som vi andra: familjevård är väl också samhällsvård. Detta diffusa krav på "vårdskyldighet" som man ställer måste väl gälla alla vårdformer som samhället bjuder, eller menar fru Kristensson att vårdskyldigheten, vad det nu är i fru Kristenssons tolkning, inte skall gälla för familjevården? Här har moderatledamöterna i socialutskottet redan korrigerat fru Kristensson, så jag behöver inte orda mer om detta.

Några ord till herr Ernulf, som stöder reservation 1. Han slutade sitt anförande med att säga att han stödde reservationen därför att i första hand måste man ha frivillighet och i andra hand tvång. Ja, den slutsatsen har riksdagen och socialutskottet också kommit till, och det är den linje som samhället verkar för på de här områdena. Så med det tycker jag att herr Ernulf kan stödja socialutskottets betänkande.

Så till reservation 2 vid socialutskottets betänkande. På den punkt som reservationen avser vänder sig utskottet i sin skrivning mycket skarpt mot att riksdagen skulle ingripa när det gäller barnavårdsnämndernas verksamhet, och fröken Bergegren har tidigare reagerat mot den inställning som reservanterna gör sig till talesmän för. Vi vet att narkotikaproblemet i första hand är ett storstadsproblem. Det är ett svårt problem, och vi vet att barnavårdsnämnderna och socialnämnderna har ett mycket tungt arbete. De anställda gör en mycket god insats, och nämnderna försöker finna vägar att lösa problemen.

Fru Kristensson går ut mycket hårt mot barnavårdsnämnder i allmänhet och Stockholms barnavårdsnämnd i synnerhet. Hon kritiserar såväl nämnd som anställda. Det har kommit en stark reaktion på de här yttrandena. I ett uttalande av den 3 april säger Stockholms barnavårdsnämnd bl. a., efter att ha pekat på de stora svårigheterna: "Det är emellertid helt uteslutet att nämnd och förvaltningsledning skulle nonchalera klara brott mot av nämnden fastlagda principer." Bakom det uttalandet i barnavårdsnämnden står s-, c- och vpk-grupperna. M- och fp-grupperna är inte med på det här uttalandet, men de har gjort ett eget yttrande där det heter: "Eftersom fru Kristenssons påstående om att barnavårdsnämnden accepterat inrättandet av s. k. flumrum för haschrökande ungdomar icke är sakligt grundade, måste hennes reservation till brottskommissionens betänkande avvisas i detta stycke." Så säger alltså fru Kristenssons partivänner i barnavårdsnämnden i Stockholm.

Jag tycker att det är mycket intressant att studera glidningarna i inställningen från fru Kristenssons reservation i brottskommissionen och fram till den moderata reservationen till socialutskottets betänkande nr 18.

I fru Kristenssons reservation till brottskommissionens betänkande står det när det gäller kravet om att Kungl. Maj:t skall undersöka hur man följer barnavårdslagen: ”— — — särskilt undersöka huruvida skilda tjänstemän medvetet bryter mot densamma” — alltså barnavårdslagen.

I den moderata motionen 1975 med herr Bohman som första namn anförs i samma ärende: ”— — — och därvid särskilt klarlägga huruvida det finns vissa tjänstemän som åsidosätter dessa” — där syftar man på intentionerna i lagen. Märk att här är det en mildring — man har tagit bort bl. a. ordet ”medvetet”.

Kommer vi sedan till den moderata reservationen i socialutskottets betänkande nr 18, så finner vi följande på tal om den utredning som begärs: ”Utredningen — som givetvis inte skall inriktas på att bedöma hur de enskilda kommunala tjänstemännen fullgör sina åligganden — bör” osv.

Egentligen har fru Kristenssons egna partivänner, både kommunalt och i riksdagen, tagit avstånd från de skarpa uttalanden hon har gjort i brottskommissionen.

Att dessa problem är svåra att komma till rätta med tror jag att vi alla är överens om. Alla nämnder har ambitionen att inom lagstiftningens ram och med tillgängliga resurser försöka komma till rätta med problemen. Det lyckas inte alltid. Inom alla yrkesgrupper finns det människor som kanske inte passar helt för sin uppgift, människor som sköter sitt jobb mer eller mindre bra. Det gäller också politiker — det gäller kommunalmän och det gäller riksdagsmän. Lagbrytare kan finnas inom alla grupper, och samhället skall i så fall på vanligt sätt reagera mot tjänstefel och lagbrott. Fru Kristensson, som ingalunda kan ge lösningar på samhällets problem med ungdom och narkotika, borde som ansvarig politiker avstå från grundlösa beskyllningar av den typ som finns redovisade i hennes reservation till brottskommissionens betänkande. Fru Kristensson står i det här sammanhanget ganska isolerad.

Vid den fortsatta behandlingen här i riksdagen av fru Kristenssons uttalanden finner man, som jag har sagt, att hennes partikamrater försöker tona ner hennes kritik. De verkar närmast generade. Och av fru Kristenssons inledningsanförande i dag framgick att hon nästan tagit avstånd från sig själv. Hon sade nämligen ungefär så här: Det finns ingen anledning att klandra enskilda socialarbetare och inte heller enskilda barnavårdsnämnder. Nej, nu skulle kritiken i stället riktas mot socialstyrelsen, som är ansvarig för verksamheten.

Fru Kristensson är förkämpe för lag och ordning. Jag tror att lag och ordning vill vi alla ha, men det vinner man inte genom att misstänkliggöra kommunala nämnder och deras anställda. Det faktum, fru Kristensson, att vi inte alltid lyckas i vårt arbete — det gör inte fru Kristensson och det gör inte jag heller — behöver inte innebära att vi inte följer gällande lagar. Lagstiftning i och för sig löser inga problem. Verkligheten är mer komplicerad än att det skulle gå att i juridiska termer lösa alla problem. Nya problem behöver ofta mötas med nya metoder inom lagstiftningens ram. Det är här det sociala arbetet måste till för att göra lagstiftarnas nätverk verkingsfullt. Där tror jag att våra socialnämnder och barnavårdsnämnder och de anställda hos nämnderna gör ett mycket förtjänst-

fullt arbete.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen sade: Vad hjälper egentligen lagstiftning? Jag skulle vilja påstå att de problem som vi upplever i dag när det gäller de frågor som fru Sigurdsen var inne på beror av att den lagstiftning som finns i stor utsträckning inte följs. Det är ingen ny sak för oss här i riksdagen; det är någonting som riksdagen har uppmärksammat under en följd av år.

Och jag är inte den enda som har kritiserat barnavårdsnämndernas tillämpning av barnavårdslagen. Fru Sigurdsen erinrar sig troligen att riksdagen förra året – jag tror också året dessförinnan – enhälligt uttalade sig för att ingripanden mot minderåriga som missbrukar narkotika måste enligt barnavårdslagens bestämmelser ske i större utsträckning än hittills. Man har kritiserat barnavårdsnämndernas tillämpning av lagstiftningen också från polishåll och åklagarhåll. Av herr Åkerlinds anförande framgick att även justitieombudsmannen var djupt oroad, så jag känner mig inte särskilt isolerad i denna fråga. Jag hade hoppats, fru Sigurdsen, att vi tillsammans – mot bakgrund av vetskapen om hur situationen verkligen är i Stockholm och på en del andra håll – skulle kunna samlas till en gemensam uppfattning och till gemensamma åtgärder för att komma till rätta med problemen.

I mitt tidigare anförande nämnde jag att jag häromdagen hade en diskussion med socialarbetarna i Stockholm. När jag frågade dem vilka regler de hade för sina åtgärder då de kom in i knarkarkvartar och där påträffade ungdomar fick jag inget svar, ty de har inga riktlinjer att gå efter. Därför anser jag att om man skall lägga ansvaret på någon får det väl ändå bli på den högsta beslutande myndigheten. Mycket finns att önska när det gäller den handledning som socialstyrelsen rimligen bör ge åt barnavårdsnämnderna och deras personal.

Jag påstår, fru Sigurdsen, att man kan åstadkomma en hel del i detta avseende, om man bara vill. Jag kan peka på en stad i norra Sverige, nämligen Luleå, där man för några år sedan hade mycket stora problem med knarkande ungdomar. Där satte sig representanter för olika berörda myndigheter ned och bestämde att man verkligen måste vidta åtgärder för att stoppa haschmissbruk och andra sådana avarter. Nu har man nått positiva resultat.

Påståendet att det skulle finnas flumrum i ungdomslokalerna är jag inte ensam om; det vitsordas av kommissionens majoritet. Men jag är ensam om att inte bara göra det konstaterandet utan därutöver mena att det måste vidtas åtgärder för att stoppa detta. Det som herr Åkerlind sade förut om att våra ungdomslokaler inte får bli spridningshärdat för knarkmissbruk är faktiskt en ganska blygsam målsättning. Man skulle önska att ungdomslokalerna i stället blev något positivt, platser där man visste att ungdomarna kunde samlas och ha det trevligt.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen tyckte att med den uppfattning som jag gav uttryck åt i mitt tidigare inlägg om åtgärder från samhällets sida mot

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

narkomaner borde jag kunna ansluta mig till utskottsmajoritetens skrivning, eftersom det jag sade stämde med den. Jag sade att i första hand bör man försöka använda frivillig vård, men visar det sig att narkomanen – särskilt om det är en ungdom -- inte har insikt om sin situation och inte går med på vård bör man använda ett tvångsingripande.

Det är riktigt att utskottsmajoriteten säger att i princip bör man använda frivillighet men att man har möjlighet att tillgripa tvång. Vad jag saknar är ett uttalande att samhällets organ måste vara skyldiga att ta hand om narkotikamissbrukare, i första hand frivilligt men med tvång om så blir nödvändigt.

Jag kan nämna ett fall där en förtvivlad mor uppsökte mig och bad mig att i riksdagen framföra vilka svårigheter hon hade med en 17-årig son, som gång på gång med några dagars mellanrum återföll när kamraterna kom och hämtade honom till knarkarkvarten. Hon bönföll barnvårdsmyndigheterna att ta hand om pojken, men man vägrade. Det gick månad efter månad. Efter flera månader satte man honom verkligen på ett hem, där han dock fick permission två timmar om dagen, då han kunde bege sig till en närbelägen knarkarkvart där langning ägde rum.

Det är grymt och inhumant att i sådana fall inte ta hand om unga narkotikamissbrukare – om så behövs med tvång. En sådan vårdskyldighet för samhällets organ saknar jag i utskottsmajoritetens formuleringar, och därför ansluter jag mig till reservationen 1.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen undrar ånyo vad som menas med vårdskyldighet och förklarar att jag sagt att det är precis vad som ligger i själva ordet. Där slutar hon sitt citat, men jag fortsatte: "nämligen samhällets skyldighet att ta hand om och ge narkomanerna den vård de behöver". I detta ligger då narkomanernas skyldighet att underkasta sig denna vård.

Fru Sigurdsen talar också om glidningar i inställning. Men vilken glidning i inställning ägnar sig fru Sigurdsen åt, när hon talar om att utskottet tar avstånd från att man skall undersöka hur barnvårdsnämnderna sköter sig? Vad utskottsmajoriteten tagit avstånd från är att utredningens syfte skall vara att klarlägga hur enskilda tjänstemän sköter sig. Det är en helt annan sak.

Till slut säger fru Sigurdsen att vi reserverar skulle vara generade över att fru Kristensson sagt ifrån i de här frågorna. Jag är mera generad över att utskottets talesman fru Sigurdsen inte har något att säga om hur förhållandena skall kunna bli bättre.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan mycket väl konstatera en förskjutning i kritiken från fru Kristenssons sida. Nu är det den ansvariga myndigheten, socialstyrelsen, som blir skottavla. Vi har fått denna skrift från socialstyrelsen, men fru Kristensson sade både nu och tidigare – även herr Åkerlind har sagt detta – att vi behöver entydiga riktlinjer för hur vården skall bedrivas. Det är ju detta som inte är möjligt. Det går inte att lösa dessa problem med entydiga riktlinjer, för i så fall skulle det vara

mycket enkelt. Men eftersom problemet är så komplicerat att det i ena fallet kan behövas hjälp av ett slag och i andra fallet av ett annat slag, kan man inte sätta upp en modell som passar för alla fall.

Fru Kristensson pekade på någonting som inträffat i Luleå. Jag känner inte till den saken, men då är det alltså möjligt att även med nuvarande lagstiftning vidta åtgärder. Jag tror att många av våra sociala myndigheter bedriver försöksverksamhet och också på många sätt kommer till rätta med dessa problem.

Jag tycker fortfarande att herr Ernulf är överens med utskottet, att vi i första hand skall ha frivilliglinjen och i andra hand ta till tvång.

Till herr Åkerlind vill jag säga att jag ordentligt och i tur och ordning läst alla reservationer och kan alltså konstatera, att ni inte i alla stycken står bakom fru Kristensson, eftersom ni inte medtagit alla de yrkanden, som hon ställt i de här sammanhangen. Man kan enligt min mening tolka detta som att ni mer eller mindre finner fru Kristenssons yrkande vara generande.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Menar fru Sigurdsen att utskottsmajoritetens formulering innebär att samhällets organ inte bara har befogenhet att ingripa mot unga narkotikamissbrukare utan även skyldighet att ingripa med tvång, om det visar sig att frivilliga åtgärder inte är möjliga att åstadkomma? Motiveringen för att jag röstar med reservationen 1 är att jag saknar ett uttalande av denna art i utskottsmajoritetens formuleringar, men det vore ju tacknämligt, om fru Sigurdsen ville komplettera utskottsskrivningen med att uttrycka sin egen uppfattning, eftersom hon sysslat mycket med dessa frågor.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att citera ur en rapport från polisen beträffande en ungdomslokal som frekventeras av ungdomar i åldrarna 15–20 år. Man säger att ett rum i ungdomsgården hade stor likhet med en s. k. kvart. I rapporten står bl. a.: ”På min fråga hur detta kunde få försiggå på en ungdomsgård och om de besökande ungdomarnas förehavanden ej kontrollerades svarades, att ingen av gårdspersonalen vågar gå in i detta rum då det användes av ungdomarna — med risk att annars bli utsatta för våld eller hot om våld. Ungdomarna har med andra ord fria händer att bete sig hur de vill utan egentlig inblandning från gårdspersonalens sida.

Vad beträffar den skrub, där cannabisen hittades, har den fungerat såsom försäljningslokal av varan. Där fanns bl. a. en våg på vilken cannabisen brukade vägas före försäljning. På en hylla låg dessutom några sprutspetsar jämte kanyler, tydande på att förutom haschrökning troligen även förekommit injicering av narkotika.”

Detta är alltså ett exempel från en ungdomslokal, och jag tycker inte det känns särskilt generande att våga kritisera att sådan verksamhet får förekomma på våra ungdomsgårdar. Det är mer generande att blunda och säga att det här inte ankommer på oss här i riksdagen att försöka råda bot på.

Fredagen den
1 juni 1973

-----
*Åtgärder mot
brottsligheten*
m. m.

Jag håller med fru Sigurdsen på en punkt. I och för sig skulle nuvarande lagstiftning, om den tillämpades nota bene, vara till fyllest eller räcka en bra bit. Men fru Sigurdsen och jag har olika uppfattningar om hur lagen skall tillämpas. I praktiken leder denna oklarhet till situationer som är oeffterrättligen och som till syvende og sist drabbar vår ungdom. Det tycker jag känns mycket ansvarslöst.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Barnvårdslagen ger möjligheter till omhändertagande, herr Ernulf. Det kan inte vara riksdagens uppgift att i enskilda fall säga om ett omhändertagande skall ske eller inte. Den saken måste överlåtas till barnvårdsnämnderna.

Jag tror säkert, fru Kristensson, att det över huvud taget i alla större städer, vilka har dessa problem, är stora svårigheter att i varje enskilt fall kunna kontrollera vad som förekommer på ungdomsgårdarna. Det finns ingen som säger att det förhållandet fru Kristensson beskrev är acceptabelt. Men jag tror att de kommunala myndigheterna och tjänstemännen har ambitionen att så långt det är möjligt inom ramen för socialvårdens resurser försöka komma till rätta med dessa problem och klara av situationen för ungdomens vidkommande.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen kritiserar att vi i reservationerna inte har följt upp alla detaljer i motionen. Får jag tolka fru Sigurdsens yttrande så att vi i reservationerna borde gått längre än vad vi har gjort, då är det väl naturligt att fru Sigurdsen röstar med reservationerna.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Ernulf anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! I Holbergs Jeppe paa Bjerget finns en replik som ofta brukar citeras: "Folk säger väl att Jeppe dricker, men man säger inte varför Jeppe dricker."

Jag förmodar att Holberg vill reagera mot ytligheten i folks reaktioner, och man kan nog överföra det här på brottsligheten. När man diskuterar åtgärder mot brott fäster man sig oftast vid brottets art och omfattning och mindre vid orsakerna till att en person begår ett visst brott.

Nu kan man inte bekylla justitieutskottet för ett ytligt betraktelsesätt i detta avseende, men det är påfallande hur åsikterna skiljer sig om brottslighetens orsaker.

I herr Måbrinks reservation sägs att brottsligheten väsentligen är "ett utslag av brister och orättvisor i det kapitalistiska samhällssystemet". För fru Kristensson däremot är "en grundläggande orsak till den tilltagande brottsligheten" den "normupplösning som har kunnat iakttas i vårt land under senare år". Enligt min mening har man i båda fallen en alltför förenklad förklaring på det stora samhällsproblem som brottsligheten utgör.

Jag kan visserligen hålla med om att man under senare år kunnat

iakttä en ökad brist på samhällssolidaritet åtminstone när det gäller skattebrott och valutasmuggling och liknande allvarliga brott mot det allmänna, men jag får erkänna att jag känner mig tveksam till om mera kristendomsundervisning kan vara ett botemedel mot detta.

Nu är det emellertid inte nödvändigt att vi i dag vid behandlingen av föreliggande proposition behöver vara överens om brottslighetens orsaker. Det är en fråga som bl. a. får bli föremål för överläggningar i det kommande centrala brottsförebyggande rådet. Nu gäller det vad vi i dag kan göra för att skapa trygghet och säkerhet i samhällslivet mot den brottslighet som vi har. När det i ett aktuellt fall gäller en medborgares säkerhet till liv och lem eller skydd för hans egendom hjälper det ju varken med Luthers katekes eller med hänvisning till det kapitalistiska samhällets brister.

Låt mig först något beröra herr Måbrinks reservation och herr Takmans inlägg. Inom vpk så är man negativ till förslaget om en lag om tillfälligt omhändertagande. Herr Måbrink säger i sin reservation – och herr Takman sade ungefär detsamma – att beteenden ”som i Sverige anses opassande och störande om de förekommer på allmän plats accepteras i länder med andra kulturmönster som normala känsloyttringar”. Jag vet inte riktigt vad man här syftar på, men jag skulle kunna rekommendera herrar Måbrink och Takman att tala med några spärrvakter eller tunneltågförare vid Stockholms lokaltrafik. Här skulle man kanske få en annan syn på vad som kan vara acceptabelt. Att kasta ölburkar, att trakassera spärrvakter och trafikanter tror jag inte att vare sig herr Måbrink eller herr Takman skulle vilja kalla för normala känsloyttringar. Man frågar sig: Kan man här göra något annat än att begära ett polisingripande?

Å andra sidan – och där är vi kanske överens – är det givetvis ingen lösning av problemet med enbart polisingripande. Det borde väl vara självklart att det behövs ett intimt samarbete mellan polisen och företrädare för sociala myndigheter. Det har ju sagts förut, men det kan sägas en gång till, att det inte är fråga om antingen poliser eller socialarbetare, utan att det är fråga om både polis och socialarbetare.

Det kan för övrigt här på tal om poliser vara på sin plats att påpeka – jag gör det särskilt till herr Takman – att en stor del av polisens arbete är socialt arbete. I en nyutkommen bok av Cedermark och Klette finns det en ganska utförlig analys av polisens arbetsuppgifter. Det uppges där att det mesta av polisens arbete åtgår till en allmän social service åt allmänheten. Mindre än 20–25 procent av arbetet är direkt arbete med brottslighet. Det heter i boken:

”Massmedia understryker oftast den brottsbekämpande och ordningskontrollerande verksamheten, varvid många av polisverksamhetens övriga arbetsuppgifter undanskymas. Polisen har omfattande administrativa funktioner såsom licens- och tillståndsgivning och samarbete med sociala instanser. Därutöver har polisen servicefunktioner, som innebär att enskilda polismän fungerar i roller som livvakt, familjerådgivare, barnmorska och socialarbetare.”

Jag tror inte att man i alla sammanhang kan göra en så skarp gränsdragning som herr Takman vill göra mellan de arbetsuppgifter som

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

polisen har och de som socialarbetarna har.

Vidare vill jag helt allmänt uttala tillfredsställelse över den breda majoritet i kammaren som står bakom de olika regeringsförslagen. I den allmänna debatten har man gjort gällande att tillsättandet av brottskommissionen skulle innebära en kovändning från regeringen i fråga om samhällets åtgärder mot brottslighet. I en utskottsreservation uttrycker man sig naturligtvis finare och säger att det skulle vara fråga om ett nytänkande av regeringen.

Som utskottsmajoriteten framhållit vilar en sådan uppfattning på en felaktig förutsättning. I socialdemokraternas kriminalpolitiska program som antogs av partikongressen i oktober 1972 fastslås, att kampen mot brottsligheten måste föras över en bred front. Det framhålls att de förebyggande åtgärderna är de viktigaste. Det är ju därför som regeringen nu kommer att tillsätta ett centralt brottsförebyggande råd, som skall samordna samhällets insatser på detta område. Betydelsen av en reformering av kriminalvården i syfte att minska återfallsbrottsligheten framhålls utförligt i programmet, och det är helt i linje med denna del av det kriminalpolitiska programmet som en betydande reform av kriminalvården föreslagits av regeringen och nyligen med stor majoritet antagits av riksdagen. Men i det kriminalpolitiska programmet framhålls också nödvändigheten av att bygga ut den direkt brottsbekämpande verksamheten. Jag citerar:

”Polisväsendet bör byggas ut i den takt resurserna medger. Därvid måste ökad vikt läggas vid polisens inriktning på sociala servicefunktioner. Polisen måste samordnas med andra samhällsorgan till medborgarnas hjälp.”

Detta, herr talman, är i själva verket direktiven till brottskommissionen i ett nötskal. Jag skulle här vilja skjuta in ett par ord om tillskottet av polispersonal under senare år, i anledning av den diskussion som har förts mellan fröken Bergegren och fru Kristensson. Jag vill konstatera att sedan polisen förstatligades har antalet tjänster som tillförts polisväsendet uppgått till 3 105. Det är det totala antalet nya tjänster. Av dem utgör 2 238 rena polistjänster och 655 är s. k. övrig personal. Jag skulle vilja peka på något som kanske inte kom fram i den diskussion som redan förts om detta. Visserligen är det klart att det har skett en arbetstidsförkortning under denna period, vilket naturligtvis har en inverkan på det antal timmar då poliserna är i tjänst. Men man skall också beakta – och det är ganska betydelsefullt – att de 655 tjänsterna för kontors- och kanslipersonal har medfört att man kunnat frigöra ett betydande antal polismän från kontorsuppgifter och därigenom gjort det möjligt för dem att delta i övervaknings- och spaningsarbete. Därutöver har det skett en omfattande rationalisering och effektivisering av polisorganisationen som också har sin betydelse, även om man inte precis kan mäta den i antal polistjänster som har kompenserat arbetstidsförkortningen.

Jag vet inte om kammarens ledamöter observerade en animerad debatt i en tidning för ett par dagar sedan mellan en länsstyrelse i mellersta Sverige och rikspolisstyrelsen om de nya tjänster länet skulle få. Där framhölls just betydelsen av att man avlastar poliser kontorsarbete och i stället sätter in annan personal på detta. Länsstyrelsen i fråga hade klagat

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

över att den fick för få nya tjänster, och då svarade chefen för rikspolisstyrelsens polisavdelning, herr Printz: Man får inte glömma att brottskommissionen föreslagit 450 nya civila tjänster åt polisdistrikten. I det här aktuella länet innebär det att fem poliser där, som nu svarar för radioexpediering och fordonsskötsel, kan ge sig ut på gator och patrullera. I verkligheten får alltså länet ett icke obetydligt tillskott.

Jag tror att man måste ha med det här när man exarcerar med siffror om vad det har betytt med den satsning på polisen som regeringen har gjort under senare år.

Jag vill återgå till brottskommissionen. Man kan fråga sig om det var nödvändigt att tillsätta en särskild brottskommission; det har ju ifrågasatts här i dag. Kunde det inte ha räckt med att vi direkt hade lämnat förslag i statsverkspropositionen? Svaret är följande. Frågor om åtgärder mot brottsligheten är ju frågor som berör oss alla. De borde kunna höjas över partigränserna. I fråga om kriminalvårdens reformering har detta lyckats. Jag vill erinra om att kriminalvårdsberedningen, som var parlamentariskt sammansatt, var enhällig. Vi hoppades i regeringen att så också skulle bli fallet med brottskommissionen. Men vi bedrog oss. Moderaterna kunde inte höja sig över den snäva partitaktiken — det är ju valår i år — och inget parti har så hänsynslöst och fördomsfritt försökt inbilla allmänheten att det skulle mer än andra partier ogilla brottslighet. Där råder det ju ingen skillnad mellan oss, vilket parti vi än tillhör. Det är glädjande att mittenpartierna tagit avstånd från att vädja till en del människors vedergällningsinstinkter och till kvardröjande reaktionära synsätt. Men moderaterna söker leva högt på sådana fördomar.

Det talas i fru Kristenssons reservation till brottskommissionens betänkande och i moderaternas reservation nr 3 till justitiekottets betänkande vackra ord om kristendom och humanism. Det sägs också att det inte är möjligt att "genom skärpta kontroll- och straffregler åstadkomma en tillfredsställande åtlydnad av lagar som inte uppbärs av ett allmänt rättsmedvetande". Men vad går moderaternas reservationer ut på, om inte skärpta kontroll- och straffregler?

I den allmänna debatten har man tagit fasta på att moderaterna vill ha fler poliser än övriga partier. Men det är inte en betydelsefull eller principiell skillnad. 400 eller 500 poliser mer per år — det är en fråga om rekryteringsmöjligheter. Här kan man erinra om att kommissionen, inkluderande även rikspolischefen, var överens om att rekryteringsmöjligheterna sätter en gräns vid 400 poliser per år. Nej, skillnaderna mellan moderaterna och övriga partier ligger på ett annat håll. Jag vill bara nämna de viktigaste.

Moderaterna vill ha en utredning om någon form av kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare. Det är ett tänkesätt som går stick i stäv med tankegångarna i den nyligen antagna kriminalvårdsreformen, där men i stället vill satsa på en aktiv kriminalvård i frihet för att ta hand om bl. a. ungdom som råkat på glid. Det är ett önsketänkande att en sådan repressiv åtgärd som åsyftas här skulle ha några positiva långsiktiga effekter på brottsligheten. Snarare är det troligt att en sådan behandling skulle ytterligare skärpa de omhändertagnas avoghet mot samhället.

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Om jag har förstått sista stycket i reservationen rätt så vill moderaterna och folkpartiet sätta också ungdomar under 18 år i fängelse. Det hedrar centerpartisterna i utskottet att de inte har velat vara med på ett sådant förslag. Herr Ernulf har uttalat sig här så att det har varit ganska svårt att följa var han egentligen står i denna fråga, men man kan ju i alla fall beklaga att han åtminstone beträffande den ena reservationen kommit i moderaternas sällskap.

Vidare vill moderaterna ha en mera restriktiv behandling av de intagna i våra fängvårdsanstalter, färre permissioner, strängare regler för vistelse på öppen anstalt, osv. Det är att bädda för strejker och upplopp i fängelserna. Redan de skärpta regler som vi ansåg oss nödsakade att införa förra året för vissa fångar medför en stark psykisk press, och enligt min mening skulle man snarare tillämpa bestämmelserna så flexibelt att man kunde ta stor hänsyn till enskilda fall vid tillämpningen. Att gå längre än vi redan har gjort är verkligen inte tillrådligt. Jag instämmer helt i vad utskottsmajoriteten har sagt på denna punkt.

Om man sedan läser fru Kristenssons reservation till brottskommissionen och hennes reservation i utskottet, så finner man att det gäller frågor om skärpta disciplinregler i skolorna, avskedande av alltför liberala socialvårdstjänstemän och tvångsingripande mot narkomaner. Detta är också exempel på vad moderaterna föreslår när de övergår från att tala om moral till konkreta åtgärder. Vad är allt detta annat än vanligt gammaldags auktoritetstänkande? Man angriper brottslighetens yttringar och inte dess orsaker. Och vart tog de kristna och humanistiska värderingarna vägen?

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitiministern reagerade emot beskrivningen i en reservation av regeringsförslaget som — som han sade — en kovändning från regeringens sida eller, som reservanterna uttrycker det, ett nytänkande. Ja, men det är väl ändå så, herr justitieminister, att under tidigare år har regeringen ställt sig ganska kallsinnig till tanken att polisen behövde en väsentlig förstärkning av sina resurser, och man har varit väldigt njugg med att ge polisen behövliga förstärkningar. Enligt min mening har detta inneburit att brottsligheten har ökat i en takt som annars inte hade varit nödvändig och som nu nödvändiggör betydligt kostsammare åtgärder än eljest skulle ha varit fallet. Det har ju t. o. m. sagts från regeringshåll — jag undrar om det inte var justitieministern själv som sade det — att fler poliser kunde kanske betyda ökad brottslighet. Det var måhända inte helt allvarligt menat, men det var väl ändå uttryck för en annan inställning än den man har i dag, att vi måste ge polisen de resurser den behöver för att fylla de uppgifter samhället ålagt den.

Min mening var att uttala en komplimang för att regeringen nu har kommit på bättre tankar, även om jag tillät mig förmoda att valet i höst har spelat en viss roll.

Sedan efterlyste justitieministern min inställning beträffande ett kortvarigt frihetsstraff som särskild straffpåföljd för ungdomar. Ja, jag försökte klargöra det så att jag tar avstånd från en särskild straffpåföljd för ungdomliga lagöverträdare, men jag kan tänka mig att motsvarande

problem om ett kortare frihetsberövande behandlas i samband med skyddstillsyn med anstaltsbehandling.

När justitieministern säger att han inte vill sätta ungdomarna i fängelse måste jag påpeka att redan nu ungdomar i åldern 19–20 år som får skyddstillsyn i vissa fall sätts på en anstalt, även om vi inte skall kalla det fängelse, och det är i detta sammanhang som jag tycker frågan kunde vara värd att prövas. Men det slutliga ställningstagandet får ju anstå tills utredning har gjorts.

Till sist vill jag framhålla att jag har uttryckt min glädje över att vi var så pass eniga i utskottet. Nu vill justitieministern sära ut moderaterna från gemenskapen. Jag har tidigare bara velat ta avstånd från vpk, och jag säger fortfarande att jag tycker det är glädjande att det i stort sett – precis som fröken Bergegren nämnde – inom utskottet rått enighet mellan samtliga partier, frånsett vpk, i de stora frågorna.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern har råkat ut för två missuppfattningar när det gäller vpk:s motion och reservationer eller kanske jag skall säga att han gjort hårdragningar av vad vi har sagt där.

Den första missuppfattningen gäller polisingripanden på allmän plats. Självfallet måste polisen ha rätt att röja upp när så behövs, t. ex. när spärrvakterna angräps. Den befogenheten finns i nu gällande polisinstruktion, och vi har inte ifrågasatt den.

Den andra missuppfattningen gäller vår inställning till polisens sociala funktioner. Jag utvecklade mina synpunkter därvidlag tidigare i dag, men jag kanske för säkerhets skull skall citera en bit ur vpk:s partimotion 1977, där vi i ett avsnitt redogör för polisens och socialarbetarens skilda uppgifter. Sedan skriver vi:

”Att konstatera detta innebär inte att man ifrågasätter att polisen har viktiga sociala funktioner att fylla och att ett samarbete mellan socialvårdens olika organ och polisen är önskvärt och nödvändigt. Ett sådant samarbete har väl alltid förekommit och förekommer kanske nu mera än någonsin. Men varken polisen eller socialvården kan ha något intresse av att rollerna sammanblandas och gränserna suddas ut.”

Detta har vi sagt, och det står jag för. Jag vill gärna upprepa vad jag sade tidigare, att jag under ett tjugotal år har haft ett utmärkt samarbete med polisen i min funktion som tjänsteläkare i Stockholms stads barnvårdsnämnd. Det har varit ett samarbete där båda parter haft gränser för sin verksamhet, och samarbetet har som sagt varit utmärkt. Jag kan säga att poliserna har aldrig haft några invändningar utan tvärtom enbart varit glada om de sluppit ifrån en del av de obehagliga uppdrag som brukar följa med polissysslan, t. ex. att verkställa barnvårdsnämndens beslut om omhändertagande av barn. För det första har naturligtvis antalet sådana beslut gått ner väldigt mycket under årens lopp – tidigare, för mycket länge sedan, hade man ju en mera repressiv inställning i barnvårdsnämnden. Men för det andra kan man nedbringa dessa polishämtningar till praktiskt taget ingenting, om man sköter sitt jobb som socialarbetare och läkare med takt och tålmod och har kontakt med den vettiga person som nästan alltid finns i varje familj, så att man

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

helt slipper blanda in polisen i sådana uppgifter.

Det är detta, herr justitieminister, som vi menar med att skilja rollerna åt – inte bara med tanke på socialarbetarna och i främsta rummet klienterna utan också med tanke på poliserna, som har tillräckligt svåra uppgifter ändå.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att någon i denna kammare betvivlar att moderata samlingspartiet har en konsekvent linje när det gäller brottsbekämpningen. Det är en av de frågor som vi verkligen har ägnat stor uppmärksamhet och som vi tycker är väsentlig. När därför justitieministern säger att reservationen i brottskommissionen är uttryck för snäv partitaktik vilket förmodligen beror på att det är valår, så vill jag påstå att det uttalandet kanske får karaktären av en bumerang. Jag frågar egentligen mig själv så här: Om det inte hade varit valår i år, hade det då tillsatts en brottskommission med direktiv som justitieministern själv har undertecknat och vars innehåll delvis står i strid med justitieministerns uttalanden innan kommissionen tillsattes och i viss utsträckning också med uttalanden som fälldes efter det att kommissionen tillsatts, alltså mitt under det att vårt arbete pågick?

I rekryteringsfrågan har det inte satts upp något tak vid 400 nya polismannatjänster per år. Ingen i kommissionen har hävdat detta. Jag hävdar därför att rekryteringsutsikterna är väsentligt mer positiva än vad möjligen majoriteten tycker. I maj förra året sökte 450 personer till polisutbildningen, och i maj i år var antalet sökande nästan fördubblat; antalet var då uppe i 725. Det är väl ett tecken på en fantastisk positiv utveckling under den allra senaste tiden!

Jag konstaterar också att det förslag som justitieministern och majoriteten i brottskommissionen står för inte är tillräckligt för att medge någon polisförstärkning i ett betydande antal polisdistrikt. Det är nog räknat 46 eller 47 polisdistrikt som blir helt utan förstärkningar.

Så några ord om vedergällningstanken. Det skulle vara intressant att få tala med statsrådet Geijer om det någon gång. Vi kan väl inte ta upp tiden med det nu. Men jag hörde när justitieministern i TV kommenterade min reservation i brottskommissionen, där han sade att den var uttryck för en våldsmentalitet. Det tyder på att justitieministern känner mig dåligt. Jag hoppas att en närmare bekantskap skulle få honom att revidera uppfattningen något. I varje fall konstaterar jag att vårt yrkande om ett kortvarigt frihetsberövande är ett gammalt förslag som vi har fört fram år efter år och att motiveringen för det förslaget är rent human. Vi tycker nämligen det är bättre med ett kortvarigt frihetsberövande, insatt i tid, än att vänta så länge att långvariga fängelsestraff blir det enda alternativet för ungdomsbrottslingarna.

Till sist noterar jag också att justitieministern som vanligt har hårda ord att säga om skattebrott och valutasmuggling och annan brottslighet som riktar sig mot staten, men brott mot enskilda människor har han inte så mycket till övers för.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns i justitieministerns anförande ett inslag som gjorde mig litet bekymrad. Jag tror inte, sade justitieministern, att man

kommer till rätta med brottsligheten genom mera kristendomsundervisning eller genom att hänvisa till katekesen. Nej, jag tror inte heller att man kan förenkla problemet på det sättet. Det är alltför stort och svårt för att man skall kunna hänvisa till några enkla och okomplicerade lösningar. Frågan är utomordentligt komplicerad – det skall jag villigt medge. Men, herr statsråd, det finns en annan risk i sammanhanget, och det är att undervärdera kristendomens grundläggande betydelse för livsinställning och livshållning hos vårt folk. Den risken är inte mindre, utan enligt min uppfattning ännu allvarigare. Vi har många exempel på vad en andlig väckelse kan betyda för ett folks lyftning. Vi har exempel från vårt eget land och i det som sker just nu, men jag kan också peka på 1800-talets väckelser, och jag kan hänvisa till vad som hände i England i anslutning till John Wesleys verksamhet. Jag tror ingen seriös bedömare vill hävda någonting annat än att den väckelsen lyfte Englands folk och satte spår efter sig mycket långt fram i tiden.

Är vi beredda, herr statsråd, att erkänna att detta är riktigt, måste vi också medge att det har betydelse för vårt folks rättsmedvetande och livshållning att det kristna budskapet förmedlas till de unga och till hela vårt folk på ett sådant sätt att det blir riktninggivande för handlingssätt och livsmönster. – Detta har jag velat säga som kommentar till vad statsrådet sade och för att hävda den mening jag här har gjort mig till talesman för.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag måste reagera när herr Ernulf säger att regeringen varit njugg när det gäller anslag till polisen. Man kan anföra mycket statistik på detta område. Det talas ibland om med hur många procent polisanslaget ökat i kronor räknat. Låt mig i stället ange det på ett annat sätt. Vid förstatligandet 1965/66 uppgick polisanslaget till 1,9 procent av budgeten. Löpande budgetår, 1972/73, uppgår polisanslaget till 2,4 procent av budgeten, alltså en icke obetydligt högre andel av budgeten. Man kan göra jämförelsen på ett annat sätt också. Man kan ange hur stor del polisanslaget utgör av bruttonationalprodukten. 1965/66 utgjorde det 0,43 procent, och nu löpande budgetår utgör det 0,64 procent. Detta visar att polisanslaget inte bara följt med i de väsentligt ökade statsutgifter vi har, utan också ökat sin andel i dem. Jag skall inte gå vidare in på detta. Herr Ernulf vet ju att antalet rena polistjänster sedan 1965/66 årligen ökat med i genomsnitt något över 300.

Herr Ernulf säger att jag vid något tillfälle har yttrat att flera poliser medför flera brott. Det har jag inte sagt, men jag kan möjligen ha sagt att fler poliser medför en ökning i brottsstatistiken. Det gör det, av det enkla skälet att har vi flera trafikpoliser, lär vi t. ex. kunna sätta fast fler ratlfyllerister; vi vet att det tyvärr är många som kör bil berusade och som vi inte kommer åt. Brottsstatistiken kan alltså komma att gå upp, om vi får flera poliser, men det är ju inte det vi diskuterar.

Jag tackar för det tillrättaliggande som herr Takman gjorde. Jag kan bara beklaga att herr Takman inte kan ansluta sig till majoritetens ståndpunkt när det gäller förslaget om omhändertagande. Jag vill till att börja med säga till fru Kristensson att jag inte kan se annat än att

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

direktiven för brottskommissionen, som jag själv har skrivit under och varit med om att utarbeta, står helt i linje med den helhetssyn på kampen mot brottsligheten som vi har lagt fast i vårt kriminalpolitiska program.

Beträffande rekryteringen ville jag framhålla att man inte skall se det som den väsentliga skillnaden mellan fru Kristensson och övriga ledamöter i brottskommissionen att ni hamnade på olika siffror i det avseendet. Jag har fattat det så att majoriteten – de andra i brottskommissionen – själv ansåg det vara optimistiskt att tro att man skulle kunna rekrytera 400 nya poliser om året under de närmaste tre åren. Fru Kristensson har en annan uppfattning, men det var inte anledningen till att jag tog upp den här frågan. Det gjorde jag därför att jag inte tycker att man skall låta den grundläggande principiella skillnad i synen på vad som skall göras åt brottsligheten som föreligger mellan fru Kristensson och övriga ledamöter i kommissionen glida undan.

Jag vill till herr Westberg i Ljusdal säga att jag givetvis anser att kristendomsundervisningen och kristendomen är oerhört väsentliga för de människor som är kristna. Jag har i flera nådcärenden beviljat nåd till personer som, efter att ha varit ganska djupt nere i återfallsbrottslighet, har genomgått en religiös omvändelse; det har markerat att vederbörande kommit in i andra banor med goda utsikter att klara sig i fortsättningen i samhället. Det är bara på det sättet, herr Westberg, att vi har olika religiösa åskådningar. Vi har därför i vårt samhälle den uppfattningen att vi skall ha religionsfrihet, och vi kan aldrig med tvång tillämpa en form av religion. Jag har menat att vi, när det gäller frågan om att leva samman i ett samhälle, måste ha vissa grundläggande sociala normer, som vi kan vara ense om vare sig vi är kristna av den ena eller andra trosbekännelsen eller till äventyrs inte är kristna.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern tyckte inte att regeringen varit njugg under tidigare år med anslag till polisen. Han anförde en del siffror till stöd för sina åsikter. Man kan räkna på olika sätt. Man kan också se resursökningen i förhållande till vad polisen skulle behöva för att fylla de uppgifter samhället ålagt den. Om vi ser på en femårsperiod från januari 1966 finner vi att brottsligheten ökat med grovt räknat 50 procent. Räknar vi bort compensationen för arbetstidsförkortning ökade polisväsendets personella resurser med långt under 10 procent. Jag kallar det att vara njugg med anslag till polisen, när den får ökade uppgifter men inte resurser för att fylla uppgifterna.

Men det där är delvis förgånget. Propositionen i år innebär en glädjande förändring, en förändring som markeras genom att regeringen i statsverkspropositionen föreslog 165 nya tjänster men nu är med på 400 under vartdera av tre år. I glädjen över detta tycker jag det är viktigast att se framåt i förhoppningen att vi nu äntligen skall få möjlighet att på ett framgångsrikt sätt använda polisen för att motverka brottslighet. Det är ändå ett mål som vi alla är överens om.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rikta ett tack till justitieministern för det han hade att säga till mig nu senast. Det glädde mig att han hade erfarenhet av

att den religiösa upplevelsen kan få avgörande betydelse för en människa, ändra hennes livsinställning och hennes livsmönster.

Vidare är jag ense med honom om att man inte kan med våld eller på annat sätt tvinga någon att tillämpa den kristna synen. Vi har religionsfrihet – det är alldeles klart och det är vi fullständigt ense om – men att föra ut det kristna budskapet och det livsmönster som det står för tror jag har en utomordentligt stor betydelse för våra unga och för hela vårt folk.

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Brottsligheten har under en följd av år både stadigt ökat i antal och förändrats när det gäller typ av brott. Brotten har blivit grövre och våldsinslagen har ökat. År 1972 visade visserligen en lägre siffra än föregående år, men trenden är ändå ganska klar. Inte minst från denna talarstol har detta faktum diskuterats. Länge framhårdade justitieministern i att försöka få det hela att framstå såsom något inte speciellt anmärkningsvärt.

Så kom då den bekanta vändningen i januari i år, då brådskan blev mycket stor. En brottskommission tillsattes, och man utfäste sig att inrätta ett centralt råd för brottslighetens bekämpande. Det hade plötsligt blivit opportunt, även från regeringshåll, att börja tala om lag och ordning – ett uttryck som jag för övrigt tycker är en ganska ensidig och missvisande beteckning i samband med de problem vi i dag har att behandla.

Problemen kring den ökande brottsligheten är förvisso inte så enkla att man bara kan gå ut och tala om att man måste ha ökad lag och ordning. I brottskommissionens betänkande, liksom i propositionen och i motioner, framhålls att de bakomliggande faktorerna, bl. a. av social karaktär, är de viktigaste att åtgärda för att förebygga brott. Det är beklagligt att tiden för utredningens arbete inte medgett att denna sida av saken fått större utrymme – det skulle otvivelaktigt ha givit en annan dimension åt den pågående diskussionen. Denna har enligt min och många andras mening kommit att i alltför hög grad kretsa kring den föreslagna ökningen av antalet poliser och tjänster inom polisväsendet. Förstärkningen på detta område är i och för sig behövlig. Resurserna har varit underdimensionerade, bl. a. med den följderna att antalet ouppklarade brott har ökat – ett faktum som är negativt från brottsförebyggande synpunkt.

Jag vill i det sammanhanget understryka vad justitieutskottet under punkten 9 i sitt betänkande anför beträffande formerna för polisens patrullverksamhet. Genom ökade möjligheter för fotpatrullering, kvarterpolisverksamhet och bättre kontinuitet i polisarbetet ges ökade förutsättningar för allmänheten att lära känna poliskåren och genom detta komma till insikt om att polisen inte bara är övervakare av lag och ordning utan även – och kanske i första hand – har en viktig servicefunktion i samhället. Detta är inte minst viktigt från psykologisk synpunkt för kontakten mellan polis och allmänhet.

Samma viktiga förebyggande effekt har arbetet i skolorna med undervisning i "lag och rätt", där ungdomarna på ett tidigt stadium får

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

lära känna polisen och dess arbete samt naturligtvis också erhåller kunskap om lagstiftningen på olika områden.

I diskussionen kring justitieministerns förslag har samarbetet mellan polismyndigheterna och den sociala sektorn varit mycket uppmärksammat. Många socialarbetare har vänt sig mot ett alltför nära samarbete med polisen, vilket skulle kunna skada det sociala behandlingsklimatet. Jag kan på sätt och vis förstå de farhågorna, men så som det föreliggande förslaget är utformat bör det ge möjlighet att inom varje distrikt eller enhet tillsammans finna de samarbetsformer som där är de lämpligaste. På många håll har man redan i dag lyckats hitta former för gemensamt arbete, och där har detta slagit väl ut – det har också varit till gagn för dem som har råkat i klammeri med rättvisan eller som är på glid in i en sådan situation.

Det kan inte nog starkt betonas att den viktigaste uppgiften sedan ett brott har begåtts inte är att "straffa" utan att genom olika rehabiliterande åtgärder reda upp den skyldiges situation på lång sikt och inte på kort sikt, och då är ett förtroendefullt samarbete mellan samhällets institutioner betydelsefullt. Det måste understrykas att i samarbetet måste reglerna för tystnadsplikt noga följas. Individens integritet får inte sättas på spel – då har samarbetet mist sitt värde.

För att kunna få en annan utveckling av brottsligheten måste man analysera dess orsaker och få en grund att stå på i den förebyggande verksamheten. Vi kan i dag tyvärr inte åberopa någon samlad utredning av dessa orsaker, men man kan konstatera att sådana faktorer som brister i boendemiljön och i utbildningen, dåliga relationer till familjen och andra närstående samt övriga negativa faktorer i tillvaron har avgörande betydelse. Många gånger har detta lett till beroende av alkohol och narkotika, vilket i sin tur ofta har blivit en väg in i brottslighet.

Vad dessa människor oftast saknar är trygghet i någon form av mänsklig gemenskap. Vi måste fråga oss: Varför har dessa människor kommit att stå utanför och hur skall vi kunna hjälpa dem in i något för dem positivt, en positiv gemenskap?

Urbaniseringen har otvivelaktigt haft negativa effekter på människors situation. Uppbrott från en invand miljö har skapat många svårigheter. Det är inte alltid lätt att i en främmande miljö etablera nya kontakter, och man hamnar i sociala missförhållanden. Inte minst har detta visat sig i våra storstäder.

För dagens ungdom kan det också pekas på att de ofta räkar in i situationer i vilka de upplever stor otrygghet. Våra ungdomar konfronteras med en mängd normer, och det är inte lätt för ungdomar att i detta virrvarr av normer finna sin egen stil och sin egen roll i livet – att hitta sitt eget livsmönster. Detta har skapat otrygghet.

I samhällsplaneringen måste vi utgå från människornas behov så att de redan från barnaåren får känna och uppleva trygghet och gemenskap. Då kan de hitta sin egen identitet och har lättare att klara livets påfrestningar. Här spelar hela familje- och sociallagstiftningen en betydelsefull roll.

Fritidsaktiviteter för alla åldrar är också en mycket viktig del av den förebyggande verksamheten. Här gör alla föreningar och klubbar en

värdefull insats och är förtjänta av all uppmuntran för sin brottsförebyggande verksamhet.

Det är av utomordentligt stor betydelse att man inom kommunerna verkligen intensifierar det samarbete mellan barnvårdsnämnd, skola och polis som är beslutat. Det gäller ju att i tid upptäcka och förhindra en utveckling som kan leda till brottslighet och sociala problem.

De åtgärder som föreslagits som förstärkning på den sociala sidan är värdefulla men får ändå ses som en början. Narkomanvården har ännu inte funnit sina former och måste ständigt anpassas efter nya situationer. Den föreslagna ändringen av statsbidragen för att möjliggöra vård i andra former än tidigare är bra. Det har ju klarlagts att vård i familj och i mindre grupp för många är en överlägsen vårdform.

Den sociala jourverksamheten är också något som borde ha utvecklats långt tidigare – sociala problem och konflikter av akut karaktär följer minsann inga kontorstider. Kanske kan vi här finna en väg för att något närma oss det mål som vi har satt upp för den uppsökande verksamheten inom den sociala sektorn. Skall vi komma till rätta med de frågor som aktualiseras i de båda betänkanden som vi nu behandlar måste en ökad satsning till på den sociala sektorn, speciellt på den förebyggande verksamheten. Denna satsning får inte komma i kläm i ett ansträngt ekonomiskt klimat. Säkert kommer vi att här i kammaren få anledning att se på kostnadsfördelningen mellan stat och kommun när vi skall behandla socialutredningen, som jag hoppas blir färdig och kommer att leda till en proposition ganska snart. Vi behöver också ökad forskning på narkomanvårdens område liksom på hela den sociala sektorn för att få klarlagt orsakerna till bl. a. den höga brottsligheten.

Herr talman! Jag vill än en gång betona att först när vi har klarlagt orsakerna till den ökande brottsligheten kan vi angripa frågorna från de rätta utgångspunkterna, undanröja missförhållandena och låta dessa människor få en bättre social situation, så att de kan motstå de frestelser som finns omkring dem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande nr 18 samt till justitieutskottets hemställan i dess betänkande nr 26, utom – när det gäller det sistnämnda – i de delar som omfattas av reservationerna 2 och 12, till vilka jag också yrkar bifall.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det har här i dag talats mycket om fördubblingen av brotten under 1960-talet med kulmen 1971, och jag skall inte upprepa några siffror. Det är klart att det är svårt att beskriva hela verkligheten om kriminaliteten med statistik, men ingen kan väl på allvar bestrida att bakom siffrorna ligger en oroande utveckling. Allvarligast är naturligtvis att den grova brottsligheten ökar. Trots en viss nedgång 1969 och 1972 i den totala brottsligheten fortsätter många grova brott såsom rån, misshandel och inbrott där vapen kommer till användning att öka. Sverige utgör tyvärr också en attraktiv marknad för internationella ligor, som från den europeiska kontinenten organiserar bl. a. narkotikasmuggling i stor skala. Många upplever med oro att den allmänna ordningen har försämrats. I storstäderna är förhållandena särskilt otillfredsställande,

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

---

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

inte minst i anslutning till de allmänna kommunikationsmedlen. Men rapporterna om överfall mot ensligt boende gamla blir också fler. Många äldre människor lever i fruktan, när de varje natt kan vänta inbrott, överfall och misshandel i sin bostad. Många vågar knappast heller gå ut, när de riskerar att bli utsatta för våldshandlingar och att deras små tillgångar skall tas ifrån dem. Det är oacceptabelt att många människor skall behöva känna en ständig otrygghet på gator och torg och t. ex. i en tunnelbana.

Vi har naturligtvis alla skyldighet att ta denna oro på allvar. Utan trygghet för medborgarna till liv och lem är inget samhälle ett gott samhälle. Behovet av särskilda åtgärder mot den tilltagande brottsligheten och den försämrade tryggheten för den enskilde har flertaliga gånger under de senaste åren aktualiserats i riksdagen. Vi har från folkpartiet t. ex. begärt fler poliser och ökade förebyggande insatser av olika slag. Brottsbekämpningen får inte bara vara en fråga om polisens resurser, det är självklart.

Justitieministern har emellertid hittills saknat förståelse för denna oro. Kraftfulla åtgärder har därför också tidigare uteblivit. Det är naturligtvis glädjande att regeringen nu har gjort en omvändelse, jag vill kalla den så, men det hade varit bättre att lyssna till dessa förslag tidigare än att på några månader forcera fram förslag i brottskommissionen. Det ter sig också något underligt att den socialistiska riksdagsmajoriteten så sent som den 11 december i fjol avlog vårt förslag, när man några veckor senare skulle skriva direktiv till brottskommissionen och det brottsförebyggande rådet. Regeringen gör alltså nu en helomvändning och beordrar snabba tag, trots att faktiskt just i år den uppåtgående trenden för brott antligen börjat vika något i fråga om vissa brott. Även om man gör kraftfulla uttalanden på den socialdemokratiska partikongressen, som justitieministern här talade om, har det naturligtvis för sakfrågan inte någon större betydelse, om man inte följer upp dessa uttalanden när det gäller att ta ställning i riksdagen. Det är emellertid bra att regeringen nu har insett frågans allvar. Jag skulle vilja beteckna det här som en islossning under 1973. Ibland har det inte heller någon nämnvärd betydelse om man beslutar sig för en sak några år förr eller senare. Huvudsaken är ju ändå att beslutet kommer. Men när det gäller att hejda brottsligheten, då får varje förlorat år negativa verkningar långt in i framtiden – för brottslingarna, samhällsekonomin och alla som längtar efter säkerhet och trygghet. Därför faller ansvaret tungt på regeringen för missade chanser att i tid förverkliga denna trygghet.

Enligt vår mening är sådana förbättringar av polisväsendet som brottskommissionen har föreslagit i hög grad berättigade. Vi har strävat efter att få fram en sådan förstärkning av polispersonalen som det är möjligt att rekrytera och utbilda. I brottskommissionen har folkpartiet företrätts av borgarrådet Hanson. Hans djupa ansvar och aktiva engagemang för att åstadkomma bättre säkerhet och trygghet i Stockholm tror jag har gjort honom särskilt lämpad för den uppgiften. Situationens allvar har tvingat honom att avstå från profiltänkande och åstadkomma maximalt praktiskt resultat. En sådan linje måste jag respektera och stödja, även om jag personligen skulle tycka att man borde ha kunnat gå

ännu längre.

Alldeles oavsett hur mycket man vill och kan satsa på andra åtgärder finns det väl ingenting som på kort sikt kan bryta denna oroande trend på samma sätt som just en förstärkning av polisresurserna. Den riksomfattande narkotikaaktionen 1969 blev ett lysande exempel på vad som kan åstadkommas genom en kraftsamling. Detsamma gäller om insatser vid olika tillfällen för trafikövervakningen.

En fråga som jag tycker behöver påminnas om i dag är mellanölsfrågan. Att mellanölet har ett betydande och negativt inflytande på ordning och trivsel är obestridligt. Att det har ett samband med brottsutvecklingen är sannolikt. Resoluta krav på polisresurser blir delvis ett slag i luften om inte också åtgärder vidtas för att klara mellanölsproblemen.

Under den senaste tiden har man nåtts av informationer om en delvis ny variant av ett skrämmande handlingsmönster. Jag tänker på att stora, bilburna ungdomsgäng gör fullkomliga råder mot människor som de inte ens känner. Det är inte konstigt att folk verkligen blir skakade.

Det har i dag talats så mycket om normer och värderingar, inte minst kristna värderingar. Oavsett vilket personligt förhållande var och en har till kristendomen, så tror jag att de kristna värderingarna närmast är oöverträffade som grund för ett handlingsmönster i ett samhälle. Eller vore det möjligt att någon som vägleds av just sådana värderingar t. ex. skulle kunna släpa en människa efter sin bil eller med hjälp av alla i ett gäng kunna sparka och slå helt oskyldiga människor? Jag tror det knappast.

Polisens arbetssätt bör också förändras. Otryggheten ökar säkerligen på grund av att man sällan ser en polis på gatan. I bästa fall ser man en dubbelpatrull. Annars kommer det ingen polis alls eller också kommer en hel grupp i bil. Det senare ökar ju bara dramatiken kring polisens arbete, vilket också kan bidra till att inge allmänheten uppfattningen att situationen är mycket allvarlig varje gång polisen dyker upp. Som ett allmänt mål borde man uppställa ett tillstånd där polisen dagligen umgås med medborgarna och har personella och därmed tidsmässigt rimliga möjligheter att rejält ägna sig åt olika former av förebyggande insatser. Polisen bör främst fungera som den viktiga och humana påminnaren om att det är viktigt att visa hänsyn till medmänniskan och till det allmännas bästa. Detta kan uppnås genom kvarterspolisen. Det är därför glädjande att regeringen anslutit sig till våra gamla förslag om en sådan satsning.

Mot bakgrund av brottslighetens ökning och det önskvärda i att polisen får möjlighet att verka mera brottsförebyggande är det uppenbart att polisen behövt och behöver kraftiga resursförstärkningar. De personalökningar, som regeringen hittills velat medge, har nästan helt ätits upp av arbetstidsförkortningen.

Vi ser för vår del ingen motsatsställning mellan fler poliser och andra brottsförebyggande åtgärder. Fler poliser är i sig brottsförebyggande, särskilt om de får möjlighet att arbeta på ett mänskligare sätt. Ju större risken för upptäckt är desto större är påföljdens brottsavhållande verkan, även om påföljden är förhållandevis lindrig. Mot bakgrund av den låga upplysningsprocenten för brottsbalksbrotten är det inte förvånansvärt att

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

brottsligheten ökar. Många har trott att skattebedrägeri nästan är sanktionerat i vårt samhälle, eftersom samhället varit så sent att ingripa. Många har också trott att trafikbrott är halvt om halvt sanktionerade när överträdelser oupphörligen kan ske utan att någon ingriper. Debutbrottslingar som inte upptäcks i tid frestas att gå vidare på den banan.

Polisbristen har gjort risken för upptäckt så liten att polisens preventiva uppgift inte på länge kunnat riktigt fungera. För ett rättssamhälle är det av avgörande vikt att de rättsvårdande organen arbetar säkert, snabbt och effektivt. Vad som krävs är inte bara att rättvisa skipas i det enskilda fallet utan också att brott verkligen beivras och att de rättsliga avgörandena träffas så snart efter brottet som möjligt. Jag tror att det är särskilt viktigt, när det är fråga om ungdomsbrottslingar, att upptäcktsrisken är stor och att ärendet handläggs snabbt så att en reaktion verkligen får ett direkt samband med brottet.

Även relativt obetydliga saker bör klaras upp och klaras upp rätt snabbt. Det gäller också att bryta en begynnande felutveckling för ungdomarna på ett så tidigt stadium som möjligt.

Kriminaliteten är inte det enda sociala område där läget har försämrats under senare år. Alkohol- och narkotikamissbrukets nära samband med brottsligt beteende är klarlagt. Många ungdomar lever utan kontaktytor med någon i en socialt välanpassad ungdomsvärld, och de sociala resurserna räcker inte till att klara de här kontakterna. Många i och för sig välanpassade men arbetslösa ungdomar saknar meningsfull sysselsättning. Det är mig obegripligt att man inte med okonventionella metoder söker att förena olika intressen genom att sammanföra på ett meningsfullt sätt individer ur dessa olika grupper. Stegringen av brottsligheten under 1960-talet i Sverige gäller flertalet brottsgrupper ur alla åldrar. Ökningen är emellertid störst bland de yngsta. Det tilltagande drogmissbruket är säkerligen huvudorsak till detta. Att missbruk av alkohol och narkotika för många människor spelar en central roll som utlösare av brottsligt beteende är ytterligare ett skäl utöver de sociala och humanitära för en mera verkningsfull alkohol- och narkotikapolitik. Missbruket är i sin tur symtom på personliga och sociala problem. En angelägen förbättring av det generella trygghetssystemet och en utbyggnad av den sociala servicen kommer i varje fall inte under överskådlig tid att undanröja behovet av individuella stödinsatser. De statsbidrag till social verksamhet som kommissionens förslag lett till bör därför hälsas med tillfredsställelse. De synes mig svara mot angelägna behov. Ingen förefaller heller i princip ifrågasätta stödets inriktning.

Brottskommissionens förslag bör ses som en början till en ökad samhällsatsning mot brott. En avvägning mellan olika slag av insatser får självfallet göras löpande. Vi kommer från folkpartiets sida att fortsätta att verka för att erforderliga resurser ställs till förfogande för rättstrygghet, rättsskydd och återanpassning av de avvikande. Alla delarna är lika viktiga.

Jag vill passa på tillfället att fråga justitieministern om han vill ge det brottsförebyggande rådet möjligheter att löpande ta initiativ även om dessa initiativ kommer att medföra utgifter för staten. Enligt min mening finns det annars risk för att rådet blir ett alltför tungrott organ som

kommer att arbeta enbart på mycket lång sikt.

Till sist, herr talman: Liksom många frågor av humanitärt slag har också denna om brott en ekonomisk sida. Rena kostnadsskäl borde framtvinga åtgärder. Vilka investeringar – kostnadskrävande sådana – görs inte för att skydda sig mot brott? Måste den fattige vara oförsäkrad när försäkringspremierna tvingas i höjden? Hur mycket belastar det samhället och enskilda att någon på grund av våld blir arbetsoförmögen för framtiden? Hur mycket kostar det föräldrar och samhälle att en ung brottsling frestas att fortsätta, när han så lätt klarar sig från upptäckt? De här ekonomiska skälen är starka nog för krafttag. Omsorgen om varandras trygghet är t. o. m. en lönande affär. Utgifter för att hejda brottslighet finansierar sig, herr talman, genom besparingar på andra områden.

I detta anförande instämde herrar Wikström och Ekinge, fru Frænkel och fröken Hörnlén samt herrar Öhvall, Henmark och Carlström (samtliga fp).

Fru HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! En ofta upprepad självklarhet på det kriminalpolitiska området liksom på andra områden är att de allmänt förebyggande insatserna har avsevärt större betydelse än direkta åtgärder riktade mot symtomen. De i vid mening förebyggande insatserna på det kriminalpolitiska fältet spänner över praktiskt taget alla samhällsområden. I grunden motverkas brottsligheten effektivare genom att man förändrar människors sociala och ekonomiska miljö och de ekonomiska förhållandena än genom att man repressivt angriper symtomen med olika påföljder.

De insatser som vi nu skall fatta beslut om inriktas främst mot de akuta problemen. Detta har föranlett åtskilliga socialt verksamma grupper att rikta kritik mot de föreslagna åtgärderna, bl. a. för att inte större ansträngningar gjorts på det sociala området. Fru Sigurdsen har tidigare här försökt klarlägga varför det är nödvändigt med en formell uppdelning i handläggningen av insatserna.

För egen del anser jag det helt naturligt att samtidigt med de föreslagna åtgärderna resa krav på ytterligare insatser inom andra områden, främst det sociala, men också på insatser inom det arbetsmarknadspolitiska området, satsningar för ungdomars fritidsaktivitet osv.

Jag är självfallet medveten om att de nu diskuterade åtgärderna i det vidare perspektivet är helt otillräckliga – där innefattas ju hela samhällsbyggandet. Men med ett kortare perspektiv – något som vi nu har att ta ställning till – borde åtgärderna tillsammans verka brottsförebyggande.

Jag vill med anledning av fru Nettelbrandts anförande säga att det är typiskt att hon fortsätter att tala om en helomvändning av regeringen angående polisresurserna strax efter det att justitieministern med siffror vederlagt sådana påståenden.

För min del ämnar jag nu huvudsakligen beröra lagen om tillfälligt omhändertagande. Polisen har redan i dag befogenhet att tillfälligt

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Frëdagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

omhänderta ”den som genom sitt uppträdande stör allmän ordning eller utgör allmän fara för denna” – citatet är hämtat ur polisinstruktionen.

I stort sett samma befogenhet föreslås nu överförd i allmän lag. Den viktigaste förändringen är att en maximitid om sex timmar införs och att tiden för omhändertagandet skall användas till att undersöka behovet av stöd och hjälp från de sociala myndigheterna.

I grunden är problem med ordningsstörning på allmänna platser en social fråga. Förebyggande insatser kan därför inte nog betonas. Främst gäller det att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter för ungdom, varvid ungdomsorganisationernas roll bör framhävas. Det polisiära omhändertagandet får endast utgöra det sista medlet sedan allmänt förebyggande arbete misslyckats och polisen uttömt sina möjligheter att med mildare åtgärder komma till rätta med ordningsstörandet.

Det kan erinras om att i 16 § polisinstruktionen anges att polisman vid verkställande av tjänsteåtgärd inte får använda strängare medel än förhållandena kräver samt att han i första hand bör söka vinna rättelse genom upplysningar och anmaningar.

Alla inser vilken grannliga uppgift det måste vara att bedöma om ingripande av denna sort skall göras eller ej. Det ställer stora krav på den enskilde polismannen. Poliskåren får därför här som på andra områden finna sig i att i sin tjänsteutövning vara noggrant övervakad av massmedia och allmänhet.

Till detta avsnitt i betänkandet föreligger en vpk-reservation, som jag finner mycket ologisk. I likhet med utskottet konstaterar reservanten att redan i gällande bestämmelser har polisen de diskuterade befogenheterna att tillfälligt omhänderta personer som stör allmän ordning. Dessa bestämmelser vänder sig vpk inte mot. Men när bestämmelserna förs in i allmän lag – något som brukar tolkas som ökat rättsskydd – säger vpk nej. Varför inte vara konsekvent och säga nej till omhändertagandebestämmelserna över lag? Alla invändningar som anförs mot lagen torde även kunna anföras mot vad som i dag finns i polisinstruktionen.

I reservationen anförs t. ex. att lagen kommer att rikta sig mot avvikande och underprivilegierade. Detta är säkerligen en riktig beskrivning. I allmänhet är det socialt utstötta som på allmän plats genom sitt uppträdande gör sig skyldiga till så grav ordningsstörning att ett omhändertagande kan komma i fråga.

Säkerligen förekommer liknande ordningsstörande beteenden i socialt privilegierade grupper, men då i slutna sällskap och liknande, alltså inte på allmän plats. Detta faktum kan väl ändå inte hindra oss att slå fast att allvarliga ordningsstörningar inte skall tolereras på allmänna platser och från att ge polisen befogenhet att omhänderta den störande, sedan polismannen som jag tidigare framhållit uttömt förrådet av mildare ingripandeformer.

Med kunskap om att problemen i grunden är av social art har också möjliggjorts att kombinera polisingripandet med sociala insatser.

I detta sammanhang vill jag betona att begreppet ”stör allmän ordning eller utgör omedelbar fara för denna” kräver mycket mera än det som anförs i reservationen om beteenden som kan anses vara opassande i Sverige men som är normala beteenden i andra kulturmönster. Det är inte

heller detsamma, herr Takman, som att rensa gatorna från utslagna och avvikande, såsom herr Takman uttryckte det för att nå en jämförelse med den gamla lösdriverilagen. Sådana slutsatser är typiska exempel på hur osakligt denna debatt har förts. Herr Takman retirerade senare något genom att säga: Självklart skall polisen ha rätt att röja upp, när så behövs. Men vad menar man då egentligen? Vill man ha omhändertagande eller ej?

Ett annat exempel är rädslan för registrering av den omhändertagne. Herr Måbrink har varit med i utskottet och fått kunskap om att registrering inte sker, men ändå förs ett resonemang i reservationen som grundar sig på förekomst av registrering. Herr Takman återkom till detta och var kritisk mot det enda dokument, det s. k. arrestantbladet, som bevaras hos polisen efter ett omhändertagande. Men detta dokument skall bevaras därför att omhändertagandet anses vara ett så viktigt ingrepp i den personliga integriteten att dokument kan behövas för eventuell bedömning av fel och försummelser i polisens tjänsteutövning och av skadeståndskrav. Jag förstår inte vad herr Takman vill komma till med denna sin kritik. Så särskilt genomtänkt verkar den inte.

Angående tiden för omhändertagandet vill jag understryka att det i såväl propositionen som utskottsbetänkandet anmärkts att de sex timmarna är en maximitid som ibland kan behöva användas, men generellt sett är det inte meningen att omhändertagandetiderna skall öka.

En målsättning måste vara att antalet omhändertaganden skall bli så få som möjligt. Till en del har detta samband med ungdomens och polisens förhållande till varandra. Detta förhållande kunde många gånger vara bättre, även om det allmänt sett råder god förståelse och gott förtroende för polisen. Det är min förhoppning att den ökade fotpatrulleringen och kvarterspolisverksamheten, som de nya polisresurserna ger utrymme för, kommer att ha en gynnsam effekt på förhållandet mellan polis och allmänhet, särskilt ungdom.

Moderaterna framför gärna tanken att brottslighet beror på s. k. normupplösning bland ungdom. För min del anser jag det ganska naturligt att gamla normer får upplösas och ge plats för nya. Det är en del i samhällsförändringen. Det handlar alltså om normförändring snarare än om normupplösning. Vi instämmer alla i att hemmen och skolan har stor betydelse för normbildningen. Det är dock inte fråga om normer eller ej, utan det är fråga om *vilka* normerna skall vara.

Ett intresse för normbildningen innebär inte att vi bejakar de normer och värderingar som moderaterna för fram. Moderaternas sätt att slå vakt om ett gammalt, auktoritärt normsystem speglar deras allmänt konservativa – för att inte säga reaktionära – människosyn.

Herr talman! I reservationerna till de nu diskuterade betänkandena kan man finna en intressant skala synpunkter. Moderaterna har verkligen passat på att profilera sig, först och främst genom än högre krav på flera poliser. Jag antar att vad brottskommissionen än föreslagit av ökning av polistjänster, så skulle moderaterna i partitaktiskt nit ha plussat på några hundra.

I övrigt uppvisar de moderata ståndpunkterna generellt krav på hårdare tag:

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Skärpning av permissionsregler, anstaltsplacering och villkorlig frigivning.

En ny strafform för unga lagöverträdare med kortvarigt frihetsberövande.

Mera tvångsvård inom narkotikavården.

Folkpartiet kryper i vissa fall mycket nära moderaterna, men tors inte alltid följa med fullt ut. Typexemplet är att folkpartisterna är med på moderaternas reservation om en annan skrivning angående ett nytt, kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare. Men när moderaterna i klämman yrkar på tillkännagivande av detta följer folkpartiet inte med längre.

Centerpartiet följer konsekvent propositionen i sak, men tillsammans med mittenbröderna vill man såsom en speciell knorr avge ett särskilt yttrande om kristen livsåskådning och humanism.

Vänsterpartiet kommunisternas yrkanden – förutom angående omhändertagandelagen – är ett allmänt nej till ökade polisresurser. Det är i sanning en konsekvent hållning, men med föga förankring i verklighetens behov, vilket för oss andra gjort klart att propositionens förslag om ökade polisresurser är oundvikligt.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till alla punkter i justitieutskottets hemställan i betänkande nr 26.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte alls svara med att tala om när socialdemokraterna kryper mycket nära kommunisterna och när man inte vågar följa med längre; jag tycker att det är helt ofruktbart med sådana beskrivningar. Men det här kan ju betyda att man har ganska många gemensamma synsätt, och det är inte så svårt att förklara. Den gemenskapen finns inom den demokratiska oppositionen liksom mellan de socialistiska partierna.

Men, herr talman, jag begärde ordet för att säga att fru Hjelm-Wallén trodde väl inte att jag hade en så löst grundad uppfattning att jag skulle ta tillbaka den bara därför att justitieministern hade talat. Han har en naturlig benägenhet i dag att vilja beskriva de senaste årens utveckling när det gäller dessa frågor som ett ständigt crescendo – mer och mer åtgärder för att komma till rätta med brottsutvecklingen. Men så har det ju faktiskt inte varit och det kan ju riksdagsprotokollen vittna om. De krav på t. ex. ökat antal poliser som har framkommit från oppositionssidan, bl. a. från folkpartiets sida, har haft ett mycket realistiskt underlag i de beräkningar som rikspolisstyrelsen har gjort. Det har inte varit siffror gripna ur luften, utan kraven har varit mycket starkt underbyggda. Vi har framhåvt det mycket akuta behovet, men ändå har man från regeringspartiet och kommunisterna röstat nej. Och som jag nämnde i mitt anförande skedde detta så sent som den 11 december förra året. Då är det motiverat att tala om en islossning – kalla det gärna så, om "helomvändning" är för stötande just under ett valår.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag hinner inte här beröra allt i fru Hjelm-Walléns inlägg, men jag skall säga några ord om det tillfälliga omhändertagandet.

Man bör komma ihåg skillnaden mellan sextimmarsregeln i rättegångsbalken och den sextimmarsregel som stoppats in i lagen om tillfälligt omhändertagande. Omhändertagandet enligt rättegångsbalken förutsätter misstanke om brott, men vid tillfälligt omhändertagande finns det ingen misstanke om brott. Folk kan bli omhändertagna bara för en ful uppsyn för att uttrycka det i all korthet. Rättssäkerheten blir inte större för att man gör ett godtyckligt ingripande högtidligare genom att skriva in godtycket i en lag.

Jag påstår inte med detta att de godtyckliga polisingripandena i verkligheten är särskilt vanliga nu, men jag har absolut inga illusioner om att de skulle bli mindre vanliga med den föreskrivna lagen. Däremot skulle de bli mera respektabla och ännu svårare att göra någonting åt. Det är en av motiveringarna.

En annan motivering är detta med utredningen. Själva omhändertagandet blir ett misskötsamhetskriterium, och vi vet hur svårt det är för folk att bli rentvådda från dessa misskötsamhetsanteckningar sedan de en gång fastnat på papper hos polisen. Det blir ett arrestantblad eller vad det kallas, det blir ett dokument liggande där. Det används redan nu – det har jag fått reda på från säker källa – i en större svensk stad när man bedömer t. ex. körkortsärenden, och det kommer att användas på många håll i detta och andra syften.

Det är en klasslag, fru Hjelm-Wallén, det är en ny variant av den gamla lösdrivarlagen och de lösdrivarlagar som har förekommit sedan 1300-talet i många andra länder.

Fru HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Till fru Nettelbrandt vill jag säga att det ändå är ett faktum att vi har ökat polisresurserna med ungefär 300 poliser per år sedan polisen förstatislades. Det har knappats funnits rekryteringsunderlag för att öka med flera. När vi nu ökar med 400 är det vad rekryteringsunderlaget för närvarande ger möjlighet till.

Också på området i övrigt har de åtgärder som regeringen föreslagit följt samhällsutvecklingen, t. ex. när vi skärper påföljderna för skattebrott.

Vad som hände i december var att vi sade nej till de mastodontutredningar som oppositionen krävde – vi ville hellre ha korta effektiva utredningar.

Med anledning av herr Takmans inlägg konstaterar jag än en gång att det rör sig om rena formalia som herr Takman och jag skulle vara oense om. Fortfarande accepterar herr Takman polisinstruktionsbestämmelserna, men när dessa förs över i lag säger han att det är en klasslag. I så fall är bestämmelserna naturligtvis samma typ av klasslag, och alla invändningar måste också riktas mot dem. Jag hävdar alltså att ni är mycket inkonsekventa när ni i så fall inte säger nej till de omhändertagandebestämmelser som i dag finns.

När det gäller arrestantbladet tycker jag det är en mycket underlig ståndpunkt om herr Takman menar att det inte heller skall få finnas. Är inte detta att ge polisen en oinskränkt befogenhet som inte i efterhand kan kontrolleras?

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Visst har det i nominella tal blivit vissa ökningar – det är väl obestridligt. Men för det första måste man ju ha rensade siffror – siffror som är rensade från effekterna på grund av arbetstidsförkortningen – för att kunna göra jämförelser. Och för det andra är det faktiskt så att om man inte ser till att brotten blir uppklarade utan har som t. ex. här i Stockholm en uppklaringsprocent för inbrotten på bara ca 15 procent, då krävs det en accelerad ökning av antalet poliser. Därför blir även ganska kraftiga ökningar klart otillräckliga, vilket rikspolisstyrelsen torde ha en viss sakkunskap om, när den yttrat sig så kraftfullt som skett.

Detta har alltså regeringspartiet tillsammans med kommunisterna gått emot. Jag tror att vi inte skall belasta kammaren med att upprepa diskussionerna härom, utan de debattprotokoll som finns från otaliga kammardebatter och de uttalanden som justitieministern har gjort i televisionen kring de här frågorna är vittnesbörd nog på denna punkt.

Sedan begick fru Hjelm-Wallén oförsiktigheten att också dra in skattebrott och skatteflykt som något speciellt exempel på att man har varit särskilt kraftfull. Nej, det är just ett belysande exempel på att man har slumrat länge, och först efter upprepade initiativ här i riksdagen från oppositionshåll har äntligen något börjat hända i denna fråga. Men det är ännu i dag, enligt uppgifter från finansministern, så att 1 à 2 miljarder går bort genom skatteflykt och skattebedrägeri, trots att andra människor har det så besvärligt med att klara sina skatter. Det är verkligen ett klart exempel på en helomvändning.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde tidigare -- och det står i en av våra reservationer och i vår motion – att genomsnittstiden för omhändertagande enligt polisinstruktionen var 1 timme och 50 minuter för mellan 5 000 och 6 000 ingripanden. Nu blir det alltså en övre gräns på 6 timmar.

Men varje ingripande från en enskild polismans sida måste naturligtvis vara en bedömnings sak, och man kan inte begära att alla ingripanden skall vara justa eller motiverade. Med naturnödvändighet blir det ett och annat helt godtyckligt ingripande. Och det är inte formalia, fru Hjelm-Wallén, om man upphöjer dessa ingripanden – även de mest godtyckliga -- till att täckas av en högtidlig lag. Vi anser att polisinstruktionen mycket väl svarar mot de befogenheter som polisen bör och måste ha för att fullgöra sina uppgifter. Den befängda idén att man skulle öka rättssäkerheten med denna lag om tillfälligt omhändertagande delas i varje fall inte av ett antal mycket framstående jurister, som delar min mening att denna lag inte på något sätt är övertygande utan i stället fantastiskt dåligt motiverad.

Fru HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! De skärpta straffen för skattebrott anförde jag som exempel på att man på påföljdssidan måste följa med i den allmänna samhällsutvecklingen, och det har man också gjort inom dobbleri- och narkotikabrottsligheten.

Fredagen den
1 juni 1973*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Beträffande poliserna -- om vi nu skall ägna oss åt historia här -- har det tidigare varit så att rikspolisstyrelsens anslagsäskanden har baserats på föreliggande behov. Men att ange behoven är inte detsamma som att tala om hurudana rekryteringsmöjligheterna har varit. Och jag hävdar fortfarande att rekryteringen inte har givit möjlighet att öka antalet polistjänster med mera än ca 300 per år. Nu har mittenpartierna och socialdemokraterna tillsammans med rikspolischefen enats om att 400 är det antal tjänster som man maximalt kan klara rekryteringen av.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru andre vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det är god debattregel att söka upp och analysera en meningssmotståndares argumentation där den är som bäst, men det ges undantagssituationer där det kan vara motiverat och instruktivt att göra tvärtom, alltså söka upp argumentationen där den är som torftigast. Jag tänker därför i detta inlägg i huvudsak ägna mig åt fru Sigurdsen.

Vi har här några år i följd hört fru Sigurdsen i kammaren tala om de ting som behandlas i nu förevarande utskottsbetänkanden, framför allt kanske när det rör problemen omkring narkotika. I den förkunnelsen har det funnits tre huvudlinjer. En linje -- och den som har drivits med den största frenesin, en frenesi som ibland har närmat sig våltalighetens, ibland de kränkande tillmälenas nivå -- har varit att tala om för kammaren hur vi inte skall göra för att komma till rätta med problemet. En slump -- eller vad det är -- har då gjort att denna berättelse om hur vi inte skall göra nästan undantagslöst har sammanfallit med de förslag som framförts av moderata samlingspartiet, särskilt av fru Kristensson. Jag vill i det sammanhanget säga, fru Sigurdsen, att långt ifrån att herr Åkerlind och jag samt företrädare för moderata samlingspartiet i övrigt skulle vara generade över fru Kristensson agerande i dessa frågor är vi stolta över att ha haft förmånen att samarbeta med henne. Jag tror också jag vågar säga att uppskattningen av fru Kristenssons insatser går långt över partigränserna. Vi finner den inom och utanför riksdagen. Jag tror att fru Sigurdsen lätt skulle kunna få den uppfattningen bekräftad genom att höra sig för i sin egen riksdagsgrupp. Fru Kristensson har tydligare än de flesta och med stort allvar och stor ambition försökt väcka riksdagen till insikt om vad som håller på att ske och även kommit med konstruktiva förslag om vad som varit att göra. Men av fru Sigurdsen får vi nu bara höra att detta är just vad vi inte skall göra.

Den andra linjen är att i allmänna ordalag och utan varje precisering tala om vad vi i stället borde göra. I dag kom fru Sigurdsen knappast längre i precisering än till att vi måste betona de sociala åtgärderna. Det är mycket det, fru Sigurdsen! Inte ett ord om *vilka* sociala åtgärder som skulle betonas! Vid ett annat tillfälle preciserades uppfattningen ända därhän att vi inte kan ge några entydiga direktiv, därför att det ibland behövs åtgärder av ena slaget, ibland av andra slaget. Men vad som faller in under det ena och andra slaget -- därom icke ett ord!

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

Detta är vad vi har fått höra år efter år: allmänna fraser och icke en enda konstruktiv tanke, icke ett enda konkret förslag. Denna argumentation – och därmed är vi inne på den tredje linjen – grundar fru Sigurdsen på det som brukar kallas symtomteori, men knappast ens på en symtomteori sådan den på allvar brukar framföras på sakkunnigt håll utan på en missuppfattad symtomteori. Den är missuppfattad bl. a. i den meningen, att fru Sigurdsen tycks tro – och därvid förefaller det, egendomligt nog, som om hon hade en meningsfrände i dr Takman -- att därför att ett konstaterat ont är eller antages vara symtom på någonting annat, så skall det inte behandlas. I den medicinska vetenskap och den sjukvård, varifrån hela den här terminologin är lånad, är det självklart att man mycket ofta behandlar symtom och känner sig alldeles tvingad att göra det. Det är lätt att exemplifiera det. Hög feber, fru Sigurdsen, är sällan en sjukdom i och för sig; det är ett symtom på en sjukdom. Men det kan vara livsnödvändigt att behandla febern i sig, för att över huvud taget få möjlighet att behandla det underliggande onda. Smärta är inte en sjukdom. Vi använder väldiga sjukvårdsresurser enbart till att lindra och avlägsna smärta; symtombehandlingen anses i och för sig nödvändig och viktig. Att inte vilja angripa ett ont därför att man tror eller vet att det är symtom på någonting annat, det är verkligen att ställa sig tomhänt inför en verklighet som är full av ondska.

Låt mig använda dr Takman till att ge ett slags belysning av vad det är fru Sigurdsen säger – och flera med henne, förresten. Det blir en sned belysning men ändå ett slags belysning. Herr Takman citerade en frälsningssoldat som skulle ha sagt att han aldrig lyckats frälsa någon som var kall om fötterna. Jag tror att det är alldeles riktigt. Men "kall om fötterna" står för väldigt mycket. Jag skulle vilja råda dem som hyllar denna förenklade symtomteori att fråga en erfaren frälsningsofficer om han tror att det är möjligt att få fram något frälsningsbudskap till en akut alkoholförgiftad eller djupt nedknarkad person utan att först göra någonting åt alkoholförgiftningen och knarklidandet.

Det har sagts flera gånger i dag att de förebyggande åtgärderna är viktigare än ingripandet mot de akuta problemen. Detta är inte sant; de är exakt lika viktiga. De är nämligen båda helt nödvändiga. De förebyggande åtgärderna – de må vara av kriminalpolitisk eller av social natur – är självfallet nödvändiga för att i mån av möjlighet förhindra att vi förvärrar redan svåra problem. Men ingripandet mot de redan uppkomna problemen är nödvändigt för att kunna hjälpa just de människor som bär på dessa problem och som inte är ett spår hjälpta av förebyggande åtgärder. Det är där, för att låna ett ord av herr Ernulf, som det blir grymt och cyniskt att vägra att ingripa i akuta situationer. Den som i dag är djupt hemfallen åt gravt narkotikamissbruk eller svårt alkoholiserad, är den personen hjälpt, om vi skulle lyckas att genom förebyggande åtgärder få ett mindre antal sådana fall i nästa generation? Det ena är icke ett dugg mindre viktigt än det andra, och att låta det ena skymma det andra kan icke karakteriseras som annat än den obotfärdiges förhinder. Inte ens den nödlidandes egen vilja kan alltid få stå i vägen för hjälpsatsen. I sådana fall där det hör till sjukdomsbilden och är oupplösligt förenat med sjukdomsbilden att antingen inte veta att man är

sjuk eller vägra att underkasta sig vård har samhället inte rätt att undandra sig vårdskyldighet, och det är den vårdskyldigheten som vi velat hävda i reservation till socialutskottets betänkande.

En del har vi gjort, det har också påpekats här i dag. Vi har lagar och bestämmelser som skall göra det möjligt att ingripa även i den akuta situationen. Nu görs det gällande att det skulle vara ovanligt och nästan förgripligt om riksdagen, enligt det förslag vi framför i reservationen 2 till socialutskottets betänkande, skulle förvissa sig om i vilken mån de intentioner som ligger bakom lagstiftningen verkligen följs. Men detta, fru Sigurdsen, är rutin. Det är någonting vi sysslar med i riksdagen praktiskt varje dag. Vad blir det för mening med att stifta lag om riksdagen därefter skulle ta sin hand ifrån hela komplexet och säga: Nu angår det inte oss mer hur det går med det här problemet; vi har stiftat en lag, om den följs eller icke gör oss detsamma? Vi håller ständigt på och utreder och överarbetar gamla lagar för att se om vi kan få dem bättre, så att de är lättare att tillämpa effektivt, och vi håller ständigt på, kanske flera gånger varje år, och skriver till Kungl. Maj:t och hemställer att Kungl. Maj:t skall observera de områden där till äventyrs tillståndet icke är sådant som riksdagen har avsett. Detta är ingenting nytt och ingenting ovanligt, och det är inte något angrepp på enskilda tjänstemän vare sig hos barnavårdsnämnder eller någon annanstans att föreslå detta. Det är en riksdagens självklara skyldighet att utöva denna kontroll.

Det kan hända att den utredning vi har förespråkat skulle visa att lagen är dålig, att den helt enkelt inte går att tillämpa bättre än som sker. Då måste utredningens förslag rimligen bli att lagen skall skrivas om och förbättras. Det kan också hända att det visar sig att lagen inte har tillräcklig förankring i rättsmedvetandet. Då behöver den också överarbetas. Det kan även hända att rättsmedvetandet behöver påverkas, och därvid har rikets ledning ett stort ansvar. Det kan också hända att lagen i och för sig är bra, men av olika skäl — som vi inte vet så mycket om förrän vi har granskat problemen — helt enkelt inte tillämpas som den var avsedd att tillämpas. Då behöver vi få veta det för att kunna vidta åtgärder och få den tillämpad på avsett sätt. Det är, fru Sigurdsen och alla andra, ingenting egendomligt i detta och ej heller någonting ovanligt.

Till sist: det sägs att moderata samlingspartiets agerande i dessa frågor vittnar om en konservativ, för att inte säga reaktionär, människosyn. Vad är det för reaktionärt i att år efter år föreslå åtgärder, vilkas innebörd är att man skall kunna hjälpa till rätta människor som har kommit snett med enkla åtgärder, som inte griper så djupt in i den enskildes förhållanden, som inte behöver få så allvarliga följder för framtiden. Är det mindre reaktionärt att tillämpa något slags låtgåsystem och ingripa först när det blir alldeles ofrånkomligt nödvändigt? Jag har mycket svårt att förstå att det inte måste förhålla sig alldeles tvärtom. Det är i bästa mening en humanitär hållning att försöka, som också någon har sagt här i dag, stämma i bäcken i stället för i ån — inte bara därför att det är lättare och, såsom påpekats, måhända billigare att ingripa på ett tidigare stadium utan också därför att åtgärderna blir mindre smärtsamma och leder till mindre skadliga biverkningar för dem som görs till föremål för åtgärderna. Det är att vända saken upp och ned att hävda att en sådan

Nr 106

Fredagen den
1 juni 1973

Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.

Fredagen den
1 juni 1973

*Åtgärder mot
brottsligheten
m. m.*

hållning skulle vara reaktionär eller människofientlig. Det förhåller sig alldeles tvärtom.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Först kan jag instämma i det lovtal som herr Carlshamre höll till fru Kristensson. Jag uppskattar också mycket fru Kristensson, även om vi har olika grundvärderingar.

Det är naturligtvis besvärande för moderaterna att bli överbevisade om att ha haft en glidande inställning till fru Kristenssons ursprungliga förslag i brottskommissionen i den reservation hon där har avgivit. Det går bra att läsa innantill. Jag har tagit citaten från tillgängliga handlingar. Då ser man hur inställningen förändras från hennes reservation via moderatmotionen till den reservation som herr Carlshamre själv har varit med om att skriva under i socialutskottet. I den sistnämnda reservationen står att utredningen "givetvis inte skall inriktas på att bedöma hur de enskilda kommunala tjänstemännen fullgör sina åligganden". Men det är just det som tas upp i fru Kristenssons reservation i brottskommissionen.

Jag har inga preciseringar och inga konstruktiva tankar, säger herr Carlshamre. O K., men var finns då de preciseringarna och de konstruktiva tankarna hos moderata samlingspartiet? Det enda man har kommit fram med här är ju att man vill i barnavårdslagen ha en vårdskyldighet inskriven. Jag hävdar att det föreligger en skyldighet att vårda. Om detta ord står i barnavårdslagen eller inte gör ingenting till eller från.

Entydiga riktlinjer för narkomanvården har ni beställt. Jag hävdar att det inte finns några entydiga riktlinjer för hur man skall ta sig an unga narkomaner.

Symptomteorin innebär att man inte vill angripa det onda. Så långt kan vi vara överens inom alla partier, att vi vill angripa det onda. Det är bara den skillnaden mellan oss att vi har olika utgångslägen för hur vi skall angripa det onda. Jag hävdar fortfarande att det är barnavårdsnämndernas sak att besluta om när ett samhällsövertagande skall ske. Vi har barnavårdslagen, och vi har lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall, där man alltså kan ta till tvångsingripanden.

Till slut: Ja, det är vi som beslutar om lagar. Lagstiftningsarbete är ett arbete för riksdagsmännen. Och om, som fröken Bergegren sade här tidigare, det är fel på lagstiftningen, då skall vi ändra på lagarna, men det är de kommunala nämnderna som skall verkställa det som står i lagarna, och vi skall inte sätta oss över dem.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdson har i flera år använt lång tid i denna talarstol till att punkt för punkt, i dussintals punkter, bemöta moderata samlingspartiets förslag i den fråga det här gäller.

Nu säger hon plötsligt att det inte finns några punkter. Jo, det finns många fler punkter än vad jag kan räkna upp i en treminutersreplik, och fru Sigurdson har dem i sina egna gamla anföranden; det finner hon om hon slår upp dem. Hon har där på punkt efter punkt ägnat sig åt att bemöta vad hon själv har uppfattat som konkreta förslag och entydiga direktiv.

Jag skulle ha kunnat notera en fjärde huvudlinje i fru Sigurdsens argumentation genom åren, nämligen att vi över huvud taget ingenting vet. Vad fru Sigurdsen vet eller inte vet undandrar sig mitt bedömande.

Det är sant att vi naturligtvis har en ofullständig och ofullkomlig kunskap när det gäller narkomani och därmed sammanhängande ting, men vi är inte helt utan kunskap. Det finns erfarenhet. Fru Sigurdsen har – det råkar jag veta – läst de två tjocka gula luntor som socialstyrelsen gav ifrån sig för några månader sedan. Det finns åtskillig erfarenhet och åtskillig kunskap redovisad där. Vi vet alltså en del. Vi vet t. ex. – jag tror det är i dag ostridigt – att det över huvud taget icke går att angripa de eventuella underliggande problemen hos en gravt skadad narkoman utan att först undanröja själva narkotikapåverkan och att det därför är ovillkorligen nödvändigt att tillgripa våld – med eller mot den sjukas vilja – om vi skall ha någon som helst utsikt att fortsätta med annan och mer djupgående behandling.

Detta är inte någonting som man *tror*, fru Sigurdsen, utan faktiskt någonting som man *vet* och som varje läkare, vilken uppfattning han i övrigt än kan ha i de här frågorna, är beredd att vitsorda.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkanden samt behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets betänkanden:

nr 26 med anledning av propositionen 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. jämte motioner samt

nr 27 med anledning av propositionen 1973:91 angående ändrat belöningsystem för statsanställda m. fl. jämte motioner.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 18.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert